

kroniek van afrika

Libië: van koninkrijk tot republiek

Ghana: de tweede republiek

Tsjaad: het lange front

Kenia: twee vrienden in Kisumu

Rhodesië koerst naar apartheid

Kaunda, de Atlas van Zambia

Zuid-Afrika: kleurlingen en verkrampes

Africa's quest for an identity

**afrika — studiecentrum
leiden holland**

1969|4

inhoud

**Afrika van 1 augustus tot
1 november 1969**

233 algemeen

Arabische staten 233, Organisatie van
Afrikaanse Eenheid 237, Frankzone 239

239 noordelijk afrika

Maghreb 239, Algerije 240, Libië 241

243 Van koninkrijk tot republiek

Marokko 245, Mauretanië 246, Soedan 247,
Tunesië 248, Verenigde Arabische Republiek 250

251 westelijk afrika

Boven-Volta 251, Dahomey 252, Gambia 252,
Ghana 252

254 Ghana: de tweede republiek

Guinee 255, Guinee (Port.) 255, Ivoorkust 256,
Liberië 256, Mali 257, Niger 257,
Nigerië 258, Senegal 261, Sierra Leone 261,
Togo 262

262 midden-afrika

Centraalafrikaanse Republiek 262, Congo-
Brazzaville 263, Congo-Kinshasa 263,
Equatoriaal-Guinee 264, Tsjaad 264

265 Tsjaad: het lange front

267 oostelijk afrika

Afar- en Issaland 267, Boeroendi 267,
Ethiopië 267, Kenia 268

269 Twee vrienden in Kisumu

Oeganda 270, Somalië 271, Tanzania 273

274 zuidelijk afrika

VN-commissie voor apartheid 274, Portugese
gebieden 274, Angola 274, Botswana 275,
Lesotho 276, Malawi 276, Mozambique 276,
Rhodesië 277

278 Rhodesië koerst naar apartheid

Swaziland 279, Zambia 279

281 Kaunda, de Atlas van Zambia

Zuid-Afrika, 283

284 Van Kleurlingen en Verkramptes

Zuidwest-Afrika (Namibië) 288

288 eilanden

Kaapverdische eilanden 288, Komoren 288,
Mauritius 289

290 Africa's quest for an identity

door A. E. Bayer

299 boekbespreking

301 documenten

301 The Lusaka manifesto on Southern Africa

306 The Nigeria-Biafra crisis

door Julius K. Nyerere.

kroniek van afrika

voor het Afrika-Studiecentrum uitgegeven door
Koninklijke Van Gorcum & Comp. nv, Assen

redactie

drs. A. E. Bayer, hoofdredacteur

oostelijk Afrika,
franssprekend midden-Afrika, Malawi, Rhodesië,
Zambia, Madagascar

drs. J. van der Meulen

noordelijk Afrika,
franssprekend westelijk Afrika, Spaanse gebieden,
Arabische Liga, OAU, OCAM

dr. K. L. Roskam

engelsprekend westelijk Afrika,
Portugese gebieden, Congo-Kinshasa,
zuidelijk Afrika en de eilanden

ontwerp omslag en basislayout: Han de Vries GKf

---

administratie

voor abonnementen, adreswijzigingen, enz. :
Koninklijke Van Gorcum & Comp. nv te Assen
telefoon (05920) 1 56 47
postgiro 80 22 55

jaarabonnement f 15,—
studentenabonnement f 10,—
losse nummers f 4,50

verschijnt vier maal per jaar

---

afrika: 1 aug. '69 — 1 nov. '69

algemeen

Arabische staten Op 21 augustus ontstond brand in de El Aksa moskee te Jeruzalem, een van de belangrijkste heiligdommen van de Islam. De publieke opinie in de gehele Moslim-wereld toonde zich diep geschokt. De Arabische pers en radio beschuldigden Israël ervan de brand opzettelijk te hebben gesticht. De Israëlische politie arresteerde 22 augustus Michael Rohen, een Australiër, die sinds enige maanden in Israël verblijf hield. Rohen bekende de moskee door brand te hebben willen vernietigen. Een van zijn motieven zou zijn geweest de herbouw van de oude Joodse tempel mogelijk te maken. De moskee staat op de plaats waar vroeger die tempel was gevestigd. Rohen behoorde tot een secte, de kerk van God genaamd, die grote betekenis hecht aan de herbouw van de Joodse tempel. (Onder de orthodoxe Joden bevinden zich belangrijke groepen, die deze herbouw ook nastreven. Dit gevoegd bij het feit dat de Israëlische autoriteiten in de buurt van de El Aksa moskee grond en huizen hebben onteigend, verklaart ten dele de felle Islamitische reacties in deze zaak.) Het proces tegen Rohen, dat nog steeds niet is afgesloten, begon 6 oktober.

In verband met de brand kwamen de Arabische ministers van buitenlandse zaken op 25 en 26 augustus in Kairo bijeen. Zelfs Tunesië, dat sinds september vorig jaar de vergaderingen van de Arabische Liga boycot, was vertegenwoordigd. Jordanië drong aan op het beleggen van een Arabische topconferentie. De vergadering verzette zich hiertegen, maar zij ging wel akkoord met een voorstel van Koeweit om binnen drie maanden de Arabische defensieraad bijeen te roepen. De raad moet dan de volgende onderwerpen bespreken: Mobilisatie van alle Arabische hulpbronnen in de strijd tegen Israël; het bewapenen van de Palestijnse verzetsorganisaties; garanties van de Arabische staten voor de vrijheid van handelen van deze organisaties en de versterking van het verzet onder de Palestijnse bevolking in de bezette gebieden. De ministers aanvaardden een voorstel van Saoedi-Arabië tot het houden van een Islamitische topconferentie.

Een datum hiervoor werd niet vastgesteld. Saoedi-Arabië en Marokko kregen de opdracht de conferentie voor te bereiden. Koning Feisal van Saoedi-Arabië riep in 1965 al op een dergelijke conferentie te houden en sinds 1967 werd hij hierin krachtig gesteund door de Marokkaanse koning. De realisering ervan stuitte tot nog toe op het verzet van de progressieve Arabische staatshoofden, speciaal van de Egyptische president, Nasser, die er niets anders in zag dan een poging de Arabische revolutie te keren.

De conferentie werd van 22 tot 25 september in Rabat gehouden. Aanwezig waren de staatshoofden van Algerije, Iran, Jemen, Jordanië, Koeweit, Marokko, Mauretanië, Pakistan, Saoedi-Arabië en Somalië, terwijl de staatshoofden van Afghanistan, Guinee, Indonesië, Libanon, Libië, Maleisië, Mali, Niger, Senegal, Soedan, Tsjaad, Tunesië, Turkije, Verenigde Arabische Republiek en Zuid-Jemen zich lieten vertegenwoordigen. Tien staatshoofden gaven geen gehoor aan de uitnodiging, namelijk die van Boven-Volta, Gambia, Irak, Ivoorkust, Kameroen, de Maldiven eilanden, Nigerië, Sierra Leone, Syrië en Tanzania. Van de landen met grote moslimminderheden werd alleen India, na enige tegenwerping van Pakistan, maar werden niet Rusland en de Chinese Volksrepubliek uitgenodigd. Tijdens de conferentie vonden echter in India bloedige botsingen plaats tussen hindoes en moslims en op grond hiervan wist Pakistan een effectieve deelname van India te beletten. In de uitnodigingen stond het doel van de conferentie als volgt omschreven: bespreking van de ramp die de El Aksa moskee heeft getroffen en van het statuut van de stad Jeruzalem, teneinde eenheid te brengen in de standpunten inzake dit probleem. Niettemin werd uitvoerig gesproken over de gehele Palestijnse kwestie. Een Palestijnse delegatie, die op uitnodiging van de Marokkaanse koning in Rabat was aangekomen, werd als waarnemer tot de conferentie toegelaten. Er openbaarde zich een duidelijke tegenstelling tussen gematigden en extremen. De gematigden, waartoe Iran, Turkije en de meeste Zwartafrikaanse

staten behoren, wilden de **discussie beperken** tot een bespreking over de bescherming van de heilige plaatsen, terwijl de extremen onder aanvoering van de Arabische staten in de conferentie vooral een tegen Israël gericht politiek middel zagen. Met enige moeite – de conferentie duurde daardoor een dag langer dan oorspronkelijk in de bedoeling had gelegen – konden de tegengestelde opvattingen worden overbrugd. In de gemeenschappelijke slotverklaring zeggen de staatshoofden of hun vertegenwoordigers, dat hun regeringen zich aan een zullen sluiten, teneinde een nauwe samenwerking en een wederzijdse hulp op economisch, wetenschappelijk, cultureel en spiritueel gebied te realiseren. Zij zullen zich hierin laten leiden door de eeuwige beginselen van de Islam. Zij verklaren dat de bedreiging waar de heilige plaatsen van de Islam in Jeruzalem voortdurend aan bloot staan, een gevolg is van bezetting van deze stad door Israëlische troepen. 'Het behoud van hun heilig karakter en van de vrije toegang tot deze heilige plaatsen vereist dat de heilige stad het statuut herkrijgt van voor juni 1967...' Zij doen een dringend beroep op alle staten en speciaal op de grote mogendheden hun pogingen tot het verzekeren van een snelle aftocht van de Israëlische troepen uit alle sinds juni 1967 bezette gebieden te hernieuwen en te intensiveren. Het Palestijnse volk werd steun toegezegd bij het herstel van zijn rechten en in zijn strijd voor nationale bevrijding. Een voorstel van Libië, waarin van alle moslimlanden werd geëist de diplomatieke betrekkingen met Israël te verbreken, werd niet aanvaard. (Vele gematigde moslimlanden onderhouden betrekkingen met Israël.) De conferentie besloot tot een bijeenkomst van de ministers van buitenlandse zaken van de **deelnemende landen** in maart 1970 te Djeddah (Saoedi-Arabië). Hun taak zal eruit bestaan te onderzoeken welke resultaten de topconferentie heeft gehad. Zij zullen tevens de basis moeten leggen voor een permanent secretariaat, dat de verbinding dient te verzekeren tussen de deelnemende staten en hun acties zal coördineren.

Evenmin als de topconferentie Israël direct beschuldigde van de moskee-brand, deed de Veiligheidsraad dit. Nadat op 22 augustus 25 moslimlanden de Verenigde Naties tevergeefs hadden verzocht een onpartijdig onderzoek naar de brand in te stellen, wendden zij zich tot de Veiligheidsraad, die een door hen ingediende ontwerp-resolutie op 15 september aanvaardde. In deze resolutie onderschrijft de Raad het standpunt dat de Israëlische bezetting van de oude stad van Jeruzalem de brand mogelijk heeft gemaakt en eist hij herroeping van de Israëlische maatregelen, waarbij de status van de stad werd gewijzigd.

Van 1 tot 7 september kwam in Kairo de Nationale Palestijnse Raad (NPR) bijeen. Het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (VBP) was afwezig omdat het zich nog steeds niet kan verenigen met het hem toegewezen aantal zetels. De Raad besprak vier zaken, namelijk: 1. De unificatie van de Palestijnse commando-activiteiten; 2. de relatie van de organisaties, die in het Opperbevel van de Palestijnse Gewapende Strijd (in juli 1968 werd tot oprichting hiervan besloten) zijn verenigd tot andere Palestijnse verzetsorganisaties; 3. de proclamatie van de volksbevrijdingsoorlog; en 4. de coördinatie van de Palestijnse commando-activiteiten met de Arabische legers. De NPR weigerde te voldoen aan het Libanese verzoek de Palestijnse commandotroepen uit dat land terug te trekken. De Raad besloot acht zetels beschikbaar te stellen voor het Democratisch Volksfront voor de Bevrijding van Palestina, een uit het VBP getreden groep, en met het VBP, alsook met een andere hieruit voortgekomen groep, contact te blijven onderhouden. Er werd een nieuw uitvoerend comité van de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie gekozen. Yasser Arafat, de leider van El Fath, bleef voorzitter van dit comité. In een slotcommuniqué constateerde de Raad dat de Palestijnse acties zich ontwikkelden tot een totale volksoorlog, ook in de bezette gebieden. De Raad onderstreepte de totale onafhankelijkheid van die acties en verwierp iedere poging het

Palestijnse verzet te beïnvloeden of te domineren.

Op 1 september begon in Kairo een driedaags topoverleg tussen Egypte, Irak, Jordanië en Syrië. De Soedanese president nam 3 september ook deel aan het overleg. Vermoedelijk is gesproken over versterking van het westelijk en het oostelijk front, over een betere coördinatie tussen deze fronten en tussen de verschillende nationale troepeneenheden en mogelijk ook over de instelling van een gemeenschappelijke generale staf.

De Raad van de Arabische Liga, die van 11 tot 13 september in Kairo vergaderde, besloot een propaganda-actie te beginnen tegen de Joodse immigratie naar Israël. Bij bepaalde landen zal erop worden aangedrongen het vertrek van hun Joodse inwoners naar Israël te verbieden. Er zal een onderzoek worden ingesteld naar de Joodse infiltratie op Malta. Volgens de Raad kopen Joden daar grond op om er een militaire basis te kunnen vestigen.

De Israëliische premier, Golda Meïr, bracht van 24 september tot 7 oktober een bezoek aan de Verenigde Staten van Amerika. Israël hoopt dat de VS, behalve de reeds toegezegde 50 Phantom-straaljagers, waarvan de eerste begin september aankwamen, nog meer gevechtsvliegtuigen zal leveren. Het verlangt bovendien een grote lening van de VS te ontvangen. Over de gesprekken tussen mevrouw Meïr en president Nixon, waarin de Israëliische wensen ter sprake kwamen, is niets bekend gemaakt.

Tijdens dit bezoek verklaarde de Egyptische minister van buitenlandse zaken, Mahmoud Riad, tegenover journalisten in New-York dat zijn land ermee akkoord gaat met Israël indirect te onderhandelen volgens de 'Rhodes-formule'. Dat wil zeggen onderhandelingen die op dezelfde wijze moeten worden gevoerd als die op Rhodes in 1948 en 1949. Hierbij trad Ralph Bunche op als VN-bemiddelaar. Deze onderhandelingen leidden in 1949 tot het sluiten van wapenstilstandsovereenkomsten tussen Israël en de Arabische staten. De Israëliische regering

wilde wel ingaan op dit voorstel, maar gaf aan de Rhodes-formule een zodanige ruime interpretatie dat het onderscheid tussen directe en indirecte onderhandelingen erdoor werd vervaagd. In Kairo werd eerst ontkend dat Riad een dergelijk voorstel had gedaan, maar op 8 oktober legde een officiële regeringswoordvoerder een verklaring af, waarin Egypte de Rhodes-formule toch aanvaard. Drie dagen later schreef Hassanein Heykal, de vertrouweling van president Nasser, in het officiële regeringsblad *Al Ahram*, dat Egypte iedere vorm van onderhandelingen met Israël, directe of indirecte verwerpt. De Egyptische regering zou gewicht zijn voor de druk van de Arabische publieke opinie, die onderhandelen gelijkstelt met capituleren.

Volgens berichten uit de VS zou Mahmoud Riad in een gesprek met zijn Amerikaanse ambtgenoot, Rogers, dat eind september plaats vond, zelfs nog veel verder zijn gegaan en toegestemd hebben in directe onderhandelingen op voorwaarde dat Israël afziet van het voeren van een expansionistische politiek. In Kairo werden deze berichten met grote heftigheid weersproken.

De toepassing van de Rhodes-formule vormt al enige tijd onderwerp van bespreking tussen de VS en Rusland. Op 18 september werd in New-York het overleg tussen de beide mogendheden inzake het Midden-Oosten voortgezet. De ministers van buitenlandse zaken der grote vier besloten 20 september in het bijzijn van de algemeen secretaris van de VN, Thant, dat de besprekingen van hun VN-vertegenwoordigers over de mogelijkheid van een gezamenlijke actie in het Arabisch-Israëliische geschil weer moesten worden hervat. Deze besprekingen werden 1 juli j.l., tijdens de veertiende ontmoeting van de vier VN-vertegenwoordigers, voor onbepaalde tijd opgeschort.

Na drie maanden van betrekkelijke rust, bombardeerden Israëliische vliegtuigen 11 augustus stellingen van Palestijnse commando's in Zuid-Libanon, van waaruit invallen werden gedaan in Israël. Zowel Israël als Libanon dienden

een klacht in bij de Veiligheidsraad, die op 26 augustus Israël veroordeelde. In de desbetreffende resolutie werden alle gewelddadige acties die indruisen tegen de staakt-het-vuren-overeenkomst afgekeurd.

Libanon bevindt zich vanaf het begin van dit jaar in een regeringscrisis, die mede is ontstaan door de Israëlische aanval op het vliegveld van Beiroet (28 december 1968). De oorzaak van de crisis is gelegen in het feit dat het leger en de christelijke politieke leiders de activiteiten van de Palestijnse verzetsorganisaties in Libanon willen beperken uit vrees voor Israëlische represailles, terwijl de moslim politici juist deze verzetsorganisaties willen steunen of op zijn minst een grote mate van bewegings- en handelingsvrijheid willen geven.

Op 15 oktober werd het bureau van de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie in Beiroet beschoten. Drie dagen later vond het eerste gewapende treffen tussen El Fath-eenheden en het Libanese leger plaats. Vanuit Syrië kwamen Palestijnse verzetsstrijders hun wapenbroeders in Libanon te hulp. Egypte bood aan te bemiddelen tussen Libanon en de Palestijnse organisaties. Eind oktober vertrok de Libanese chefstaf van het leger naar Kairo, waar hij besprekingen voerde met de Egyptische autoriteiten in afwachting van de komst van een Palestijnse onderhandelaar. Inmiddels overlegden in Damascus vertegenwoordigers van Libië, Soedan, Syrië en de Palestijnse verzetsorganisaties over de wijze waarop de Palestijnen volledige vrijheid van handelen in Libanon konden verwerven.

Een woordvoerder van het Amerikaanse departement van buitenlandse zaken maakte 12 oktober bekend dat de vs de territoriale integriteit van Libanon garandeerd. Deze verklaring ontlokte bij de Arabische regeringen een hevige negatieve reactie en riep bij hen de herinnering op aan het Amerikaanse ingrijpen in 1958, dat overigens gebeurde op verzoek van de toenmalige president van Libanon. De vs lieten weten dat nu niet aan militaire actie werd gedacht. Desondanks beschuldigde Rusland de

vs van inmenging in binnenlandse Arabische aangelegenheden.

Op 24 oktober kondigde de Israëlische vice-premier, Ygal Allon, aan dat zijn land niet lijdelijk zou toezien als de *status quo* in Libanon zich zou wijzigen. Toen het Amerikaanse ministerie van buitenlandse zaken deze uitspraak als schadelijk voor de vrede kwalificeerde, verklaarde een officiële Israëlische woordvoerder dat Allon's woorden allerminst het standpunt van de regering weergaven.

In de tweede helft van oktober ontstond in de Arabische wereld grote beroering toen bekend werd dat de Amerikaanse regering een wetswijziging voorbereidt, die het mogelijk maakt dat geëmigreerde Amerikanen in de krijgsveld van het ontvangende land kunnen treden, zonder dat zij hierdoor hun Amerikaanse burgerschap verliezen. De Egyptische regering zag hierin het bewijs dat Amerikanen in het Israëlische leger dienden en dat de vs de Veiligheidsraadsresolutie van 22 november 1967 niet meer ondersteunden. De Amerikaanse minister van buitenlandse zaken ontbood alle in Washington geaccrediteerde Arabische ambassadeurs en deelde hen mee dat op dit moment geen enkele Amerikaan in het Israëlische leger diende. Hij maakte hen duidelijk dat de wetswijziging betrekking heeft op Amerikaanse burgers die ook nog een andere nationaliteit bezitten. De mogelijkheid van het bezitten van de dubbele nationaliteit hangt af van het bestaan van bilaterale akkoorden hierover. Een dergelijk akkoord heeft Amerika niet alleen met Israël, maar ook met enkele Arabische staten gesloten.

In de afgelopen drie maanden is de omvang en intensiteit van de gewapende strijd, vooral aan het Egyptisch-Israëlische front sterk toegenomen. De Israëlische luchtmacht bombardeerde vrijwel dagelijks doelen aan het Suez-kanaal en aan de Golf van Suez. In de nacht van 8 op 9 september landde een omvangrijke gemotoriseerde Israëlische legereenheid bij El Khafayer, 40 km. ten zuiden van Suez. De eenheid trok 20 km. in zuidelijke richting, onderweg

alle militaire installaties, zoals radarposten, raketlanceerbases en kazernes, vernietigend, en voer bij Ras Zaafrana de Golf van Suez weer over. De vorige nacht hadden Israëlische commando's een Egyptische marinebasis, 20 km. ten zuiden van Suez, aangevallen. Een Israëlische militaire woordvoerder verklaarde, dat deze operaties geen vergeldingsacties waren, maar een aspect van de door de Arabieren gevoerde uitputtingsoorlog.

Behalve het politieke en psychologische effect, hadden de acties een strategisch doel, namelijk Egypte te dwingen zijn militaire kracht, die nu bij het Suezkanaal is geconcentreerd, te spreiden, en daardoor de druk op het Israëlische leger aan het kanaal te verlichten. Volgens Tel Aviv sneuvelden aan Egyptische zijde 150 tot 200 man en verloor het 2 torpedo-patrouilleboten, de eigen verliezen waren 3 militairen en 1 vliegtuig. Kairo meldde daarentegen een lichte beschadiging aan een marineschip, terwijl Israël 3 vliegtuigen en een oorlogsbodem had verloren. Op 11 september en 7 oktober werden boven de Sināi luchtslagen geleverd. Israël gaf op 14 vijandelijke toestellen te hebben neergehaald en zelf een toestel te hebben verloren: Egypte zei dat het 3 toestellen had verloren en 6 Israëlische vliegtuigen had vernietigd. Kairo meldde dat op 11 september, in de nacht van 8 op 9 oktober en op 14 oktober Egyptische commandotroepen acties in de Sināi hadden uitgevoerd. Israël beweerde van de twee eerste acties niets te weten en berichtte dat de derde geen schade had toegebracht aan militaire installaties. Israëlische commandotroepen zouden volgens Tel Aviv in de nacht van 20 op 21, van 24 op 25 en van 27 op 28 oktober op Egyptisch grondgebied hebben geopereerd, maar dit werd weer ontkend door Kairo.

Israëlische vliegtuigen bombardeerden 10 augustus het voor Jordanië belangrijke Ghor-irrigatiekanaal, dat weer vrijwel was hersteld van de schade, die Israëlische commando's 22 en 23 juni van dit jaar eraan hadden toegebracht. Anderhalve maand later liet Israël weten dat het de herstelwerkzaamheden aan het kanaal

niet zou verstoren. Hiertegenover staat waarschijnlijk een Jordaanse belofte de activiteiten van Palestijnse commando's te beteugelen. Als vergelding voor het herhaaldelijk opblazen van de oliepijpleiding in Haifa, bombardeerde de Israëlische luchtmacht op 25 oktober een wijk in Amman, waar volgens Israël de schuldigen hun hoofdkwartier hadden.

In de nacht van 4 op 5 september bliezen Israëlische commando's 12 woningen in het Libanese dorp, Khalda, op. Dit dorp zou een uitvalsbasis zijn van Palestijnse strijders. Als antwoord op Palestijnse aanvallen werd 4 oktober door de Israëliërs een soortgelijke actie in Zuid-Libanon uitgevoerd.

Op 29 augustus, vlak voor de zitting van de Nationale Palestijnse Raad in Kairo, kaapten twee leden van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina een Amerikaans lijnvliesvliegtuig, dat in Damascus tot landen werd gedwongen. Alle niet-Israëlische en de Israëlische vrouwelijke passagiers konden hun reis voortzetten. Twee Israëlische mannen worden nog steeds vastgehouden, ondanks diplomatieke druk, o.a. van Oe Thant, op de Syrische regering, die 13 oktober wel de twee kapers in vrijheid stelde. Israël maakte bekend dat als de twee mannen niet worden vrijgelaten, het de werkzaamheden van de Veiligheidsraad, waarin Syrië vanaf 1 januari 1970 zitting krijgt, zal boycotten.

Het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina is ook verantwoordelijk voor bomaanslagen op Israëlische gebouwen in het buitenland: Londen 25 augustus, Den Haag, Brussel en Bonn 8 september.

Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAU/OUA) Na beëindiging van de dertiende gewone zitting van de OAU-ministerraad, die 27 augustus was begonnen, kwam de zesde Vergadering van staatshoofden en regeringsleiders van 6 tot 10 september in Addis Abeba bijeen. Alle 41 lid-staten waren vertegenwoordigd: Algerije, Centraalafrikaanse Republiek, Congo-Brazzaville, Dahomey, Ethiopië, Kameroen, Mauretanië, Niger, Nigerië, Oeganda en Soe-

dan door het staatshoofd, Kenia en Zambia door de vice-president en Gambia, Sierre Leone en Somalië door de premier.

De algemeen secretaris van de Verenigde Naties, Thant, sprak de Vergadering toe. Hij zei dat de Verklaring over Dekolonisatie, die negen jaar geleden was aanvaard, verwachtingen had gewekt, die voor wat zuidelijk Afrika betreft niet zijn vervuld. De apartheidspolitiek van de Zuidafrikaanse Republiek beschouwde hij als een ernstig gevaar voor de vrede in dat deel van de wereld. Het vermogen om dit gevaar te keren hangt niet alleen af van de vastbeslotenheid van de regeringen het handvest en de resoluties der VN te steunen, maar ook van de bereidheid van bepaalde grote mogendheden en van de belangrijkste handelspartners van Zuid-Afrika effectieve maatregelen te nemen om dit land van zijn huidige koers af te brengen. Over de oorlog in Nigerië zei hij dat deze alleen kan worden beëindigd door de aanbevelingen van de OAU te aanvaarden. De Vergadering koos de president van Kameroen, Ahidjo, tot voorzitter van de Organisatie en hield zich vervolgens bezig met een groot aantal zaken o.a.:

Nigerië. Aanvankelijk had men gehoopt op de komst van de Biafraanse leider, generaal Ojukwu. Maar deze had hiervoor als voorwaarde gesteld, dat het consultatieve comité voor Nigerië werd ontbonden, dat de resolutie waarbij dit comité in het leven was geroepen (op de vierde topconferentie, Kinshasa september 1967) en die hij als partijdig bestempelde, werd gewijzigd en dat de Biafraanse delegatie deel zou nemen aan de werkzaamheden van de OAU. Deze voorwaarden werden niet aanvaard. De in Addis Abeba aanwezige Biafraanse delegatie had alleen contact met vertegenwoordigers van de vier landen, Gaboen, Ivoorkust, Tanzania en Zambia, die Biafra hebben erkend. De Vergadering nam een resolutie aan, waarin op de twee partijen een beroep wordt gedaan een staakt het vuren af te kondigen en te onderhandelen over een verenigd Nigerië. Zij sprak haar volledig vertrouwen in het consultatieve comité uit, dat wordt verzocht zijn

goede diensten aan te bieden om deze onderhandelingen te vergemakkelijken. Op alle regeringen, internationale lichamen, humanitaire organisaties alsmede op politieke, morele en religieuze instellingen wordt een dringend beroep gedaan, de toepassing van deze resolutie te vergemakkelijken en af te zien van iedere daad, ieder gebaar of van een houding, die de pogingen van de OAU een Afrikaanse oplossing te vinden voor Nigeriaanse crisis bemoeilijkt. Zesendertig landen stemden voor deze resolutie, alleen Sierra Leone en de vier landen die Biafra erkennen onthielden zich van stemming.

Midden-Oosten De Vergadering bevestigde de resolutie van haar vorige bijeenkomst (Algiers, september 1968). Hierin verzekeren de staatshoofden Egypte van hun steun en wordt terugtrekking geëist van de buitenlandse troepen uit de sinds 5 juni 1967 bezette Arabische gebieden, overeenkomstig de Veiligheidsraadsresolutie van 22 november 1967. Na het bekend worden van de grootscheepse Israëliëse aanval van 9 september, zond de vergadering president Nasser een boodschap van solidariteit, waarin deze actie als agressie werd afgekeurd.

Dekolonisatie en de minderheidsregimes. Spanje werd verzocht de VN-resolutie van 20 december 1966 na te leven. In deze resolutie wordt Spanje uitgenodigd om zo spoedig mogelijk, overeenkomstig de verlangens van de bevolking van Spaans-Sahara en in overleg met de Marokkaanse regering alsmede met iedere andere belanghebbende partij, te bepalen op welke wijze met hulp van de VN een referendum kan worden georganiseerd, teneinde de bevolking het recht op zelfbeschikking te laten uitoefenen. Frankrijk werd gemaand Afar- en Issaland evenals de Komoren zelfstandigheid te verlenen. Naast de aanvaarding van de gebruikelijke resoluties over de dekolonisatie en de minderheidsregimes in Zuidelijk Afrika, bekrachtigde de vergadering ook het manifest dat in april jl. was opgesteld door de topconferentie van Oost- en Centraalafrikaanse staten. (De volledige tekst van dit manifest is te vinden op bladzijde 301 e.v. van deze *Kroniek*-

aflevering.) De voorzitter van de OAU kreeg de opdracht dit manifest aan de VN-assemblee voor te leggen (hetgeen 6 oktober is geschied). *Bevrijdingscomité*. Reeds geruime tijd dringen verschillende lid-staten aan op wijzigingen in samenstelling en werkwijze van dit Comité, waarvan het hoofdkwartier in Dar es Salam is gevestigd. In een Senegalees plan wordt voorgesteld het Comité samen te stellen uit permanente en niet-permanente leden. Voor het permanente lidmaatschap zouden alleen die staten in aanmerking komen die grenzen aan koloniale gebieden of aan landen met een minderheidsregering. Enkele staten willen het Comité helemaal afschaffen, terwijl anderen het in zijn huidige vorm wensen te handhaven. Ook is er nog een voorstel het ledental van elf tot acht terug te brengen en zo te verdelen dat vier Engelssprekende en vier Franssprekende landen erin zitting hebben. Op het moment ligt deze verhouding van vier tot zeven in het voordeel van de Engelssprekende landen. De Vergadering besloot overeenkomstig de aanbeveling van de ministerraad, deze kwestie aan een commissie van deskundigen voor te leggen.

Het advies van de ministerraad en Bevrijdingscomité de erkenning van de Angolese regering in ballingschap in te trekken, werd door de staatshoofden nog niet opgevolgd. Zij wensen dat deze zaak nader onderzocht wordt.

Vluchtelingen. De vluchtelingenconventie, die de OAU-ministerraad in februari van dit jaar in ontwerp had goedgekeurd, werd door de Vergadering aanvaard.

Het uitvoerend secretariaat van de OAU. Een beslissing over reorganisatie van dit secretariaat, een zaak die al herhaalde malen aan de orde is gekomen, werd door de Vergadering wederom uitgesteld. De ministerraad, die in februari 1970 bijeen zal komen, kreeg opdracht aanbevelingen hierover op te stellen. Een van

de voorstellen, die werden besproken, voorziet in een aanzienlijke besparing door inkrimping van het aantal medewerkers, o.a. door in plaats van vier slechts twee plaatsvervangende secretarissen te benoemen.

Cultureel handvest van Algiers. Dit handvest werd opgesteld tijdens het Panafrikaanse culturele festival, dat in juli van dit jaar in Algiers plaats vond. Enige dagen na afloop van de Vergadering deelde president Senghor van Senegal mee dat 'het merendeel van de staatshoofden of hun vertegenwoordigers die in Addis Abeba bijeen waren, geweigerd heeft dit handvest te tekenen uit trouw aan moeder Afrika'.

Frankzone De devaluatie van de Franse frank met 12,5%, die 9 augustus werd afgekondigd, dwong de landen van de frankzone met eenzelfde percentage te devalueren. Tot deze zone behoren de volgende Afrikaanse staten: Boven-Volta, Centraalafrikaanse Republiek, Congo-Brazzaville, Dahomey, Gaboen, Ivoorkust, Kameroen, Madagaskar, Mali, Mauretanië, Niger, Senegal, Togo en Tsaad. Algerije, Marokko en Tunesië, die minder sterke monetaire banden met Frankrijk hebben, weigerden te devalueren. Vele Afrikaanse regeringen verweeten Frankrijk dat het de beslissing tot devaluatie had genomen, zonder hen van te voren te raadplegen. Zij toonden zich ernstig bezorgd over de nadelige gevolgen ervan op de economie van hun landen. Op een bijeenkomst van ministers van financiën uit de frankzone, die 25 september in Parijs werd gehouden, verklaarde de Franse minister van economische zaken en financiën, Giscard d'Estaing, dat de devaluatie een gunstige invloed zou hebben op de economie van de landen der frankzone en dat maatregelen zullen worden genomen voor lidstaten die er schade van mochten ondervinden.

noordelijk afrika

Maghreb Hoewel gelieerd met de frankzone, hebben Algerije, Marokko en Tunesië de deva-

luatie van de Franse frank, die 9 augustus werd afgekondigd, niet gevolgd.

De zesde conferentie van de Maghrebijnse ministers van economische zaken, die oorspronkelijk in juni zou worden gehouden, is voor de tweede maal uitgesteld. Een datum voor de bijeenkomst moet nog worden bepaald.

Op 5 september werd te Algiers een Marokkaans-Algerijns handelsakkoord ondertekend dat voorziet in een jaarlijks handelsvolume ter waarde van 40 mln. US dollars (dat is tweemaal het huidige volume) en waarbij een gemengde commissie wordt ingesteld, die eenmaal in de drie maanden bijeen zal komen en die tot taak heeft de toepassing van het akkoord te verzekeren.

In toepassing van het in februari jl. gesloten akkoord tussen Algerije en Tunesië wordt vanaf 20 september de Algerijnse olie, afkomstig uit de bronnen van El Borna, via een pijpleiding naar de Tunesische haven van Skhira gevoerd.

Algerije De hevige regenval en de daarmee gepaard gaande overstromingen van eind september en begin oktober hebben grote schade aangericht. De voorlopige cijfers van de schade zijn: 61 doden, 221 gewonden, 181 573 daklozen, 10 000 stuks vee gedood en 17 102 huizen vernietigd. Oasis en Aures, de armste gebieden van het land, zijn het zwaarst getroffen.

Op 15 oktober kwam voor het eerst na lange tijd (vermoedelijk na twee en een half jaar) de *Conseil National de Révolution* (CNR) weer bijeen. De CNR, de hoogste politieke instantie van het land, wordt voorgezeten door premier Boumediène. Tijdens de staatsgreep van juni 1965, waarbij Ben Bella ten val werd gebracht, nam de CNR de macht op zich. Hij telde toen 26 leden, namelijk 22 militairen of oud-militairen, 2 politiefunctionarissen en 2 burgers. De twee burgers kozen in 1966 de zijde van de in het buitenland gevestigde oppositie. Een der militairen was de voormalige stafchef van het leger, kolonel Tahar Zbiri, die 14 december 1967 in opstand kwam tegen het bewind-Boumediène en die in juli jl. bij verstek ter dood werd veroordeeld. Zbiri heeft herhaaldelijk

verklaard dat zijn actie (hij noemt het zelf geen opstand) van december 1967 een gevolg was van Boumediène's weigering de CNR bijeen te roepen.

Op de zitting van 15 oktober besprak de Raad het verslag over de activiteiten van de enige partij, het *Front de Libération Nationale* (FLN), uitgebracht door Kaid Ahmed, die belast is met de reorganisatie van de partij. Waarschijnlijk staat deze bespreking in verband met de door Boumediène op 30 oktober aangekondigde parlementsverkiezingen voor 1970.

Als onderdeel van Kaid's reorganisatieplannen, worden vanaf 15 september beginnend in Kabilië, Tlemcen en Saida, verkiezingen in de basisorganen van de partij, de cel (Khalyate) en de sectie (Qasmate), gehouden.

Op een bijeenkomst van Algerijnse ambassadeurs en zaakgelastigden, die 20 oktober in Algeris begon, deelde Boumediène mee dat alle buitenlandse vertegenwoordigers, met uitzondering van de ambassadeur te Rabat, zullen worden vervangen. De buitenlandse dienst wordt gereorganiseerd om een nieuw begin in de buitenlandse politiek mogelijk te maken, aldus de premier, die er aan toevoegde dat de Algerijnse ambassadeurs zich als soldaten van de revolutie achter het bewind moeten scharen. Van 4 tot 6 augustus werd voor het Revolutionaire Hof van Oran het proces gevoerd tegen de daders en hun medeplichtigen van de aanslag op premier Boumediène van 25 april 1968. Alle 22 beklaagden werden schuldig bevonden en over vier van hen werd de doodstraf uitgesproken. De hoofdverdachte, de ex-majoor Amar Mellah, werd voor de tweede maal de doodstraf opgelegd. In juli jl. veroordeelde hetzelfde Hof hem ook al ter dood vanwege zijn aandeel in de opstand van december 1967.

Begin augustus werd met Japanse firma's een contract getekend over de bouw in Arzew (bij Oran) van een olieraffinerij met een capaciteit van 2,5 mln. ton ruwe olie per jaar. De bouwkosten zullen ongeveer \$ 70 mln. bedragen. Op 9 oktober werd in New York tussen de Amerikaanse maatschappij *El Paso Natural*

Gas Company, en de Algerijnse staatsolie-maatschappij, *Sonatrach*, een akkoord gesloten over een jaarlijkse levering van 10 mld. kubieke meter gas gedurende 25 jaar, ingaande eind 1973. Dit zal aan installaties en schepen een investering vereisen van bijna 1 mld. dollar. Het akkoord moet nog door de Algerijnse en Amerikaanse regering worden goedgekeurd. De regering heeft besloten het wijnbouw-areaal binnen 10 jaar van 350.000 ha. terug te brengen tot 200.000 ha. De Algerijnse wijnbouw is een erfenis uit het koloniale verleden en sinds de onafhankelijkheid ondervindt de wijnexport, die van oudsher vrijwel uitsluitend op Frankrijk was gericht, steeds grotere moeilijkheden.

Van 2 tot 4 oktober bracht de Franse minister van buitenlandse zaken, Maurice Schumann, een officieel bezoek, met als doel een nieuwe stimulans te geven aan de samenwerking op cultureel, wetenschappelijk, technisch, economisch en financieel gebied tussen de twee landen. Met zijn Algerijnse ambtgenoot sprak hij uitvoerig over moeilijkheden, die deze samenwerking in de weg staan. Zo verlangt Frankrijk schadevergoeding voor genaast eigendom, een ruimere mogelijkheid geld vanuit Algerije over te maken en een grotere export van zijn consumptiegoederen naar Algerije. De belangrijkste Algerijnse wensen ten aanzien van Frankrijk zijn: afname van de wijnproduktie en grotere investeringen in de olie-industrie. De twee bewindslieden besloten in principe tot de oprichting van een gemengde ministeriële commissie (een *grande commission*) die tenminste een maal per jaar bijeen moet komen en die tot taak heeft de ontwikkeling op lange termijn van de samenwerking tussen beide landen voor te bereiden.

Minister Schumann verzekerde de Algerijnse regering van Franse steun bij haar verzoek aan de Europese Economische Gemeenschap, in de nabije toekomst onderhandelingen te openen met het doel de betrekkingen tussen Algerije en de Gemeenschap nader te definiëren.

Libië Op 1 september greep het leger, geleid door een Revolutionaire Bevelsraad (RBR) naar

de macht. De nieuwe machthebbers riepen de Republiek uit. Het land zal voortaan officieel de Libische Arabische Republiek heten.

Koning Idriss bevond zich tijdens de staatsgreep in Turkije. Hij zond een afgezant naar Londen, die 3 september een onderhoud had met de Britse minister van buitenlandse zaken, Stewart. De RBR gaf naar aanleiding hiervan een verklaring uit waarin hij beweerde dat de koning om een militair Brits ingrijpen in Libië had gevraagd. Groot-Brittannië zou dit verzoek van de hand hebben gewezen uit vrees voor de Sovjetvloot in de Middellandse Zee. De koning zou zijn verzoek baseren op het Brits-Libische militaire verdrag van 1953. In Londen werd er echter met nadruk op gewezen dat dit verdrag slechts voorziet in Britse militaire steun in geval Libië van buitenaf werd aangevallen. Eind oktober verzocht de koning president Nasser hem in Egypte toe te laten. Hij beloofde geen politieke activiteiten te zullen ontplooiën. President Nasser willigde dit verzoek in.

De vermoedelijke troonopvolger, Hassan El Rida, riep in een radioboodschap de bevolking op het nieuwe bewind te steunen. Hij verklaarde afstand te doen van zijn rechten op de troon. Toch werd hij enkele dagen later onder huisarrest geplaatst. Een aantal hoge officieren en ex-ministers werden gevangen genomen. Zij en de kroonprins zullen terecht moeten staan op beschuldiging van verraad en corruptie. Tot nu toe is over de samenstelling van de RBR weinig bekend geworden. Aanvankelijk werd, mede op grond van Egyptische persberichten, aangenomen dat de chefstaf van het leger, kolonel Saaduddin Abu Schweirib, het voorzitterschap van de Raad bekleedde. Eerst omstreeks de 10e september bleek dat de leiding in handen was van de 27-jarige kolonel Moammar El Gaddafi. Enkele dagen daarvoor was Gaddafi van kapitein tot kolonel bevorderd en tevens benoemd tot opperbevelhebber van de strijdkrachten.

Op de dag van de staatsgreep ontbood de RBR alle in Libië geaccrediteerde buitenlandse vertegenwoordigers, die te horen kregen dat hun aanwezigheid in Libië werd opgevat als *de*

facto erkenning van het nieuwe bewind. De Raad deelde mee dat alle internationale verdragen die het vorige bewind had gesloten, zullen worden gehonoreerd.

Egypte, Syrië en Irak erkenden het nieuwe bewind op de eerste dag van zijn bestaan. De Sovjet-Unie was de eerste niet-Arabische mogendheid die dit voorbeeld volgde. De Verenigde Staten en Groot-Brittannië, die allebei militaire bases en omvangrijke oliebelangen in Libië hebben, gingen 6 september tot erkenning over.

Op 9 september werd bekend gemaakt dat een regering van negen leden, waaronder twee militairen, was gevormd. De militaire ministers beheren de departementen van defensie en binnenlandse zaken. Premier is Mahmoud Sulaiman El Magrabi, een 36-jarige jurist, deskundige in het olierecht. In juli 1967 was hij gearresteerd wegens zijn rol in de demonstraties tegen de hervatting van olieleveranties aan de westerse mogendheden. (Tijdens de Arabisch-Israëliëse oorlog van juni 1967 waren die leveranties gestaakt.) In een radiorede zei El Magrabi dat het nieuwe bewind gebaseerd is op de beginselen van vrijheid, socialisme en Arabische eenheid. In een interview met *Agence France Presse* van 16 september gaf de premier een toelichting op het Libische socialisme. Dit socialisme betekent sociale rechtvaardigheid. Het zal geen copie worden van een of ander buitenlands systeem. Daar Libië vrijwel geen industrie heeft, worden nationalisaties niet overwogen. De oliepolitiek van de regering zal geen spectaculaire veranderingen te zien geven. Wel zal met de oliemaatschappijen worden onderhandeld over verhoging van de olieprijs die aan Libië moet worden betaald. De buitenlandse politiek van het nieuwe bewind zal berusten op het positief neutralisme. Libië is niet neutraal in de kwestie Israël; het zal de Palestijnse Bevrijdingsbeweging actief steunen. Het zal ook Egypte en Jordanië financieel blijven steunen.

Hier toe heeft het zich samen met Koeweit en Saoedi-Arabië verplicht tijdens de Arabische topconferentie die in augustus/september 1967

in Chartoem werd gehouden. Op een vraag naar een mogelijke unie met Egypte antwoordde El Magrabi dat dit op korte termijn niet zal worden verwezenlijkt.

In het interview zei de premier over de buitenlandse bases dat deze zouden moeten verdwijnen, zodra de akkoorden hierover zijn afgelopen. Voor de Amerikaanse bases is dat in 1970 en voor de Britse in 1972. Uit latere verklaringen van de nieuwe leiders, waarin fel geageerd wordt tegen de aanwezigheid van de bases, zou af te lezen zijn dat Libië probeert nog voor het aflopen van de akkoorden de bases te laten ontruimen. Op 25 september diende de regering bij de Amerikaanse ambassade een klacht in over het feit dat een Amerikaan vanaf het vs-militaire vliegveld een Joodse Libiër naar het buitenland had gesmokkeld. Met Amerika, dat excuses over dit voorval aanbood, werd overeenstemming bereikt over een douane- en paspoortcontrole op het vliegveld door Libische autoriteiten. Op 12 oktober deed zich echter weer een geval voor van mensensmokkel. Dit keer betrof het een vooraanstaande figuur uit het oude regime, wiens naam niet bekend werd gemaakt.

Een van de eerste daden van de nieuwe regering was de verhoging van het minimum-loon met 100%. Er zullen ook maatregelen worden genomen om de huishuren, die in Libië, bijzonder hoog zijn, te verlagen.

Een regeringsdecreet van 22 september bepaalt dat alle bedrijven voor 100% in handen moeten worden gesteld van Libiërs. Uitgezonderd de banken waar dit percentage slechts 51% hoeft te zijn. De oliemaatschappijen vallen helemaal buiten deze regeling.

Bij een decreet van 27 september bepaalde de regering dat aan buitenlandse ingenieurs en olie-deskundigen geen uitreisvisa mogen worden verleend, dit om te voorkomen dat door een uittocht van buitenlanders stagnatie in het economische leven optreedt.

Op 26 september besloot de regering tot boycot van een vijftigtal buitenlandse bedrijven, die hetzij in Joodse handen zijn, hetzij contacten met Israël onderhouden.

van koninkrijk tot republiek

De staatsgreep van 1 september kwam, als men moet afgaan op de persberichten hierover, geheel onverwachts. Kennelijk werd Libië beschouwd als een stabiel land, waar de bevolking eensgezind om de troon van koning Idriss was geschaard. Voor het westen betekende de staatsgreep een bijzonder onaangename verrassing. Van de ene dag op de andere werd Libië, dat een van de belangrijkste olieleveranciers van Europa is, van de meest westers georiënteerde Arabische staat tot een gewaardeerd lid van de progressieve anti-westerse Arabische landengroep, waartoe Algerije, Egypte, Irak, Soedan, Syrië en Zuid-Jemen behoren. Vooral Groot-Brittannië moet uiterst onaangenaam getroffen zijn, niet alleen omdat zijn invloed op Libië er door is verminderd en het zijn daar gevestigde militaire bases zal kwijtraken, maar vooral omdat het nu niet meer zeker kan zijn van een van de grootste orders voor wapenleveranties die het ooit ontvangen heeft. Libië had namelijk voor ongeveer 1,8 mld. gulden aan wapens besteld en hiervan was zo'n 1,2 mld. bestemd voor een luchtdefensiesysteem. Welnu, de enige reële bedreiging die het Libië van koning Idriss kon verwachten kwam uit Egypte, dat met zijn lage levensstandaard en zijn grote bevolkingsdruk wel met begerige ogen naar zijn rijke buurstaat moest kijken. Nu Libië met Egypte in hetzelfde ideologische kamp is verenigd en het vermoedelijk genegen is zijn financiële steun aan dat land te verhogen, is die bedreiging natuurlijk sterk verminderd. Het moet dus niet uitgesloten worden geacht dat Libië de geplaatste orders voor een luchtdefensiesysteem annuleert. Anderzijds bestaat er een kans dat Groot-Brittannië er weinig voor voelt de door Libië bestelde chieftain-tanks te leveren omdat het nieuwe bewind er geen geheim van heeft gemaakt dat het daadwerkelijk aan de strijd tegen Israël wil deelnemen.

Dat de staatsgreep ook voor Egypte een verrassing was, hetgeen duidelijk blijkt uit de artikelen die Hassanein Haykel, de vertrouweling van president Nasser, in het door hem geleide gezaghebbende dagblad, *Al Ahram*, schreef, betekent dat de nieuwe politieke leiders in Libië onafhankelijk van Kairo hebben gehandeld. Ook de opvatting dat de gebeurtenissen op 1 september geïnspireerd zouden zijn door de Irakse, dan wel de Syrische Ba'ath-partij moet met de nodige scepsis worden beschouwd. Het ligt veel meer voor de hand aan te nemen dat we te maken hebben met een authentieke nationalistische beweging, die weliswaar beïnvloed maar niet geleid wordt door buitenlandse Arabische krachten. Die invloed is duidelijk aantoonbaar: zo noemen de officieren die de staatsgreep hebben voorbereid en gepleegd zich 'de vrije officieren', naar het voorbeeld van hun Egyptische collega's, die in 1952 koning Faroeek afzetten en de macht aan zich trokken. Het eigen nationale karakter van de Libische omwenteling komt tot uiting in een aantal maatregelen waarmee het zich onderscheidt van andere progressieve Arabische regimes. Een van die maatregelen was dat alle in Romeinse letters gestelde opschriften in straten en openbare gebouwen moesten worden vervangen door Arabische tekens; bovendien zullen alle officiële stukken in het Arabisch moeten worden gesteld. Ook is een verbod afgekondigd tot verkoop van alcoholische dranken, waardoor vooral de 50 000 buitenlanders worden getroffen. Deze laatste maatregel, die mogelijk een uiting is van een purita-

nisme dat vele revolutionaire bewegingen kenmerkt, berust ook duidelijk op een typisch Libische traditie. In de strikte en leerstellige Islamitische broederschap van de Senussi waar koning Idriss de religieuze leider van was, en die het fundament van zijn macht vormde, is elk alcoholgebruik verboden. Een andere aanwijzing dat het Libische bewind het land een eigen nationale identiteit wil verlenen is gelegen in het feit dat een sociaal-economisch beleid wordt gevoerd, aangepast aan de plaatselijke omstandigheden.

Diegene voor wie de staatsgreep als een verrassing kwam, hebben in zoverre de toestand in Libië verkeerd beoordeeld, dat zij verondersteld hebben dat koning Idriss als nationaal symbool het volk in zijn greep kon houden. Dat koning Idriss eens de nationale Libische beweging heeft gesymboliseerd, deze zelfs heeft gevormd, kan niemand ontkennen. Na 1911, toen Italië door middel van verdragen met de Europese mogendheden, de vrije hand kreeg in Libië, organiseerde de religieuze leider van de Senussi en emir van Cyrenaika, Idriss, het verzet tegen de Italiaanse penetratie. In 1931 voltooidde het fascistische Italië zijn veroveringen in Libië en werd emir Idriss gedwongen zijn heil in het buitenland te zoeken. Tijdens de tweede wereldoorlog streed hij aan de zijde van de geallieerden. Zijn houding tegenover de koloniale mogendheid Italië verleende hem een groot prestige en bezorgde hem het koningschap over Libië in 1950. Het toenmalige Libië bestond uit een federatie van drie gebieden, te weten Cyrenaika, Fezzan en Tripolitanië. De federatie werd in december 1951 onafhankelijk. Twaalf jaar later maakte koning Idriss een einde aan deze federatie door de vorming van een eenheidsstaat. Inmiddels was de economische toestand in Libië sterk gewijzigd. Tijdens de onafhankelijkheid behoorde Libië tot de armste landen ter wereld, maar aan het eind van de vijftiger jaren werd de eerste olie in zijn bodem aangetroffen. Sindsdien is gebleken dat Libië een van 's werelds grootste voorraden herbergt aan deze delfstof. Deze rijkdom bracht natuurlijk ingrijpende economische veranderingen met zich mee, die echter niet tot uiting kwamen in het politieke bestel. Het traditionele koningschap bleef gehandhaafd, politieke partijvorming was verboden, en uit de talloze regeringswijzigingen waartoe de koning steeds het initiatief nam zonder dat deze ook maar iets te maken hadden met veranderingen in het beleid, bleek wel hoe op paternalistische wijze werd beschikt over het lot van het Libische volk. Dat deze gang van zaken allermindst de instemming had van de modern geschoolde elite die haar opkomst voornamelijk te danken had aan de toenemende welvaart, bleek uit het voortdurende verzet van deze groep, dat in 1964 en 1967 leidde tot omvangrijke demonstraties tegen respectievelijk de aanwezigheid van de Amerikaanse en Britse bases en tegen de hervatting van de olieleveranties aan het westen na de Arabisch-Israëliëse oorlog. Koning Idriss, eens symbool van het nationale verzet tegen de koloniale overheerser, werd langzamerhand de verpersoonlijking van een potentiaat die uit eigen gewinzucht de neokolonialistische krachten in de vorm van voornamelijk Amerikaanse oliemaatschappijen, vrij spel liet. De veranderingen in het beeld omtrent koning Idriss, van nationale held tot gewillig werktuig in de handen van het imperialisme, is ten dele terug te voeren tot het generatieconflict dat in zovele ontwikkelingslanden heerst. Voor de oudere generatie mag de koning dan als voorvechter van de nationale bevrijding gelden,

voor de jongere generatie, waartoe alle leden van de Revolutionaire Bevelsraad, het leidinggevend orgaan van de revolutie, behoren, die deze bevrijdingsstrijd niet hebben meegemaakt, was hij de verpersoonlijking van alles wat een modernisering van Libië tegenhield. Afgezien hiervan werd de monarchie ook ondergraven door het feit dat koning Idriss zeer oud (zijn leeftijd is niet bekend, maar hij moet ongeveer 80 jaar oud zijn) en ziekelijk is, terwijl de vermoedelijke troonopvolger Hassan El Rida, zijn neef, in tegenstelling tot hem niet kan rekenen op enige ondersteuning van het volk. De slechte gezondheidstoestand van de koning moet voor de 'vrije officieren' een extra stimulans zijn geweest om hun staatsgreep nu uit te voeren. De omwenteling schijnt een bloedeloos verloop te hebben gehad en hieruit kan men afleiden dat de talloze aanhangers die de Senussi-monarchie ongetwijfeld nog heeft, totaal overrompeld waren.

Evenals dat in Soedan na de staatsgreep van mei j.l. het geval is, vormt de hardere politieke lijn, die het nieuwe Libische bewind tegen Israël gaat voeren, de kern van de nationale eenheid, waarin de vele tegenstellingen in het land kunnen worden opgeheven. j v d m

Marokko Van 22 tot 25 september werd in Rabat, naar aanleiding van de brand van 21 augustus in de El Aksa moskee te Jeruzalem, de Islamitische topconferentie gehouden (zie: chronologisch overzicht van de Arabische staten). Koning Hassan II greep deze gelegenheid aan om een begin te maken met de normalisering van de betrekkingen tussen Marokko en Mauretanië. Mauretanië behoort met Spaans-Sahara en delen van de Algerijnse Sahara tot die gebieden waarop Marokko territoriale aanspraken maakt. De kampioen van dit streven naar het Groot-Marokkaanse rijk is de traditioneel georiënteerde Istiqlalpartij. Hassan's vader, de in 1961 overleden koning Mohammed V, had zich in dit opzicht de ideeën van deze partij eigen gemaakt. Op een persconferentie van 26 september verklaarde Hassan II dat hij op grond van een aantal praktische overwegingen altijd al gemeend heeft dat annexatie van Mauretanië niet te verwezenlijken valt, maar dat hij uit eerbied voor zijn vaders diens politiek niet zonder meer heeft willen wijzigen. In de Islamitische topconferentie zag hij echter een zo belangrijk en onverwacht gebeurtenis, dat hij zich gerechtigd voelde tot een stap die neer kwam op een *de facto* erkenning van Mauretanië. Die stap hield in dat Marokko niet alleen geen bezwaar aantekende

tegen het uitnodigen van de Mauretaanse president, Moktar Ould Daddah, voor de topconferentie, maar dat het als een der organisatoren die uitnodiging heeft gesteund. Direct na de topconferentie had een ontmoeting plaats tussen Hassan II Moktar Ould Daddah en de Algerijnse premier, Boumediène. Op 30 oktober arriveerde een Mauretaanse delegatie, waartoe ook de minister van buitenlandse zaken, Hamdi Ould Mouknass behoorde, voor besprekingen in Rabat. De besprekingen zullen zich vermoedelijk hebben geconcentreerd op de toekomstige status van Spaans-Sahara, een gebied waarop elk van de twee landen aanspraken doet gelden. Zonder twijfel zal deze kwestie eerst geregeld moeten worden voordat Marokko overgaat tot een *de jure* erkenning van Mauretanië.

In de persorganen van de Istiqlalpartij werd heftig gereageerd op de nieuwe politiek ten aanzien van Mauretanië. Op 25 oktober werden de directeurs van twee Istiqlal-dagbladen aangehouden. Zij werden ervan beschuldigd dat in hun bladen op provocerende en voor de koning beledigende wijze was geschreven. Na vijf dagen werden de twee directeurs in voorlopige vrijheid gesteld.

De koning bracht op 7 augustus, 6 oktober en 21 oktober wijzigingen in de regering aan. De

wijziging van 6 oktober was de belangrijkste. Hierbij werd Ahmed Laraki, die minister van buitenlandse zaken was, tot premier benoemd, Mohammed Benhima vervangend, die de portefeuille van landbouw en landbouwhervorming kreeg. Abdelkadi Boutaleb werd minister van buitenlandse zaken. Zowel Laraki als Boutaleb hadden een belangrijke rol gespeeld bij de voorbereiding van de Islamitische topconferentie.

Op 3 oktober vonden gemeenteraadsverkiezingen plaats. Het waren de eerste verkiezingen sinds de koning in juni 1965 de grondwet buiten werking had gesteld. De linkse partij, de *Union Nationale des Forces Populaires* (UNFP) en de Istiqlal hadden in een gezamenlijke verklaring van 6 september meegedeeld dat zij de verkiezingen zouden boycotten. Zij beschuldigden de autoriteiten ervan onregelmatigheden te plegen bij het opstellen van de kandidatenlijsten. Ongeveer 80% van de 4 771 059 ingeschrevenen, was naar de stembus gegaan. Van de 11 166 beschikbare zetels worden er nu 9 199 door neutrale kandidaten bezet. In een commentaar hierop zei de minister van binnenlandse zaken, generaal Oufkir, dat de uitslag van de verkiezing het bewijs vormde van de kloof die er bestaat tussen het volk en de politieke partijen. Hij ontkende dat de neutrale kandidaten door de overheid waren aangewezen. De Istiqlal drong aan op annulering van de verkiezingen en op uitstel van de verkiezingen voor de provinciale en prefecturale assemblee's. Deze assemblees werden op 24 oktober door de gemeenteraadsleden gekozen. Van de 359 zetels verwierven de neutralen 289, de *Mouvement Populaire* 44, de Istiqlal 12, de *Parti Démocratique Socialiste* 3 en de UNFP 1.

Na zijn terugkomst van het congres van de Roemeense Communistische Partij werd Ali Yata, de algemeen secretaris van de *Parti de la Libération et du Socialisme* (PLS), op 18 augustus gearresteerd. Acht dagen later volgde de arrestatie van de PLS-leider, Chouib Riffi. In een uitspraak van 20 september achtte de rechtbank de twee PLS-leiders schuldig aan de her-

oprichting van een verboden vereniging (namelijk de Communistische Partij van Marokko). Als één van de bewijzen hiervoor gold een uitspraak van Yata, gedaan op het Roemeense congres, dat de PLS behoorde tot de Arabisch-Communistische beweging. Ali Yata en Chouib Riffi werden tot respectievelijk 20 en 8 maanden gevangenisstraf veroordeeld. De rechtbank gelastte bovendien confiscatie van de eigendommen van de PLS.

De Communistische Partij werd in 1960 bij gerechtelijk vonnis verboden omdat haar leerstellingen in strijd zouden zijn met de Islam. In juni vorig jaar richtte een aantal progressieven, voor het merendeel Communisten, de PLS op. Een maand later werden de statuten van de partij door de regering goedgekeurd (zie: *Kroniek* 1968/3).

Het vijfjarenplan (1968-'72) voorziet in de bouw van 400 nieuwe dorpen ten noorden van het Atlasgebergte in irrigatie-gebieden. De totale kosten zijn begroot op \$ 33 mln. en hierin zal, zo werd in september bekend gemaakt, het wereldvoedselprogramma van de Verenigde Naties voor \$ 13 mln. bijdragen.

Mauretanië President Moktar Ould Daddah woonde de Islamitische topconferentie bij, die van 22 tot 25 september in Rabat werd gehouden. De uitnodiging tot deze topconferentie komt neer op een *de facto* erkenning van Mauretanië door Marokko (zie: chronologisch overzicht van Marokko).

Een van de obstakels die de normalisering van de betrekkingen tussen de twee landen in de weg staat, wordt gevormd door de kwestie Spaans-Sahara, een gebied, waarop zowel Marokko als Mauretanië aanspraken doen gelden. De Mauretaanse minister van buitenlandse zaken, Hamdi Ould Mouknass, bracht deze kwestie begin oktober ter sprake in de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Hij verwees daarbij naar de VN-resolutie van 20 december 1966, waarin Spanje wordt opgedragen samen met Marokko en andere belanghebbende partijen en met hulp van de VN, een referendum te organiseren, waarbij de bevolking

van Spaans-Sahara zich kan uitspreken over de toekomstige status van hun land. Op 23 oktober – een week voor zijn vertrek naar Marokko – gaf minister Hamdi Ould Mouknass een persconferentie, waarin hij verklaarde dat de Mauretaanse regering de VN-resolutie van 20 december 1966 had aanvaard omdat zij ervan overtuigd is dat wanneer dit referendum onder 'normale en eerlijke omstandigheden' wordt gehouden, de bevolking zich uit zal spreken voor herintegratie met Mauretanië. Hij voegde eraan toe dat Mauretanië openstaat voor iedere oplossing, die de ontspanning in dat deel van Afrika bevordert, en met name staat het op voor een internationale samenwerking bij de exploitatie van de natuurlijke rijkdommen (fosfaat) van Spaans-Sahara.

Van 9 tot 21 augustus bracht een parlementaire delegatie uit Mauretanië een bezoek aan Rusland.

Een Mauretaanse delegatie, geleid door de minister van buitenlandse zaken, arriveerde eind september in Peking, waar zij deel nam aan de festiviteiten ter gelegenheid van het twintigjarig bestaan van de Chinese Volksrepubliek.

Soedan Generaal Nimeiry, voorzitter van de Revolutionaire Bevelsraad (RBR) en stafchef van het leger, bracht op 28 oktober een ingrijpende wijziging in de regering aan. Zelf nam hij de leiding van de nieuwe regering op zich. De afgetreden regeringsleider, Abu Bakr Awadallah, keerde terug als vice-premier, belast met de departementen van buitenlandse zaken en justitie. Onder de 25 ministers zijn er zes militairen; in de vorige regering was die verhouding eerst drie op de 24 en later zelfs twee op de 24. In een verklaring deelde Nimeiry mee dat de regeringswijziging tot doel heeft, het proces naar vooruitgang, naar sociale rechtvaardigheid en naar het socialisme te versnellen en de strijd tegen kolonialisme en imperialisme te intensiveren. De werkelijke reden schijnt echter te zijn dat Nimeiry bevreesd is voor het streven van de Soedanese communisten naar een overheersende positie in het revolutionaire bewind. Awadallah zou deze vrees

niet delen. In ieder geval is het nog niet tot een breuk met de communisten gekomen, want twee van hun leiders hebben zitting in de nieuwe regering.

Op 18 augustus werd bekend gemaakt dat een complot, het derde sinds het optreden van het bewind, was ontdekt. Verschillende burgers en militairen werden gearresteerd. Bij een presidentieel dekreet van eind augustus werd een volksrechtbank opgericht. Voor deze rechtbank zullen de politieke leiders van het vorige bewind en de complotteurs terecht moeten staan. In de tweede helft van augustus bracht generaal Nimeiry een bezoek aan Zuid-Soedan. Hij deed een dringend beroep op de Zuidsoedanese 'rebellens' zich over te geven en deel te nemen aan de opbouw van een nieuwe maatschappij. Op een bijeenkomst met stamhoofden verklaarde hij dat het koloniale regime en de daarop volgende regeringen verantwoordelijk waren voor de achteruitstelling van het Zuiden en dat de Soedanese revolutie deze fouten uit het verleden zal corrigeren.

Van begin september tot begin oktober maakte de minister voor Zuidsoedanese zaken, Joseph Garang, een rondreis door Zuid-Soedan. Joseph Garang is een Zuidsoedanese katholiek en een van de belangrijkste communistische leiders. Bij de regeringswijziging van 28 oktober behield bij zijn portefeuille. Garang had tot taak de politiek van het nieuwe bewind te verduidelijken en de zuiderlingen ertoe te brengen de beloofde interne autonomie te aanvaarden. Eric Rouleau, correspondent van *le Monde*, die een deel van Garangs tournee meemaakte, had de indruk dat het Zuidsoedanese volk de voorstellen van Chartoem niet direct verwierpt, maar deze wel met een zekere terughouding aanhoort (*le Monde*, 6 september). In Wau had Garang een geheime ontmoeting met leden van de Anya Nya, het Zuidsoedanese leger. Deze ontmoeting leverde echter niets op.

Chartoem gaf het leger opdracht af te zien van iedere offensieve actie in het Zuiden. Hoofd-officieren, 'die zich gedragen als of zij in een veroverd land zijn', werden teruggeroepen. Gouverneurs en een aantal hoge ambtenaren wer-

opgesteld, waarop evenveel namen (131) voorkomen als er zetels beschikbaar zijn.

Op 23 oktober overleed op 61-jarige leeftijd de minister van justitie, Mongi Slim. Mongi Slim behoorde tot een van de oude getrouwen van Bourgiba, die samen met hem een belangrijke rol heeft gespeeld in het verzet tegen het Franse protectoraatsbestuur over Tunesië. Zijn grootste bekendheid verwierf hij als voorzitter van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in 1961.

De adviesgroep voor Tunesië van de Wereldbank, waarin de hulpverlenende landen zitting hebben, kwam op 23 en 24 oktober in Parijs bijeen. De leden van de groep konden zich verenigen met het nieuwe economische vier-jarenplan van Tunesië, dat 1 juni j.l. in werking was getreden en met de recente wijzigingen in het landbouwbeleid.

Van 21 tot 24 oktober werd de tweede jaarlijkse conferentie van de *Afro-American Dialogues* in Tunis gehouden. Deze conferenties, die worden gefinancierd door de *Ford-Foundation* en georganiseerd door het *African-American Institute* in New York, verenigen personen uit het politieke, universitaire en bedrijfsleven uit Afrika en de Verenigde Staten van Amerika. Zij hebben tot doel de toenadering en de samenwerking tussen de volken van Noord-Amerika en Afrika te bevorderen, door middel van het maken van studies en discussies daarover. De vergaderingen zijn niet openbaar. Op deze conferentie waren personen aanwezig uit Algerije, Botswana, Congo-Brazzaville, Congo-Kinshasa, Dahomey (president Zinsou), Ghana, Guinee, Ivoorkust, Kameroen, Kenia, Marokko, Nigerië, Oeganda, Somalië, Tanzania, Tunesië en Zambia.

Verenigde Arabische Republiek (Zie ook chronologisch overzicht van de Arabische staten.) Op de Islamitische topconferentie, die van 22 tot 25 september in Rabat bijeen kwam, liet president Nasser, die ziek was, zich vertegenwoordigen door de voorzitter van de Nationale Assemblée, Anwar Sadate. Zijn ziekte belette hem ook de omstreeks deze tijd voor-

genomen reis naar Rusland te maken. Een Libanees blad verspreidde het gerucht dat Nassers ziekte van politieke aard was. De oud-premier en voormalig vice-president, Ali Sabri, zou namelijk een mislukte poging tot een staatsgreep hebben gepleegd. Hij zou al geruime tijd met Nasser in conflict zijn gewikkeld over een door hem gewenste grotere invloed van Rusland op Egypte. Sabri zou zich nu in huisarrest bevinden en Nasser zou Moskou verzocht hebben zijn ambassadeur uit Egypte terug te roepen. Van officiële zijde zijn deze berichten tegengesproken. Het gezaghebbende Egyptische blad *Al Ahram*, meldde 22 september dat Sabri zijn functie als secretaris van de permanente reorganisatiecommissie der Arabisch-Socialistische Unie, de enige partij, heeft neergelegd, omdat in juli j.l. leden van een delegatie naar Moskou, die onder zijn leiding stond, zich schuldig hadden gemaakt aan het invoeren van verboden hoeveelheden buitenlandse goederen. Hij blijft echter lid van het hoogste partij-orgaan, het opperste uitvoerende comité, aldus *Al Ahram*.

In de leiding van de krijgsmacht vonden belangrijke verschuivingen plaats. Op 18 september werden de stafchef van het leger en de commandant van de marine vervangen. Aangenomen wordt dat dit een gevolg is van de grote Israëliëse inval in Egypte op 9 september, waarvan Kairo overigens het succes heeft ontkend.

Op 31 augustus vaardigde de president een dekreet uit dat voorziet in de oprichting van een Opperste Hof, dat als hoogste rechtscollege ook het toetsingsrecht (d.w.z. het toetsen van wetten aan de grondwet) zal bezitten.

De huidige Egyptische grondwet heeft een voorlopig karakter. Voor het opstellen van een permanente grondwet is een commissie in het leven geroepen, die 1 september met haar werkzaamheden begon. De commissie wordt voorgezeten door Mahmoud Fawzi, adviseur van de president op het gebied van de buitenlandse politiek en lid van het opperste uitvoerende comité van de partij.

Al Ahram van 19 augustus maakte bekend dat

een Egyptische arts, Soliman El Mouniri, samen met zijn broer, Mohamed, een Egyptisch vliegtuig had gekaapt en de piloot had gedwongen het toestel in Saoedi-Arabië aan de grond te zetten. De Saoedi-arabische autoriteiten leverden het vliegtuig en de beide mannen aan Egypte uit. Een militaire rechtbank veroordeelde de twee broers tot langdurige gevangenisstraffen. Volgens de Israëlische pers zou de arts de beschikking hebben gehad over de in Kairo strik geheim gehouden gegevens omtrent het aantal Egyptische militaire slachtoffers van de uitputtingsoorlog met Israël.

In de eerste helft van augustus werden enkele begrotingscijfers voor 1969/70 bekend gemaakt. De totale uitgaven worden geraamd op 2418 mln. Egyptische ponden. (vorig jaar 2146 mln.). Over de dekking van de uitgaven werd niets meegedeeld (vorig jaar was er een tekort van 301 mln.). Defensie, samen met een speciaal fonds voor bewapening staat voor 415 mln. op de begroting. Voor investeringen is 350 mln. (vorig jaar 312 mln.) uitgetrokken. Een groot deel hiervan, namelijk 123 mln. gaat naar industrie, mijnbouw en oliewinning.

Eind juli ondertekende de minister van industrie en mijnbouw, dr. Aziz Sidky, in Moskou een akkoord over een lening van 100 mln. roebel. De lening is bestemd voor industriële projecten, o.a. een aluminium- en fosfaatindustrie.

westelijk afrika

Boven-Volta De president, generaal Lamizana, bracht van 25 augustus tot 2 september een bezoek aan Frankrijk. Hij vroeg de Franse autoriteiten om economische en financiële steun o.a. voor het Tambao-project. Dit project omvat de aanleg van een spoorlijn met een lengte van 353 km., die Wagadogoe met Tambao, bij de grens met Mali, moet verbinden. Het doel van de spoorlijn is: de buitenlandse han-

Midden september richtte de Egyptische regering een verzoek aan de landen van de Europese Economische Gemeenschap tot opening van onderhandelingen voor het sluiten van een preferentieel handelsakkoord tussen Egypte en de Gemeenschap.

In Chartoem werden op 2 september een aantal economische samenwerkingsakkoorden tussen Egypte en Soedan ondertekend. De samenwerking heeft o.a. betrekking op: de ontwikkeling van de katoenbouw, het slaan van artesische putten, de ontwikkeling van de communicatie en de Nijlvaart. Een maand later sloten de twee landen een overeenkomst over technische en wetenschappelijke samenwerking op landbouwgebied. De overeenkomst voorziet in de uitwisseling van onderzoekers, alsook van technische en wetenschappelijke gegevens en in de uitvoering van gemeenschappelijke agrarische projecten. Eind september werd tussen de *Pan American Oil Company* en de Egyptische staatsoliemaatschappij, de *Egyptian General Petroleum Organisation*, een akkoord gesloten waarbij de Amerikaanse maatschappij concessierechten krijgt voor exploitatie in een gebied ter grootte van 28 000 km² in de westelijke woestijn van Egypte.

Uit protest tegen het verheffen van de wederzijdse diplomatieke vertegenwoordiging van Israël en Roemenië tot ambassade, riep Egypte zijn ambassadeur in Sofia terug.

del met de buurstaten te vergemakkelijken en de economische ontsluiting van het noordoosten van het land te bevorderen. Bij Tambao is mangaan in winbare hoeveelheden aangetroffen en voor de exploitatie hiervan is Boven-Volta verzekerd van de hulp van het Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties. De president verklaarde in Frankrijk dat met uitzondering van ex-president Yaméogo's par-

tij, de *Union Démocratique Voltaïque*, alle politieke partijen binnenkort hun activiteiten mochten hervatten als voorbereiding op de verkiezingen voor een burgerbewind die in 1970 zullen plaats vinden.

Bij presidentieel dekreet van 4 augustus werden de gevangenisstraffen van respectievelijk 5 en 3 jaar, waartoe Yaméogo en zijn voormalige kabinetschef in mei waren veroordeeld, omgezet in 3 jaar en 18 maanden. Bij hetzelfde dekreet werd gratie verleend aan 15 veroordeelden, die schuldig waren bevonden aan het complot tegen het militaire bewind (augustus 1967). Onder de gegratieerden bevond zich een zoon van Yaméogo.

Op 15 en 16 september brak een staking uit onder het personeel van de gezondheids- en de veeartsenijkundige dienst. De stakers eisten hogere lonen, betere regeling van de arbeidstijd en een hogere beroepsclassificering. Toen de autoriteiten niet op hun eisen ingingen werd de staking 22 september voor 10 dagen voortgezet. President Lamizana had 21 september verklaard dat de regering de financiële eisen niet kon inwilligen omdat dit de staat f 7 mln. zou kosten en dat betekende een hogere belasting, waar voornamelijk de boerenbevolking, die 95% van de inwoners omvat, het slachtoffer van zou worden, terwijl het maandsalaris van een verpleger hoger is dan de jaarlijkse inkomsten van de gemiddelde boer. Op 2 oktober werd het werk hervat. De vakbond van de stakers deelde mee dat op een later tijdstip met de regering zou worden onderhandeld.

Dahomey Op 26 september begon voor het Staatsveiligheidshof te Cotonou het proces tegen ex-president en ex-kolonel, Alphonse Alley, en 10 anderen, beschuldigd van poging tot staatsgreep, het in gevaar brengen van de veiligheid van de staat, poging tot ontvoering (van 11 op 12 juli 1969) van de stafchef van het leger, majoor Kouandete, en van wapendiefstal. Het laatste punt van de ten laste legging achtte het Hof niet bewezen. Alley en zijn belangrijkste medeplichtige, luitenant Yessoufou Bouraima werden tot 10 jaar gevangenis-

straf veroordeeld. Zes werden ontslagen van rechtsvervolging, tegen twee werd een gevangenisstraf van vijf jaar en tegen één een straf van twee jaar uitgesproken.

Majoor Kouandete ontsnapte 19 oktober aan een op hem in Cotonou gepleegde aanslag.

Op 14 oktober besloot de regering de doodstraf in te voeren voor delicten tegen de veiligheid van de staat.

Gambia Op 23 april 1970 zal een referendum worden gehouden over de vraag of het land een republiek zal worden. De nieuwe grondwet zal gepubliceerd worden op 6 november en zal in december worden ingediend bij het 38 leden tellende huis van afgevaardigden.

Minister-president Sir Dauda Jawara, die de topconferentie van de OAU bijwoonde, bezocht in augustus en september Zambia en Nigerië, waar hij een gesprek had met generaal Gowon, waarvan geen details werden bekend gemaakt. Sir Dauda zei op 17 september in het noordelijke Jos dat het dreigement van Sierra Leone om Biafra te erkennen een 'ernstige slag' zou zijn voor de langdurige band tussen de vier vroegere Britse kolonies in West-Afrika.

Ghana Dr. Kofi Busia en zijn *Progress Party* hebben op 29 augustus de verkiezingen voor het parlement van de tweede republiek gewonnen. De PP won 105 van de 140 zetels. De *National Alliance of Liberals* o.l.v. K.A. Gbedemah kwam slechts tot 29 zetels. De *United Nationalist Party* won twee zetels, evenals de *People's Action Party*. De *All People's Republican Party* won één zetel, evenals een onafhankelijke kandidaat. Aan de verkiezingen werd door ca. 60% van de 2,3 miljoen geregistreerde kiezers deelgenomen. Naast de vijf grote politieke groeperingen die 477 kandidaten in het veld hadden gebracht, waren er twintig onafhankelijke kandidaten. Busia, die op 3 september door Chief Justice Edward Akufo werd beëdigd als minister-president, vormde

drie dagen later een regering van zeventien ministers en 24 staatssecretarissen. De vroegere procureur-generaal, Victor Owusu, werd benoemd tot minister van buitenlandse zaken, en de vroegere commissaris van financiën, J.H. Mensah, werd benoemd tot minister van financiën en economische ontwikkeling. De officiële inauguratie van de tweede republiek vond plaats op 1 oktober, toen in aanwezigheid van verscheidene staatshoofden de nieuwe grondwet aan Busia werd overhandigd door de voorzitter van de *National Liberation Council*, brigadegeneraal A.A. Afrifa. (Daags tevoren had Afrifa in een radiotoespraak officieel het decreet van 26 februari 1966, dat de instelling van de NLC bekrachtigde, ingetrokken.) In plaats van de door de grondwet voorziene president trad, krachtens een motie van de grondwetgevende vergadering op 21 augustus, een driehoofdige presidentiële commissie op, bestaande uit voorzitter Afrifa samen met de vice-voorzitter van de NLC, J.W.K. Harley en de chefstaf van de strijdkrachten, generaal-majoor A.K. Ocran. Door de motie, die met 75 tegen 27 stemmen werd aangenomen, worden de presidentsverkiezingen voor drie jaar opgeschort. (Harley is op 23 september afgetreden als hoofd van de politie om eventuele conflicten met zijn functie als lid van de presidentiële commissie te voorkomen.) Op 2 oktober werd de eerste zitting van het nieuwe parlement geopend met een regeringsverklaring voorgelezen door Afrifa, waarin de nadruk werd gelegd op prioriteiten voor rurale ontwikkeling, bestrijding van de werkloosheid en vermindering van de buitenlandse schulden. Volgens de regeringsverklaring zal de oppositie behandeld worden 'as a complimentary part of the machinery of democratic government'. Een week later werd de raad van state beëdigd, bestaande uit elf leden, te weten: de minister-president, de *Speaker* van de *National Assembly*, de leider van de oppositie en acht personen die door de presidentiële commissie worden benoemd. De leider van de oppositie, Gbedemah, was bij de plechtigheid afwezig. Tot secretaris van de presidentiële commissie en van de raad van

state werd benoemd Robert Gardiner, die op verzoek van Busia door de ECA ter beschikking werd gesteld (zie verder: Ghana: de tweede republiek). Premier Busia heeft in de tweede helft van oktober samen met Owusu en Mensah besprekingen gevoerd in New York (waar Busia de 24ste Algemene Vergadering van de Verenigde Naties toesprak), in Londen en Parijs. Hoewel voornamelijk gesproken werd over financiële problemen, werden ook kwesties als Biafra en Zuidelijk Afrika behandeld. Biafra werd op 24 oktober besproken met de Britse minister van buitenlandse zaken, Stewart. Over Zuidwest-Afrika en Rhodesië verklaarde Busia op 17 oktober voor de AV dat alleen effectieve maatregelen overwogen moesten worden. Luchtmaarschalk M.A. Otu en zijn aide-de-camp, marine-luitenant B.O. Kwapong zijn, aldus een bekendmaking op 29 oktober, 'completely absolved from complicity in any acts of subversion' en in hun functies hersteld. Aldus werd besloten door de commissie van onderzoek.

Bij ongeregeldheden in Yendi (Noord-Ghana) begin september kwamen ongeveer 25 mensen om het leven en werden verscheidene gewond. De ongeregeldheden braken uit toen politie en militairen het paleis van de paramount chief doorzochten naar wapens. Het aantal arrestaties bedroeg 700. Op 12 september werden vier traditionele chiefs in Yendi door de regering verbannen, welk besluit tien dagen later door Busia weer werd ingetrokken. De chiefs verklaarden de nieuwe Ya-Na (koning) Mahama Abdulli IV te zullen erkennen en de regering te steunen bij zijn pogingen de vrede te herstellen. De avondklok werd daarop opgeheven.

Met bijna 28% van de wereldproductie van cacao blijft Ghana het leidende cacao-producerende land, aldus verklaarde de commissaris van landbouw, Twum Barimah, op 8 augustus. De *International Development Association* (IDA) heeft op 18 augustus een *soft loan* bekend gemaakt van drie en een half miljoen dollar. De renteloze lening met een looptijd van 50 jaar is bedoeld om het waterleidingssysteem en de riolering van Tema en Accra uit te breiden.

Ghana: de tweede republiek

De wijze waarop Ghana is teruggekeerd naar een burgerregering is allerwege geroemd als een voorbeeld voor andere Afrikaanse landen, waar militairen regeren. Maar door de instelling van een driehoofdige presidentiële commissie (in plaats van de in de grondwet voorziene verkozen president) heeft de *National Liberation Council* de schijn gewekt dat de militairen toch invloed blijven uitoefenen. Het ziet er naar uit, dat brigade-generaal Afrifa, die volgens de grondwet te jong is om president te worden, nu op deze manier zijn macht althans enigermate wil behouden.

Bij alle vreugde over de vreedzame terugkeer naar een burgerregering blijft een aantal vragen onbeantwoord: is Busia verkozen als gevolg van een algemeen anti-Nkrumah sentiment, dat oud-minister Gbedemah toch nog noodlottig werd? Of is Busia verkozen op tribale basis, met steun van de Akan (en van Afrifa)? Heeft het zware verlies van de *National Association of Liberals* misschien iets te maken met het feit, dat Gbedemah nog steeds krachtens art. 71 van de grondwet technisch gediskwalificeerd kan worden voor het lidmaatschap van het parlement en van een ministersfunctie? De oppositiepartijen eisten in september dat binnen twaalf maanden nieuwe verkiezingen zouden worden gehouden aangezien er ongeregelheden zouden zijn gepleegd door de *Progress Party*, de *NLC* en de kiescommissie. De *NAL* heeft later deze beschuldiging weer moeten intrekken, want er was juist met zorg voor gewaakt dat deze verkiezingen zo vlekkeloos mogelijk zouden verlopen. Aan de andere kant is het zeker denkbaar, dat hier en daar met de benoemingsprocedure ten voordele van de *PP* geknoeid kan zijn. De geweldige overwinning van de *PP* geeft overigens een enigszins vertekend beeld van de politieke verhoudingen in Ghana. Van de kiesgerechtigden heeft ongeveer 61% gestemd. Maar van alle potentiële kiesgerechtigden waren naar schatting slechts tussen de 60 en 75% geregistreerd. Het lijkt niet onwaarschijnlijk, dat het grootste deel van deze niet-geregistreerden (uit onzekerheid over hun politieke toekomst) tot de aanhang van Gbedemah en zijn *NAL* moet worden gerekend. Zo berekent J. L. F. Abbey in de *Legon Observer* van 12 september 1969 dat ongeveer twintig van iedere 25 niet-geregistreerde potentiële kiezers tot de tegenstanders van de *PP* behoorden. Het kiespatroon is bovendien duidelijk ten voordele van de *PP* beïnvloed door het feit, dat Busia drie jaar lang als directeur van het *Centre for Civic Education* al dan niet bewust aan zijn imago werkte van de nieuwe, betrouwbare politicus en de meest serieuze kandidaat voor het premierschap.

Hoe dit ook moge zijn, Busia heeft een overweldigende meerderheid in het parlement van de tweede republiek. Wat hij daarmee zal gaan doen, is nog een open vraag. Want bij deze verkiezingen kwamen principiële, ideologische standpunten niet ter sprake. Het woord socialisme bijvoorbeeld werd angstvallig vermeden. Iedere partij toonde zich voorstander van een vaag soort welvaartsstaat, maar meer ook niet. Busia's meerderheid is nu te groot en de oppositie te zwak om de regering te kunnen dwingen tot een duidelijker stellingname.

Weliswaar verklaarde Busia impliciet op internationaal terrein een politiek van non-alignment te zullen voeren, maar bij zijn inauguratie maakte hij dat toch weer ongedaan door op te mer-

ken: 'it would be unconvincing pretence not to acknowledge the fact at this moment of history, we share more common interests with some countries than with others'. Daarmee doelde hij op de vs en Groot-Brittannië, welke landen hij kort na zijn ambtsaanvaarding bezocht, om een oplossing te vinden voor de terugbetaling van de vervallen ontwikkelingsleningen, want de financiële toestand is precair. Een niet geringe complicatie is de onrust op de arbeidsmarkt en de te verwachten daling van de wereldprijs van cacao. Volgens een bekendmaking van 16 oktober zijn er nu meer dan 300 000 werklozen in Ghana (ongeveer een kwart van de arbeidskracht). En op het gebied van de looneisen heeft de NLC weinig anders gedaan, dan hard optreden tegen stakingen. Te verwachten is dan ook dat de vakbonden de nieuwe burgerregering onder druk zullen gaan zetten. Ook de boeren zullen van de regering begrip voor hun eisen verwachten. Hun ontevredenheid zal toenemen, naarmate de (verhoogde) cacao-prijs weer zal gaan zakken. Deze twee factoren, de werkloosheid en de landbouwprijzen zijn waarschijnlijk belangrijker voor de regering Busia, dan het gevaar van tribalisme en nepotisme, waar (te) veel de aandacht op wordt gevestigd, nu Busia voornamelijk steunt op de Akan, terwijl de oppositie gevormd wordt door de Ewe.

De verwachtingen van Busia als premier zijn hooggespannen – zijn integriteit en intelligentie staan buiten kijf. Maar voor een oplossing van Ghana's problemen is meer nodig: een visie, een plan en leiderschap. Het is nu nog te vroeg om te kunnen beoordelen of Busia daarvoor de geschikte man is.

k l r

Guinee Radio-Konakry berichtte dat op 27 augustus een Guinees schip met 33 personen aan boord, in de eigen territoriale wateren, door zes Portugese vaartuigen met geweld was opgebracht. Een Guineër werd gedood en drie werden gewond. Acht passagiers wisten te ontkomen. Op 8 oktober verklaarde de Portugese vertegenwoordiger in de Assemblee van de Verenigde Naties, dat zijn land schip en passagiers, evenals de twee piloten van het Guineese vliegtuig dat vorig jaar in Portugese Guinee een noodlanding maakte, zal uitleveren nadat de Guineese regering de 24 Portugese burgers vrijlaat die in Guinee worden vastgehouden.

In een communiqué van 11 oktober van het ministerie van buitenlandse zaken, werd ontkend dat de Russische ambassade in Konakry gemoeid zou zijn in een complot tegen het Guineese bewind, zoals een Liberiaans dagblad had gemeld.

Op 24 september keurde het parlement de begroting 1969/70 goed. De begroting die sluit met een bedrag van 25 888 mln. Guineese frank

(1.666 mln. meer dan vorig jaar) is in evenwicht.

Op 2 oktober begonnen de werkzaamheden aan het bauxiet-complex bij Boké. Met inbegrip van spoorweg- en havenaanleg bedragen de kosten van dit project 160 mln. dollar. De exploitatie ligt in handen van de *Compagnie des Bauxites de Guinée*, die voor 49% staats-eigendom is.

Er is een verbetering opgetreden in de Guinees-Malische betrekkingen, die ten gevolge van de militaire staatsgreep in Mali van november 1968 ernstig waren ontwricht. Op 24 en 25 oktober had te Kayes een ontmoeting plaats tussen ministersdelegaties uit de twee landen. (zie: chronologisch overzicht van Mali.)

Guinee (Port) Vijf deserteurs uit het Portugese leger werden op 18 augustus in Algiers aan de pers getoond. De secretaris van de PAIGC, Amílcar Cabral, verklaarde bij die gelegenheid dat er geen sprake was van een onoverkoombare tegenstelling tussen de nationale onafhankelijk-

heid en de belangen van Portugal. Evenmin was er sprake van onoverkoombare tegenstellingen tussen de legitieme rechten van het Guineese volk en de belangen van Frankrijk, de vs, West-Duitsland en Groot-Brittannië.

De gouverneur, generaal Antonio de Spínola, heeft op 4 augustus 92 gedetineerde leden van de PAIGC vrijgelaten. Volgens het ministerie van voorlichting hebben zij bij die gelegenheid publiekelijk loyaliteitsverklaringen t.o.v. de Portugese regering afgelegd. Volgens Portugese communiqués zijn tijdens de verslagperiode 49 querilleros gedood, bij welke gevechtshandelingen 23 Portugese militairen en twee burgers omkwamen.

In een interview met het dagblad *O Seculo* van 20 oktober verklaarde gouverneur Spínola dat in het komende droge seizoen 200 kilometer weg zullen worden geasfalteerd.

Ivoorkust Op 30 september ontstonden er onlusten in Abidjan, waar grote groepen werklozen demonstreerden tegen de aanwezigheid van buitenlandse arbeiders. Speciaal de arbeiders uit Boven-Volta, waarvan er naar schatting 500 000 in Ivoorkust werken, moesten het ontgelden. De politie arresteerde vele demonstranten, maar liet de meesten meteen weer vrij. De voorzitter van de Nationale Assemblee, Philippe Yacé, sprak zich in zijn verklaring van 1 oktober voor het parlement niet uit tegen de aanwezigheid van buitenlandse arbeidskrachten. Wel constateerde hij dat die aanwezigheid in de steden de situatie op de arbeidsmarkt verslechtert, maar dat op het platteland deze arbeiders goed gebruikt kunnen worden omdat door de uittocht van Ivoorkusters naar de steden daar een groot tekort aan werkkrachten is ontstaan. De regering bereidt thans een aantal maatregelen voor om de situatie het hoofd te bieden. Er zal een telling worden gehouden van de arbeidslozen in de steden. De werklozen, dat zijn zij die deel hebben gehad in het arbeidsproces, zullen met hulp van de overheid en mogelijk na een korte omscholing, aan werk worden geholpen. Ongeletterden, die het nooit tot vast werk hebben gebracht, krijgen een op-

leiding die hun geschikt zal maken voor arbeid in de gemechaniseerde landbouw. Geletterden, die nog nooit in het arbeidsproces zijn ingepast zullen aan gespecialiseerde centra opgeleid worden voor diverse sectoren van het economisch leven.

In oktober ontving president Houphouët-Boigny bij een zestal gelegenheden vertegenwoordigers uit alle geledingen van het volk (leraren, studenten, ondernemers, werklozen, ambtenaren, enz.). Onder de ambtenaren bleek felle kritiek te leven op buitenlandse experts, die zich vaak zouden gedragen alsof ze in een veroverd gebied waren, maar ook op de regionale vertegenwoordigers van de overheid en de partijfunctionarissen, die zich in vele gevallen schuldig zouden maken aan nepotisme, tribalisme en regionalisme.

Midden oktober keerde de minister van buitenlandse zaken Arsène Usher uit New York terug, waar hij tevergeefs had geprobeerd de kwestie Biafra op de agenda van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties te plaatsen. Hij weet deze mislukking voornamelijk aan Groot-Brittannië, maar ook aan de uiterst passieve houding die de algemeen secretaris der VN, Thant, ten aanzien van dit probleem inneemt. Hij kondigde aan dat Ivoorkust zich in de VN van stemming zal onthouden bij resoluties over de rassenregimes en over het Portugese kolonialisme, omdat Afrika, zolang het geen einde weet te maken aan de slachting in Biafra, geen recht heeft op steun van de wereld in zijn strijd tegen apartheid en kolonialisme.

Liberië De Zweeds-Amerikaanse ijzererts maatschappij LAMCO werd scherp gekritiseerd door een regeringsfunctionaris op 27 september in Buchanan, de ijzerertshaven. Superintendent van de Grand Bassa county, Charles H. Williams, beschuldigde de LAMCO ervan zich te isoleren op het concessiegebied en niet voldoende aandacht te schenken aan de ontwikkeling van de streek. Tijdens zijn bezoek aan Sanniquelle op 20 oktober heeft president Tubman de LAMCO verdedigd.

Vijf dagen later tijdens een bezoek aan LAMCO-

mijnen in Yekepa bij de grens met Guinee verklaarde hij zich tegen enige nationalisatie, door hem misbruik van macht genoemd. Twee New Yorkse oliemaatschappijen, *Union Carbide Petroleum Corporation* en *Frontier Petroleum Company*, hebben toestemming gekregen voor proefboringen naar olie voor de kust, zo werd op 9 augustus in Monrovia bekend gemaakt. Volgens de overeenkomst zal de regering vijftig procent van de netto winst en royalties van 12½% krijgen als er olie wordt gevonden.

Amnesty International heeft per brief gevraagd naar de redenen voor het vonnis van Henry Fahnbulleh (KvA 1968/3, p. 161). Tevens werd verzocht vertegenwoordigers van *Amnesty International* inzage te geven in de dossiers. Procureur-generaal James Pierre noemde een en ander op 13 oktober 'preposterous nonsense'. De minister-president van Jamaica, Hugh Sherer, bracht op 8 en 9 oktober een officieel bezoek aan Liberïë.

Mali In Dakar werd van reizigers uit Mali vernomen dat in de nacht van 12 op 13 augustus een mislukte poging tot een staatsgreep is gepleegd. De staatsgreep zou tot doel hebben gehad de voormalige president Modibo Kéita, die nog steeds gevangen zit, weer aan de macht te helpen. Volgens niet-officiële berichten zouden twee militaire provinciale gouverneurs, alsook Kéita's oud-kabinetschef en een van zijn vroegere *aides de camp* zijn gearresteerd.

Op 13 en 19 september bracht de president, luitenant Moussa Traoré, wijzigingen in zijn regering aan. Bij de eerste wijziging werd de minister van buitenlandse zaken Jean-Marie Koné, vervangen door Sory Koulibaly. De tweede wijziging was ingrijpend. Het staatshoofd nam hierbij het premierschap op zich. De ex-premier, kapitein Yoro Diakitè, werd minister van staat, belast met transport, telecommunicatie en toerisme. Drie ministers keerden niet meer in de regering terug. Algemeen wordt aangenomen dat de wijzigingen verband houden met de afwijzing van een liberale economische politiek.

Midden september vaardigde de regering een

wet uit waarbij het begrotingstekort in 1969 van 4.486 mln. Malisch frank werd teruggebracht tot 3.455 mln. (100 Malische frank is 1 Franse frank). Met hulp van Franse steun wordt de begroting in evenwicht gehouden. De handelsbalans over de eerste zeven maanden van dit jaar vertoonde een tekort van 5.707 mln. Daar de staatsinkomsten voornamelijk uit importheffingen bestaan, zou vermindering van de invoer de begroting weer in gevaar brengen. In een rede van 22 september ter gelegenheid van het negenjarig bestaan van de Malische republiek, deelde de president mee dat de ontwikkeling van de landbouw en speciaal van de drie handelsgewassen, aardnoten, rijst en katoen, de hoogste prioriteit krijgt. De bestaande industriële bedrijven zullen worden gereorganiseerd en er staan veertien nieuwe projecten op stapel, waarvan er dit jaar nog twee worden verwezenlijkt.

Op 9 augustus overhandigde een hoge Guinese ambtenaar de Malische president een boodschap van president Sékou Touré. (Sinds de militaire staatsgreep van november 1968 in Mali is de verhouding tussen de beide landen gespannen.) Op 24 en 25 oktober werden te Kayes (Mali) op ministerieel niveau tussen de twee landen besprekingen gevoerd over bilaterale betrekkingen en over versterking van de Organisatie van de Oeverstaten van de Senegal en van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid. In augustus bracht de minister van defensie, binnenlandse zaken en veiligheid, Charles Semba Cissoko, een bezoek aan Rusland. Bij zijn terugkomst verklaarde hij vruchtbare contacten te hebben gelegd met betrekking tot een militaire samenwerking.

De minister van onderwijs, Yaya Bagayoko, was aanwezig op een in Israël van 18 tot 26 augustus gehouden conferentie over ontwikkelingsproblemen. Hij deelde mee dat de samenwerking tussen Mali en Israël, met name op agrarisch gebied, zal worden uitgebreid.

Niger In zijn toespraak van 28 augustus gaf president Diiori Hamani de volgende opsomming van factoren die de slechte economische

toestand, waarin het land thans verkeert, hebben veroorzaakt: 1. Door de droogte van vorig jaar is de veestapel zodanig ingekrompen dat het op peil brengen ervan 10 jaar zal vergen. De schade wordt geschat op 4 tot 5 mld. CFA frank (100 CFA frank is 2 Franse frank). 2. De daling van de aardnotenprijs. 3. De consequenties van de devaluatie van de Franse munteenheid en daarmee van de CFA frank. 4. De belastingontduiking. 5. De toenemende lasten die op de staat drukken, die o.a. veroorzaakt worden door de demografische ontwikkeling. De president kondigde verhoging van de loonbelasting aan.

Van 2 tot 8 september werd te Niamey het zesde congres van het vakverbond, de *Union Nationale des Travailleurs du Niger*, (UNTN) gehouden. Het congres nam een resolutie aan, waarin werd uitgesproken dat het talloze malen aangetoonde wanbeheer over de publieke goederen een van de belangrijkste oorzaken vormt van de slechte economische toestand. Ter beperking van de staatsuitgaven werd voorgesteld: buitenlandse reizen van politici te verminderen; de subsidie op pelgrimstochten af te schaffen, de huisvestingstoelage van ministers, parlementariërs en hoge ambtenaren in te trekken en het gebruik van dienstauto's strikt te reglementeren. In antwoord op deze voorstellen beschuldigde Boubou Hama, de voorzitter van de Nationale Assemblee, de UNTN, van demagogie en politieke ambitie.

President Diori Hamani bracht van 15 tot 17 september een officieel bezoek aan Canada. Oorspronkelijk lag het in de bedoeling dat het bezoek langer zou duren. Door het plotselinge afbreken ervan ontstonden allerlei geruchten over een politieke crisis in Niger. De president die via Frankrijk naar zijn land terugkeerde ontzegde in Parijs iedere grond aan deze geruchten. Hij beweerde zijn reis te hebben afgebroken omdat de leden van zijn gevolg oververmoeid waren. Tijdens zijn bezoek werd het samenwerkingsverdrag met Canada voor 5 jaar verlengd. Er werden akkoorden gesloten, waarbij Canada een financiële bijdrage van ruim 2

mln. Canadese dollar levert aan een aantal Nigerijnse projecten.

Op een massabijeenkomst, die 11 oktober in Niamey plaats vond, zei Boubou Hama, dat niet alles wat goed was voor Frankrijk, dat ook was voor Niger. (Uit het verloop van zijn rede bleek dat hij hiermee waarschijnlijk doelde op de opstand van mei 1968 in Frankrijk.) Hij suggereerde dat Frankrijk poogde Niger ervan te weerhouden zich tot andere staten te wenden voor hulp. Hij waarschuwde bepaalde Fransen die in Niger leven, hun plannen niet uit te voeren en verzocht hen zich niet met de zaken van zijn land te bemoeien.

Bij presidentieel dekreet van 4 september werd een gedeeltelijke kwijtschelding van straf geschonken aan een achttal gevangenen die veroordeeld waren wegens het in gevaar brengen van de veiligheid van de staat. De maatregel betrof leden van de verboden orthodox-marxistische partij, de Sawaba.

Eind oktober vertrok de president voor een reis naar het Verre Oosten, waarbij hij achtereenvolgens Formosa, Zuid-Korea, Cambodja en Ceylon zal bezoeken.

Nigerië Uit de sporadische berichten blijkt dat de militaire operaties tijdens de verslagperiode stagneerden. Biafraanse strijdkrachten gingen voort met aanvallen op olievelden in de Port Harcourt sector en in het Midden-Westen, waar de gezinnen van het Britse en Nederlandse oliepersoneel begin augustus werden geëvacueerd na Biafraanse luchtaanvallen op de olieinstallaties. De Biafraanse luchtmacht, die bij de terugkeer van graaf Carl Gustav von Rosen versterkt werd met acht Minicons, deed aanvallen op electriciteitsbedrijven, olieinstallaties, havens, oliepijpleidingen in Sapele, Ughelli, Okpai, Bomu, Port Harcourt, Warri en Forcados. Op 10 oktober werd een aanval gedaan op het vliegveld van Benin (waarbij het vliegtuig van de Nigeriaanse luchtmachtcommandant, Alao, door een raket werd geraakt). Deze operaties hadden een nadelig effect op de olieproductie, die naar verluidt, op de meeste plaatsen gestaakt is. In september is de Nigeriaanse

luchtmacht na een stilte van bijna een maand weer met luchtaanvallen begonnen.

De hulpverlening van het Internationale Rode Kruis aan Biafra is tijdens de verslagperiode niet weer op gang gekomen. Op 1 augustus stelde Genève voor dat vluchten bij daglucht gemaakt zouden worden en dat in aanwezigheid van buitenlandse waarnemers Nigeriaanse controleurs buiten Nigerië de vliegtuigen zouden controleren. Biafra aanvaardde dit voorstel, maar liet op 18 augustus weten dat Nigerië het in feite al verworpen heeft. Volgens Biafra moest het Rode Kruis zijn voorraden maar overdragen aan andere, kerkelijke organisaties. Op 13 september werd een overeenkomst getekend tussen Nigerië en het Internationale Comité van het Rode Kruis. Gedurende een tijd van drie weken zouden de vluchten bij daglicht worden ondernomen. Een inspectie-team, samengesteld uit functionarissen uit Nigerië, Dahomey en van het Internationale Rode Kruis, zal toezicht uitoefenen in Cotonou. De federale regering wens- te het recht te behouden een toestel te dwingen in Lagos te landen voor inspectie, waarna doorgevlogen zou moeten worden naar Biafra (zoals minister van voorlichting, Chief Anthony Enahoro verklaarde). Alle hulpgoederen moeten goedgekeurd zijn door de *National Rehabilitation Commission* van Nigerië. De overeenkomst is uitdrukkelijk 'without prejudice' voor de federale militaire operaties.

Daags daarna werd deze overeenkomst door Biafra afgewezen, aangezien onvoldoende waarborgen gegeven zijn dat Nigerië dergelijke vluchten militair niet uitbuiten kan. Volgens Biafra is het nodig dat een derde land deze waarborgen geeft. Op 16 september werd dit Biafraanse voorstel voor waarborgen door een derde land, door Enahoro van de hand gewezen. Op 3 augustus is een Superconstellation van de Joint Church Aid neergestort waarbij de 4-koppige Canadese bemanning om het leven kwam.

Ook tijdens deze verslagperiode mislukten weer een aantal pogingen om vredesonderhandelingen te beginnen. Tijdens de topconferentie van

de Organisatie van Afrikaanse Eenheid, die op 6 september in Addis Abeba werd geopend (in aanwezigheid van VN-secretaris-generaal Thant, die de oorlog een zaak van 'universal distress' noemde) werd een resolutie aangenomen, die een beroep doet op de beide partijen te gaan onderhandelen op basis van een verenigd Nigerië. De operationele clausule van deze resolutie luidt: De O.A.U.-topconferentie '*appeals solemnly and urgently to the two parties involved in the civil war to agree to preserve in the overriding interests of Africa, the unity of Nigeria and accept immediately the suspension of hostilities and the opening without delay of negotiation intended to preserve the unity of Nigeria and restore reconciliation and peace that will ensure for the population every form of security and every guarantee of equal rights, prerogatives and obligations*'. De resolutie werd met 36 stemmen aangenomen, terwijl vijf landen zich van stemming onthielden: Tanzania, Zambia, Gabon, Ivoorkust en Sierra Leone. President Nyerere van Tanzania, die krachtige bemiddelingspogingen deed (voor de tekst van zijn interventie, zie p. 306: The Nigeria-Biafra crisis) verklaarde zich teleurgesteld over deze uitslag. Hij noemde het ongelofelijk dat niet-Nigerianen meer geïnteresseerd zijn in voortzetting van de oorlog in plaats van vredesbesprekingen, dan de Nigerianen zelf. Volgens Nyerere was Ojukwu bereid Gowon waar dan ook te ontmoeten, wanneer dan ook, mits er een staakt-het-vuren werd afgekondigd dat Ojukwu de kans zou geven het land te verlaten. De *Guardian* van 10 september berichtte dat volgens Nyerere, de Biafraanse regering '*would be willing to renounce secession if given effective guarantees for their safety within a reunited Nigeria. Once Nigeria was unified, Tanzania would be prepared to withdraw its recognition of Biafra*'. Dezelfde dag verklaarde Gowon bij zijn terugkeer in Lagos bereid te zijn onmiddellijke vredesbesprekingen te beginnen waar dan ook zonder voorwaarden. Op 12 september vroeg Biafra aan Nigerië om een bevriend land te noemen, dat tijd en plaats voor de besprekingen kan vaststellen. Vier dagen later

schreef Ojukwu aan president Albert Bongo van Gaboen dat hij onvoorwaardelijke vredesvoorstellen aanvaardde. Bongo liet weten bereid te zijn aan de besprekingen deel te nemen. 'Onvoorwaardelijk' betekent volgens Bongo dat de resoluties van de OAU vervallen. De Nigeriaanse regering verklaarde dat dergelijke voorstellen gericht moeten worden aan keizer Haile Selassie van Ethiopië. Gowon verbleef op 18 en 19 augustus in Monrovia, samen met ex-president Nnamdi Azikiwe, die zich op 17 augustus bij oponthoud in Lagos voorstander van het Nigeriaanse standpunt verklaarde. Op een persconferentie, tien dagen later in Londen, na een zesdaagse rondreis door Nigeria, drong Zik er bij Biafra op aan de strijd op te geven *'if those who rule Biafra would forget about their puny selves'*. Zik noemde de Biafraanse vrees voor genocide *'a cock an bull fairy tale'*. De Biafraanse regering leverde prompt op 29 augustus felle kritiek op Zik, die o.a. Ojukwu's adviseur bij de vredesonderhandelingen in Addis Abeba in 1968 was en de schrijver van het volkslied van Biafra, waarvan de eerste regels luiden: *'Land of the rising sun we love and cherish, Beloved home, land of brave heroes, We must defend our lives or we shall perish'*. Zik's bezoeken aan Monrovia waren volgens Biafra *'engineered'* door de Britse regering. Daags nadat hij in Owerri ritueel begraven was, deed Zik op 5 september een beroep op het vroegere Oost-Nigerië om met hem te bevestigen *'our faith in one Nigeria that is indivisible and perpetual'*. Volgens de Biafraanse regering was de verandering in Azikiwe's stellingname te verklaren uit de teruggave van zijn eigendommen in Nigerië en hij *'always ends a crisis by sacrificing the people's interest once he has found a personal accomodation'*. Midden september begon een reeks onlusten in West-Nigerië met de bestorming van de Ago-di-gevangenis in Ibadan. Volgens regeringswoordvoerders hadden de onlusten niets te doen met de belastingen (de officiële reden voor vroegere onlusten) maar waren zij op touw gezet door politieke elementen. Meer dan 400 gevangenen werden bevrijd. Minder dan twintig

gevangenen bleven over, waaronder Oba Claudius Akran, de voormalige minister van financiën van West-Nigerië. Bij de ongeregelheden kwamen drie personen om het leven. Een avondklok werd ingesteld. Tijdens de daaropvolgende dagen werden bij ongeregelheden in de omgeving van Ibadan 50 personen gedood en meer dan 200 gearresteerd. De Westnigeriaanse gouverneur, brigade-generaal Adebayo, noemde de onlusten een *'act of rebellion'*. De federale regering verklaarde vier dagen later, op 25 september, dat aan de veiligheidstroepen instructies waren gegeven om hun surveillance te vergroten. De *Daily Times* van 27 september stelde voor een klachtencommissie in te stellen, (zoals ook gesuggereerd was door de Ayoola-commissie naar de oorzaken van de anti-tax rellen): *'Precisely what forum exists at the moment through which aggrieved citizens could bare their chest without fear of victimization?'*

De Westnigeriaanse regering wees dit voorstel daags daarna van de hand, want de *local advisory committees*, die in april 1969 aangekondigd werden, vervullen die functie, wat door de DT op grond van gebrek aan effectiviteit werd bestreden. Op 29 september viel een honderdtal gewapende mannen de *District Council Treasury*, het politiebureau en enkele particuliere woningen in Owode aan en brandde de gebouwen plat. Twaalf personen werden gearresteerd.

Ter gelegenheid van de negende verjaardag van Nigerië's onafhankelijkheid werd beperkte amnestie verleend aan 152 gedetineerden o.a. aan de schrijver Wole Soyinka, die sinds 1967 wegens 'steun aan Biafra' gevangen gehouden werd.

Twee Sovjet torpedootjagers met geleide raketten en een landingsboot voor tanks brachten een onaangekondigd, onofficieel bezoek aan de haven van Lagos. Volgens de Nigeriaanse zegsman betrof het een particulier bezoek: *'The ships are merely in transit and have stopped over here to pick up food items and water'*.

Senegal Na amendering keurde de regering 16 september een ontwerp tot herziening van de grondwet goed. Het ontwerp, dat was opgesteld door een commissie uit de enige partij, de *Union Progressiste Sénégalaise*, moet nog in het parlement worden behandeld en zal daarna worden voorgelegd aan het UPS-congres, dat in december a.s. bijeen komt. De belangrijkste wijziging in vergelijking tot de huidige grondwet betreft de instelling van het premierschap. De premier wordt benoemd en ontslagen door het staatshoofd. Hij en zijn ministers zijn verantwoording schuldig aan de president. Het parlement bezit het recht zijn wantrouwen tegen de regering uit te spreken. Alleen als het parlement van dit recht gebruik maakt, mag de president tot parlamentsontbinding overgaan. Wetten en ministeriële beschikkingen behoeven behalve de handtekening van de betreffende minister het contraseign van de president. De premier zal in het bijzonder verantwoordelijk zijn voor het sociale en economische beleid. Buitenlandse politiek, defensie en een aantal justitiële zaken, zoals de benoeming van magistraten en het gratiebeleid, blijven onder de directe leiding van de president staan. In het ontwerp is een bepaling opgenomen die het de president onmogelijk maakt meer dan twee ambtstermijnen te vervullen. Deze bepaling geldt niet met terugwerkende kracht.

In juni van dit jaar was een splitsing ontstaan in het vakverbond, de *Union Nationale des Travailleurs du Sénégal* (UNTS). Onder leiding van een der algemeen secretarissen, Doudou N'Gom, werd een nieuw vakverbond, de *Confédération Nationale des Travailleurs du Sénégal* (CNTS) gecreëerd, die zich achter de regering en de UPS schaarde (zie *kroniek van Afrika* 1969/2, p. 185.)

Het uitvoerend comité van de UNTS nam 17 augustus een resolutie aan waarin de regering wordt beschuldigd van flagrante schending van de sociale wetten en van de vakverenigingsvrijheden. De UNTS diende bij het Internationaal Arbeidsbureau een klacht tegen de regering in, die zij o.a. verweet haar eigendommen te hebben geconfiscieerd, haar van de

arbeidsbeurzen te weren en haar bijeenkomsten te verbieden. De CNTS-leider, N'Gom, riep 30 augustus een UNTS-congres bijeen. Tijdens dit congres werd het CNTS officieel opgericht en werd bepaald dat dit vakverbond de opvolger is van de UNTS die hierbij ontbonden werd verklaard. Deze manipulatie was bedoeld om de bezittingen van de UNTS veilig te stellen voor de CNTS. Het congres bepaalde dan ook dat alle roerende en onroerende goederen van de vroegere UNTS nu eigendom waren van de CNTS. Mede in verband met deze eigendoms kwestie verzocht N'Gom de vrederechter van het *Tribunal de Dakar* om een verbod voor verenigingen de naam UNTS te gebruiken. Op 17 september verklaarde de rechter zich in deze zaak niet competent.

De studentenbond, de *Union démocratique des Etudiants Sénégalais*, trok op 2 november het stakingsparool in, dat zij in maart jl. had uitgegeven, nadat een aantal leerlingen van school waren gestuurd (zie: *Kroniek van Afrika* 1969/2, p. 114).

Sierra Leone Het parlement heeft begin augustus unaniem een resolutie aangenomen, die een beroep op de regering doet zijn goede diensten te gebruiken voor een onmiddellijk en onvoorwaardelijk staakt-het-vuren in Nigerië, voor de instelling van een internationale vredesmacht om op de naleving van dit staakt-het-vuren toe te zien en voor het aanvangen van vredesbesprekingen. In een interview met de Londense *Financial Times* op 16 september verklaarde minister-president Siaka Stevens Biafra wellicht te zullen erkennen 'if only for the purpose of stopping the killing'. Sierra Leone heeft zich op de topconferentie van de OAU in september onthouden van stemming over de betreffende resolutie.

Om de toenemende wapensmokkel, vooral uit Liberië tegen te gaan, heeft het parlement begin augustus een wet aangenomen, die hoge politie-officiëren het recht geeft zonder bevel tot huiszoeking gebouwen, schepen en vliegtuigen te doorzoeken. Op beschuldiging van aanwakkeren van tribalisme werd op 1 augustus

gearresteerd Julius Cole, de hoofdredakteur van het oppositie-dagblad *Express* en secretaris-generaal van de SLPP.

Het is sinds 1 augustus bij de wet verboden dat buitenlanders in een aantal bedrijfstakken werkzaam zijn. Deze omvatten sectoren van de bouw en de autoindustrie, van de veeteelt en de landbouw, verzekeringsmaatschappijen, reisbureaus en drukkerijen. Stakende electriciteitswerkers (die in een petitie looneisen hadden gesteld en het ontslag van de algemeen directeur hadden geëist), werden op 27 september door Stevens bevolen aan het werk te gaan, aangezien drastische maatregelen genomen zouden worden tegen hen, die de stabiliteit en economische groei in gevaar brengen. De algemeen directeur werd door de regering tijdelijk geschorst en de stakers gingen daags na de radio-toespraak weer aan het werk. Twee dagen later staakten arbeiders in de cement-industrie voor hogere lonen en het ontslag van de algemeen directeur. In gevechten met de politie werden op 3 oktober drie arbeiders gewond. De pasbenoemde Britse directeur van de Britse Selection Trust (diamantmaatschappij) werd op 21 oktober gedeporteerd, naar verluidt uit ontstemming in regeringskringen over dit nieuwe bewijs dat de maatschappij discrimineert tegen Afrikanen. De SLST diende op 22 oktober een klacht in wegens laster tegen de *Daily Mail* die daags tevoren in een redactioneel commentaar had geschreven: *'The SLST bosses in Britain and South Africa think that Sierra Leone is part of their private empire'*.

midden-afrika

Centraalafrikaanse Republiek Begin september is in Parijs onthuld dat de compagnie Franse troepen, die in November '67 naar de Centraalafrikaanse Republiek is gezonden, daar een staatsgreep hielpen verijdelen. Destijds was als reden voor het vertrek van deze 80 man stoottroepen opgegeven, dat zij in Centraal-Afrika manoeuvres zouden gaan houden. Officieel is nu na ruim twee jaar meegedeeld, dat de compa-

Togo In zijn rede van 30 augustus kondigde de president, generaal Eyadema aan dat Togo voortaan een één-partijstaat zal zijn. Hij zei tot dit besluit te zijn gekomen, nadat zijn voorstel van 13 januari 1969 de macht aan een burgerregering over te dragen, door het volk was verworpen. Hiermee toonde het volk zijn geloof in de politiek van eenheid en verzoening die de regering tot nu toe had gevolgd. Hij had daarom besloten zijn werk voor vrede en stabiliteit voort te zetten. Maar een dergelijke politiek eist een stevige en georganiseerde basis en moet gekanaliseerd worden in 'een brede beweging, een algehele hergroepering, die eens en voor altijd de zonen van dit land verenigt'. De beweging kreeg als naam: de *Mouvement du Rassemblement National Togolais*. Op een 21 september gehouden bijeenkomst van stamhoofden werd Eyadema's besluit tot oprichting van deze partij goedgekeurd.

Op 27 september overleed de voormalige Togolese president, Nicolas Grunitzky, in een ziekenhuis te Parijs, waar hij, na een verkeersongeluk dat hem in Ivoorkust was overkomen, naar toe was gebracht. Grunitzky werd geboren uit een huwelijk tussen een Duits officier en een Togolese vrouw. Hij was van 1956 tot 1958 premier van de autonome republiek Togo. In 1958 moest hij die plaats afstaan aan zijn zwager, Sylvanus Olympio, die in 1960 tot president werd gekozen. Na Olympio's gewelddadige dood op 13 januari 1963 werd Grunitzky president. Hij vervulde dit ambt tot 13 januari 1967, toen hij werd gedwongen de macht aan de militairen over te dragen.

nie per vliegtuig naar Bangui was overgebracht op verzoek van president Bokassa. Deze compagnie is in september naar Frankrijk teruggekeerd. Twee andere soortgelijke compagnieën blijven in Bangui gelegerd, waar Frankrijk een klein vliegveld onderhoudt uit hoofde van een defensie-overeenkomst.

De eerste luchtverbinding tussen Soedan en de Centraalafrikaanse Republiek is op 1 oktober

geopend door een vlucht van een 'Comet' van Sudan-Airways van Chartoem naar Bangui. Een 'Caravelle' van Air-Afrique heeft de dienst in de tegenovergestelde richting ingeluid. De regering heeft op 17 oktober een overeenkomst gesloten met de United Nations High Commission for Refugees (UNHCR) en het Office for Agricultural Production Development om de hervestiging van Soedanese vluchtelingen nabij het dorp M'boki, in het oosten van het land, te continueren. Een bedrag van \$ 240.000 is hiermee gemoeid. Frankrijk heeft vijf overeenkomsten getekend voor hulpverlening aan de Centraalafrikaanse Republiek. De hulp omvat 15 projecten op het gebied van landbouw, opvoeding, gezondheidszorg en ontwikkeling. Meer dan twee en een half miljoen francs wordt in deze projecten geïnvesteerd.

Congo-Brazzaville De volksrepubliek China heeft met het staatshoofd van Congo-Brazzaville een overeenkomst gesloten voor economische en technische samenwerking. Premier Tsjou en Lai heeft voor China getekend, Major Alfred Raoul voor Congo. President Majoor Marien Ngouabi heeft in de derde week van oktober het uitvoerende comité van het machttige verbond van vakverenigingen ontbonden. Het staatshoofd motiveerde dit met de beschuldiging dat enkele leden van dit lichaam trachten de regering te ondermijnen. Voorts is het voormalige staatshoofd van het land, Alphonse Massemba-Debat, die sedert zijn aftreden in augustus 1968 onder huisarrest was gesteld, nu naar de gevangenis overgebracht. Tezamen met de ex-president werden twee voormalige ministers, Pascal Lissouba en André Hombessa en nog twintig anderen gearresteerd. Allen zullen voor een rechtbank verschijnen om zich te verantwoorden voor gebeurtenissen in hun laatste regeringsperiode. Officieel wordt meegedeeld dat de rechtbank ook de omstandigheden wil onderzoeken waaronder een aantal mensen in 1965 de dood heeft gevonden. In dat jaar werden verschillende vooraanstaande persoonlijkheden in het land, onder wie de procureur-generaal, om het leven gebracht.

Congo-Kinshasa De voormalige minister van buitenlandse zaken, Justin Bomboko, is benoemd tot ambassadeur in Washington, zo werd op 8 augustus bekend. De overige op 1 augustus ontslagen ministers werden benoemd tot ambassadeurs, respectievelijk in Bonn, Marokko en Madrid. In een commentaar op het ontslag verklaarde radio Kinshasa op 4 augustus dat Mobutu's reorganisatie was ingegeven door zijn bezorgdheid over de loyaliteit van de leden van de regering aan de revolutie. (Voor deze kabinetswijziging die op 1 augustus van kracht was geworden, zie KvA 1969/3, p. 187). Op 9 september werden de vonnissen bekend gemaakt van de 30 studenten, die op 4 augustus voor de rechter waren geleid wegens rebellie, het in gevaar brengen van de staatsveiligheid, de organisatie van een subversieve beweging, minachting van het gezag en onwettige vergadering. (Voor deze gebeurtenissen op 4 juni, zie KvA: 1969/3, pp. 187, 190, 191). Vijf van hen kregen 20 jaar gevangenisstraf wegens samenzwering tot een staatsgreep. Drie werden tot tien jaar veroordeeld wegens de organisatie van een onwettige openbare demonstratie. Tien studenten werden wegens rebellie tegen de veiligheidstroepen tot twee jaar veroordeeld, terwijl de resterende twaalf tussen de drie en zes maanden gevangenisstraf kregen. In verband met dit proces werden de Bulgaarse ambassadeur en de Franse consul-generaal uitgewezen wegens hulpverlening aan studenten (die in het proces moesten getuigen) om het land te verlaten. Een ambtenaar van het departement van buitenlandse zaken en twee politiefunctionarissen werden gearresteerd omdat zij paspoorten aan de studenten hadden uitgereikt. Op 4 september werden 207 buitenlandse leerkrachten ontslagen op grond van het feit, dat zij geen onderwijsbevoegdheid bezaten.

De nieuwe minister van buitenlandse zaken, Cyrille Adoula, verklaarde op 22 oktober dat de regering een politiek van 'positieve neutraliteit' voorstaat. Ten aanzien van de verslechterde betrekkingen met Congo-Brazzaville verklaarde Adoula dat zijn regering hier geen schuld had. De regering in Brazzaville kan geen op-

heldering eisen over de zaak Mulele (zie KvA 1968/4, p. 253 tot 256), aangezien het hier een binnenlandse aangelegenheid betrof. Ten aanzien van Biafra verklaarde Adoula dat vredesonderhandelingen konden slagen als de kloof tussen beide partijen eerst was overbrugd. Als er al sprake is van genocide, meende Adoula, dat dit aan beide zijden werd beoefend.

De vroegere huurling Jean Schramme bereidt in Angola een nieuwe oorlog tegen Congo voor, samen met een leger van 400 voormalige Katangese en 27 blanke huurlingen, aldus *Der Stern* van 11 augustus. Schramme rechtvaardigde zijn actie, aldus *Der Stern*, door de wordbreuk van Mobutu, die alle Katangese officieren, ondanks de afspraak, bij terugkeer in Congo liet ombrengen. De nieuwe operatie wordt bekostigd uit de plunderbuit van ongeveer twee en een half miljoen gulden, die Schramme destijds uit de bank van Bukavu had meegenomen. In West-Duitsland was een samenzwering van huurlingen ontdekt om Mobutu tijdens zijn bezoek van 3 tot 5 november aan België te vermoorden, aldus meldde *La Libre Belgique* op 28 oktober. Daags daarna ontkende de Congolese ambassade in Brussel de waarheid van dit bericht.

Equatoriaal-Guinee Een Guinese delegatie, onder leiding van de vice-president, Edmundo Bosio, sloot op 23 augustus in Jaounde een aantal samenwerkingsakkoorden met Kameroen. Deze akkoorden omvatten o.a. een verdrag van vriendschap en goede nabuurschap, alsmede economische en technische samenwerkingsovereenkomsten.

Tsjaad De onrust in Tibesti, het wilde en ruige bergland in het Noordwesten van Tsjaad, heeft in de laatste maanden ernstiger vormen aangenomen. Toen groepen nomaden zich zes jaar geleden verzetten tegen het betalen van belasting en zij de verbindingslijnen van president Tombalbaye's regering naar het noorden begonnen af te snijden, werd hier aanvankelijk niet meer in gezien dan een uiting van de traditionele vrijheidsdrang der zwerfende vee-

houders. Langzaam is echter duidelijk geworden dat het hier om geleide actie gaat. Nomaden, die de laatste maanden gevangen werden genomen, bleken voorzien van betere wapens dan de ouderwetse voorladers, waarmee ze vroeger de strijd aanbonden. Omstreeks half augustus waren er al meer dan 1500 Franse troepen in Tsjaad, waaronder 400 leden van het Franse vreemdelingenlegioen. Op 13 augustus heeft het nieuwsagentschap van Tsjaad meegedeeld dat in de laatste 5 jaar 2791 rebellen waren gedood en 194 gevangen genomen, terwijl 246 soldaten van de veiligheidstroepen zijn gesneuveld. In de eerste zes maanden van dit jaar alleen hadden al 1126 rebellen het leven verloren. In augustus zijn door de regering twee politieke gevangenen vrijgelaten: Dr. Outel Bono en Michel N'Gangbet. Beide waren op 13 juni, naar achteraf bekend werd, op beschuldiging van 'schade te hebben toegebracht aan de integriteit van het nationale gebied, opruiing en het belasteren van wettige autoriteiten' tot vijf jaar dwangarbeid veroordeeld. N'Gangbet, een der voorzitters van de Kamer van Koophandel te Fort Lamy, had kritiek geoefend op nepotisme, corruptie en tribalisme in de openbare diensten. Dr. Bono, voormalig hoofd van de gezondheidsdienst, had de mening geuit dat het belang van de bevolking de regering niet scheen te raken. In Parijs is men zich naar uit de Franse pers blijkt, zeer goed bewust van de ernst van de situatie in het land. Zo wordt gemeld dat President Tombalbaye duidelijk te verstaan is gegeven dat hij op korte termijn concessies zou moeten doen. Zo niet, dan zal de financiële hulp aan het eind van dit jaar worden stopgezet. Op 12 september heeft president Tombalbaye tegenover studenten, die in het buitenland worden opgeleid, gezegd dat het hier niet ging om een politieke beweging maar om benden van bandieten. 'Het plunderen en het doden, dat deze mensen doen', zo zei hij, 'bevat geen enkel oppositioneel politiek programma'. Frankrijk heeft op 17 september opnieuw 120 parachutisten van het Vreemdelingenlegioen, die in kampen in Zuid-Frankrijk gelegerd zijn, naar Tsjaad gezonden. Op 13 sep-

tember was al eenzelfde aantal in Fort Lamy aangekomen. Deze voortdurende versterkingen wijzen erop dat de in totaal 2000 Franse militairen tezamen met het kleine leger van Tsjaad hun handen vol hebben in het Noorden en Noordwesten van het land.

De bescheiden maar onmiskenbare escalatie van de gevechten in Tibesti is voor Franse parlementsleden aanleiding geweest in een schriftelijke vraag aan Minister Debré de vraag te stellen: 'Is het uw bedoeling, Franse troepen in Tsjaad te houden, waar zij maandenlang in gevechten gewikkeld zijn die onrustbarend beginnen te herinneren aan de conflicten in Indo-China en Algerije, terwijl het nationale belang van Frankrijk toch meer gericht lijkt te zijn op een politiek van een zich los maken en van neutraliteit'?

Op 27 september is een speciale kabinetszitting gehouden onder leiding van de President, en in aanwezigheid van het politieke bureau van de regeringspartij. Besloten is, de traditionele Sheiks in de toekomst de verantwoording te geven voor het innen van de belastingen, het bewaren van de openbare orde en het vervullen van de taak van vrederechter. In een eerste decreet worden de territoriale bevoegdheden afgebakend van Tsjaad's drie grote Sultans, van Ouaddai, Kanem en Baguirmi. In het tweede decreet worden prefecturale raden opgericht en wordt hun samenstelling en bevoegdheden geregeld. Iedere raad zal tot taak hebben de politieke sociale en economische problemen van de prefectuur te onderzoeken. Ministers, afgeaar-

digden en politieke functionarissen mogen geen deel van deze raden uitmaken. Deze hervorming is tot stand gekomen met de hulp van Franse deskundigen, onder leiding van Pierre Lami. Radio Tsjaad noemde deze hervorming 'realistisch', daar de traditionele leiders nog altijd invloed op het volk hebben.

In het begin van oktober heeft de Amerikaanse ambassadeur te Fort Lamy, Terrence Todman, aan Washington gemeld dat Midden-Tsjaad door een hongersnood werd geteisterd. De regering van Tsjaad vroeg om hulp. Onmiddellijk daarop zijn twee Amerikaanse transportvliegtuigen uit Langley, Virginia, opgestegen om koers te zetten naar Tsjaad. De vliegtuigen hebben daar voedsel gebracht dat door de Verenigde Naties ter beschikking wordt gehouden van hongerende gebieden. Ook de Franse regering heeft deelgenomen aan dit transport, dat ongeveer een week heeft geëist. Het brein achter het verzet tegen de regeringspolitiek in Tsjaad is de voormalige minister Dr. Abba Sidick. Deze was jarenlang een vriend van de huidige president Tombalbaye en werkte met hem samen in de *Parti Progressiste Tchadien*. Na het verwerven van de onafhankelijkheid in 1960, werd Sidick langzaam een tegenstander van de concentratie van macht in de handen van één man, waardoor de vrijheid een fictie begon te worden, naar zijn inzicht. Dr. Sidick, die gematigd-linkse opvattingen huldigt, heeft lang gearzeld zich bij de rebellie aan te sluiten. Pas in 1967 is hij tot deze stap overgegaan.

Tsjaad: het lange front

Dwars over Tsjaad loopt de frontlijn tussen het geïslamiseerde Noorden en het eigenlijke Zwarte Afrika. Deze grens, een denkbeeldige lijn, die van West naar Oost over het continent kan worden getrokken, is eeuwenlang altijd een frontlijn geweest. In de laatste jaren is de strijd tussen de cultureel zo wezenlijk verschillende volken van de Sahara en de Sahel enerzijds en de landbouwende bewoners van tropisch-Afrika anderzijds weer aan het oplaaien. In het algemeen waren het de bewegelijke, niet aan materiële bezittingen gekluisterde nomaden, die van het Noorden uit de landbouwgebieden van Zwart-Afrika binnen trokken en de plaatselijke

bevolking onder dwang bekeerden aan hun regime onderwierpen en hun soms als slaven verhandelden. Dit proces heeft zich voltrokken in Nigerië, in de Centraalafrikaanse gebieden die nu Tsjaad heten, in de Soedan en in Ethiopië. In de laatste jaren is de grote frontlijn ternauwernood veranderd. Door de onafhankelijkheid van de betrokken staten echter is de botsing van de Noordelijke en Zuidelijke cultuurelementen hernieuwd. Op dit ogenblik wordt opnieuw in Nigerië, in Tsjaad, in de Soedan en in Ethiopië strijd geleverd tussen nomaden van de Islam en gekerstende of in traditionele culturen levende Zwartafrikaanse landbouwers. De omstandigheden, waaronder de strijd wordt geleverd, de aanleidingen tot het ontbranden ervan en de doeleinden, die door de strijdende partijen expliciet worden genoemd, lopen van land tot land sterk uiteen. Wat ook verschilt, is de kant die aan het kortste eind trekt. Dit laatste hangt vaak samen met de vraag in wiens handen de officiële macht en daarbij het leger berust. In Nigerië is dit, in grote trekken en met voorbijgaan van bijzonderheden, zoals het feit dat Gowon een Christen is bv., de kant der Noordelijken.

In Tsjaad berust de regeringsmacht, en daarmee het vermogen hulp van buiten aan te trekken, bij de Zwartafrikanen. In Soedan zijn het de Noordelijke Islamieten, die de machtsmiddelen beheersen. In Ethiopië tenslotte zijn het weer de niet-islamietische Amhaarse landbouwers. Het kan niet worden gezegd dat bij de betrokkenen het bewustzijn leeft, een continentale oorlog uit te vechten. De doeleinden van de belligerenten zijn in het algemeen beperkt tot de machtsverhoudingen binnen het eigen staatsverband. De vluchtelingen echter, die zich over de grenzen bewegen op zoek naar volken van verwante cultuur, waar zij rustig hun grond kunnen bebouwen, brengen hun levensverhaal over de grenzen en daarmee ontstaan bij de luisteraars naar deze verhalen nieuwe solidariteiten. Behalve van de oorlog in Nigerië zijn maar uiterst schaarse exacte gegevens en nog veel minder culturele en sociaalpsychologische achtergronden van de conflicten bekend. Over de samenhang of de betrekkelijke geïsoleerdheid van deze conflicten kan zonder nader onderzoek nog maar weinig worden gezegd. Als we ons voorlopig tot Tsjaad beperken is ook hier weer sprake van het klassieke conflict tussen nomaden en sedentaire boeren, tussen Islamieten en gekerstenden. Daarnaast is sprake van een conflict, dat we in bijna alle staten aantreffen waar een traditionele gezagsstructuur langzaam wordt gemoderiseerd, namelijk tussen de traditionele leiders en de tot centraliseren geneigde nieuwe overheid. Als we er nu nog rekening mee houden dat beide partijen nog van buitenaf gesteund worden, wordt het nog ingewikkelder de feiten in logisch verband te plaatsen. De organisatie van nomaden en andere ontevreden, die uit is op het veranderen van de verhoudingen in Tsjaad, FROLINA, wordt van Algiers uit geleid. President Tombalbaye anderzijds kan voorlopig rekenen op steun van het vroegere koloniserende land, Frankrijk. Deze druk van derden achter wat op zichzelf misschien niet meer dan schermutselingen zouden zijn, verergert het conflict. Ook de belangen van hen die geïnteresseerd zijn bij de verkoop van wapens – hetzij doordat ze er geld aan verdienen, hetzij doordat ze er de eigen ideologie mee kunnen exporteren – maakt de strijd nog weer bloediger. Juist daarom is ieder bereikt compromis van zoveel belang. Er is maar betrekkelijk weinig voor nodig om een strijd, die eenmaal op gang is, te

escaleren. Een toestand van betrekkelijke vrede echter heeft de neiging enigszins stabiel te blijven. Het verlenen van officieel bekrachtigde autoriteit aan de Sheiks, die deze autoriteit *de facto* hadden, en blijkens hun vechten konden waar maken, kan voorlopig wel iets tot grotere rust in de toekomst van Tsjaad bijdragen.

aeb

oostelijk afrika

Afar - en Issaland Een organisatie die zich 'Het Bevrijdingsfront van de Somalische Kust' (FLCS) noemt, heeft het plan bekend gemaakt – als het daartoe voldoende middelen kan bijeen brengen – een terreur-campagne te organiseren en cellen voor subversieve actie te vormen. Het wil hiermee Frankrijk dwingen, zich uit de stad Djiboeti en het omringende Afar- en Issaland terug te trekken. Dit is meegedeeld in een memorandum dat is aangeboden aan de Organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAU), toen die in juli te Dakar bijeen was. De auteur van het document, die zich Aden Roble noemt, heeft zichzelf de titel Secretaris-Generaal van de FLCS gegeven. Hij heeft de conferentie der ministers van de OAU te Addis Abeba als waarnemer bijgewoond.

Boeroendi In de afgelopen maanden zijn er duidelijke aanwijzingen geweest voor politieke onrust in Boeroendi. In het begin van oktober zouden volgens de te Brussel verschijnende *La Libre Belgique* een aantal vooraanstaande politici zijn gearresteerd, waaronder de ministers van Planning, Economie en Publieke Werken. Ook legercommandanten en andere militairen zijn, volgens berichten van reizigers, gevangen gezet. Het zouden de majoors Nicodeme Katariho en Charles Karolero zijn. Alle gearresteerden behoorden naar bekend werd, tot de Bahutu. De namen van de twee Ministers, die later bekend zijn gemaakt, zijn Barnabe Kanyaruguru (van Planning en Economische zaken) en Marc Nдавизига (van Publieke Werken). De regering van Boeroendi heeft de Belgische Ambassadeur, Generaal Henniquiau, tot *persona non grata* verklaard. Hij zou zich ach-

ter de poging tot een staatsgreep hebben gesteld, die in september is voorbereid en die tot de bovengenoemde arrestaties heeft geleid. Op 17 oktober heeft President Micombero met nadruk tegengesproken dat België bij deze mislukte *Putsch* zou zijn betrokken.

Ethiopië Een Dakota van *Ethiopian Airlines*, op weg van Bahr Dar naar Addis Abeba is op 11 augustus het slachtoffer geworden van een kaper. Zeven passagiers, allen studenten, hebben de piloot gedwongen van richting te veranderen en koers te zetten naar Chartoem in Soedan. Functionarissen van deze luchthaven hebben de studenten gearresteerd om hen aan een ondervraging te onderwerpen. Het vliegtuig en de overige passagiers zijn onmiddellijk naar Ethiopië teruggekeerd. De *Ethiopian Herald* weet hierover te melden dat de studenten in Chartoem zouden hebben verklaard, communistische aanhangers van Mao Tse Tung te zijn en dat zij de piloot hadden gedwongen hen naar Chartoem te brengen om van daar te kunnen doorreizen naar de Chinese Volksrepubliek. Het blad herinnert aan de studenten-onder-buitenlandse invloed, die enkele maanden geleden hebben getracht onrust op de Universiteit te Addis Abeba te zaaien. Het schrijft dat deze studenten verwante opvattingen huldigen.

In Damascus heeft een woordvoerder van het *Eritrean Liberation Front* (ELF) gezegd dat Eritrese guerrillero's in het gebied van Massava 113 Ethiopische militairen hebben gedood. Een derde van hen zou de dood hebben gevonden in een hinderlaag op 100 km. van de haven.

De overigen waren twee dagen later in een andere hinderlaag gelokt. De gebieden langs de kust, waar de Eritrese guerrillero's opereren, zouden blootstaan aan Ethiopisch granaatvuur, Ethiopische bommenwerpers zouden trachten, de bases der nationalistenvan de lucht uit te vernietigen.

Op 16 oktober heeft de waarnemende secretaris-generaal van de Baäth-partij, Chebley Al Ayssami, meegedeeld dat Irak bereid is, de Eritrese volken onbeperkte steun te geven in hun strijd in Ethiopië. Ayssami heeft deze verzekering gegeven aan de secretaris van het Eritrese Bevrijdingsfront, Osman Saleh Sabi, toen deze een bezoek aan Irak bracht. Ook het Irakse dagblad 'Al Nur' heeft opgeroepen tot steun aan organisaties als het Eritrese Bevrijdingsfront terwille van de strijd tegen 'Imperialisme en Zionisme'.

Op 9 september heeft Keizer Haile Selassie gratie verleend aan studenten van de universiteit, die waren veroordeeld tot gevangenisstraffen daar zij waren betrokken bij de onlusten aan de universiteit in maart van dit jaar. De Keizer wees erop dat buitenlandse elementen de oorzaak zijn geweest van deze ongeregelde zaken, daar zij de Ethiopische jongeren hadden beïnvloed. De Keizer gaf de jonge intellectuelen de raad zich meer te verdiepen in vraagstukken van agrarische ontwikkeling opdat zij een deel van hun kennis kunnen overdragen aan oudere mensen die niet meer in de gelegenheid zijn, zelf nieuwe technieken te leren. De Keizer herinnerde er tenslotte aan 'dat Ethiopië nog nooit beheerst is door een vreemde ideologie en dat dit ook in de toekomst niet zal gebeuren'. Drie gewapende Eritreërs hebben op 13 september een DC-6 van *Ethiopian Airlines* naar Aden ontvoerd. Het ging om een lijntoestel van Addis Abeba naar Djiboeti, met 39 passagiers aan boord en 5 bemanningsleden. In Aden zijn passagiers en bemanning van het vliegtuig onderworpen aan een verhoor door de autoriteiten van Zuid-Jemen. Op 19 september is het toestel met bemanning en passagiers naar Addis Abeba teruggekeerd. De twee ontvoerders en een officier van de Ethiopische veiligheids-

dienst, die een van hen door een pistoolschot heeft gewond, werden nog in detentie gehouden.

Kenia Nahashon Isaac Njenga Njoroge, die na afsluiting van een vooronderzoek op 18 augustus officieel voor het *High Court* van Kenia terecht moest staan op beschuldiging van moord op Minister Tom Mboya, is op 10 september ter dood veroordeeld. Op 13 oktober heeft het *Kenyan Appeal Court* een aangevraagd hoger beroep afgewezen. Aan de verdediger staat nu alleen nog de stap open, gratie te vragen aan President Jomo Kenyatta. Vice-president Daniel Arap Moi heeft op 19 september een verklaring afgegeven waarin het afnemen van illegale eden en het mishandelen van mensen wordt veroordeeld. Hij waarschuwde dat de schuldigen zouden worden vervolgd. Op 22 september werd in een uitzending van de *Voice of Kenya* gezegd 'dat het niet te ontkennen viel dat zich verschrikkelijke dingen in sommige delen van het land afspeelden'. In de uitzending werd gezegd dat het niet viel aan te nemen dat parlementsleden, religieuze leiders, kleine handelaren en anderen, die melding hebben gemaakt van vreselijke ervaringen, het slachtoffer zouden zijn geworden van hallucinaties. Bovendien is een geestelijke vermoord en zijn vrouw is zwaar mishandeld. Een aantal mensen zijn in ziekenhuizen opgenomen. 'Wie zijn deze mensen die de taak van beulen op zich hebben genomen?' aldus deze uitzending. 'Hoe zij zich ook noemen', ging de uitzending voort, 'een religieuze groep, of een politieke organisatie, zij moeten genadeloos worden uitgeroeid'.

Op 13 oktober heeft President Jomo Kenyatta aangekondigd dat bewoners van Noord-Kenia, die tot de Somalisch sprekende stammen behoren en die gearresteerd zijn tijdens de uitzonderingstoestand, onmiddellijk zullen worden vrijgelaten. De President heeft dit besluit genomen na te hebben gesproken met de leiders van een uit 200 personen bestaande delegatie uit Noordoost-Kenia.

In een redevoering die hij op 31 augustus in het stadion te Mombasa heeft gehouden, heeft Pre-

sident Kenyatta gezworen dat Swahili Kenia's nationale taal zou worden. 'Swahili zal spoedig

in het parlement gebruikt worden, of de mensen dat prettig vinden of niet', aldus Kenyatta.

Twee vrienden in Kisumu

De oppositie in Kenia, belichaamd in de *Kenya People's Union*, tot voor kort een bolwerk van kritiek op het economisch en sociaal beleid van de regeringspartij, is zich langzamerhand langs etnische lijnen gaan formeren. Dit laatste geldt ook voor de regeringspartij, President Kenyatta's *Kenya African National Union*. De dood van Minister Tom Mboya, Luo, maar voorvechter bij uitnemendheid van de nationale gedachte, heeft deze ontwikkeling toegespitst. Het feit, dat de moordenaar van Mboya een Kikuyu bleek te zijn, heeft de tegenstellingen nog verscherpt. Het is mogelijk dat de leider van de KPU, Oginga Odinga, die in de laatste maanden voor de dood van Mboya ook onder de leden van zijn eigen stam, de Luo, aanhang begon te verliezen, munt wilde slaan uit de schok van de moord, om zijn stamgenoten in meer gesloten formatie achter zich te krijgen. President Kenyatta, heeft blijkens enkele, vrij subtiele waarschuwingen dit gevaar van een min of meer kunstmatige tribalisering van Kenia trachten te keren. Reeds bij de begrafenis van Mboya was duidelijk geworden dat vele van zijn stamgenoten het Kikuyu volk, het grootste van de meer dan 40 volken die Kenia telt, aansprakelijk stelden voor de dood van Mboya. In een incident is het gekomen tot de lang verwachte frontale botsing tussen Kenyatta en zijn vroegere vriend Oginga Odinga. De President had te Kisumu, in N.W. Kenia, niet ver van het Victoriameer, een hospitaal geopend, dat door de Russen, naar verluid door Mr. O. O. hiertoe gebracht, was gebouwd. President Kenyatta had moeite zich verstaanbaar te maken door kreten van KPU-aanhangers, die 'doemée, doemée' riepen (= stier), de strijdkreet van de linkse oppositiepartij. Aanhangers van KANU begonnen hun leuzen te roepen. Even later zei Kenyatta: 'Odinga, mijn oude vriend, is misleid en op zijn beurt misleidt hij anderen. Ik waarschuw allen die onze voortgang willen remmen door verdeeldheid te zaaien. Zij zullen vertrapt worden als sprinkhanen. Zeg niet, Odinga, dat ik U niet duidelijk heb gewaarschuwd'. Toen de presidentiële autokolonne zich na afloop van de plechtigheid in beweging zette, werden de voorste wagens geblokkeerd door het publiek en met stenen bekogeld. De politie, in het nauw gebracht door de opdringende menigte, opende het vuur. Het resultaat was enkele doden en tientallen gewonden. Twee dagen later werd de KPU onwettig verklaard en haar leiders, waaronder Oginga Odinga, werden onder huisarrest geplaatst. Onder hen bevindt zich de secretaris van de KPU, Achieng Oneko. De KPU is ervan beschuldigd, het volk via haar jeugdorganisaties te hebben opgehitst. De regeringsverklaring, uitgegeven na een ontmoeting van 's lands voornaamste leiders in President Kenyatta's landhuis te Gatundu, luidde: 'de regering heeft besloten tot actie over te gaan tegen subversieve elementen, die hebben samengewerkt met buitenlanders die het land onwelwillend gezind zijn en er op uit waren het vredig samenleven hier te verstoren. Dit was de reden waarom de detentie en het opleggen van huisarrest aan enkelen nodig was geworden'.

In het Siaya-gebied van de provincie Nianza, waar Oginga Odinga woont, en in Kisumu, werd een avondklok ingesteld. Dat de oppositiepartij is verboden terwijl binnenkort de datum voor nieuwe verkiezingen zou worden afgekondigd, heeft in de gebieden waar de Luo wonen, veel kwaad bloed gezet. Ook het feit dat na de dood van minister Mboya onder de Kikuyu het afleggen van de geheime eed, die aan de dagen van de Mau Mau herinnert, weer in zwang is gekomen, heeft in West-Kenia gevoelens van ongerustheid gewekt. Dat President Kenyatta zijn politieke tegenstander Oginga Odinga niet heeft doen arresteren maar zich beperkt heeft tot het doen opleggen van huisarrest, wordt hier toegeschreven aan het feit dat bij de Kikuyu een eenmaal gesloten vriendschap gewoonlijk niet ongedaan wordt gemaakt.

De President van Kenia is kennelijk niet de enige die zich zorgen maakt over een terugkeer van alles overheersende stam-loyaliteiten. Een aanwijzing dat ook andere vooraanstaande politici, waaronder voormannen van de oppositiepartij, de ontwikkeling van de KPU na Mboya's dood niet verder wensten te volgen, is te zien in het uittreden in augustus j.l. van een aantal KPU-functionarissen. Het waren de voormalige vice-president Bildat Kaggia, de voorzitter der KPU in de Centrale Provincie, M. Kathambana en de secretaresse van de vrouwenbond der KPU te Nairobi. Allen hebben zich toen bij KANU aangesloten. Bildat Kaggia noemde de KPU ondoelmatig. Een andere functionaris was duidelijker in zijn kritiek door te zeggen dat de les van Biafra een teken aan de wand moest zijn voor het volk van Kenia en dat iedere politieke verdeeldheid die gevaren van deze aard zou kunnen oproepen, tot iedere prijs moest worden vermeden.

Kon deze desertie uit KANU nog worden gezien als een gezond uitvloeisel van het verlangen naar politieke eenheid, het regelrechte verbod van de KPU en de schietpartij die eraan is overafgegaan, bergt weer andere gevaren. De huidige machthebbers in Kenia zijn overwegend Kikuyu. Als de saamhorigheidsrituelen van deze stam, zoals de geheime eed, ertoe zouden leiden dat andere volken dan de Kikuyu, zoals de Luo, de Gusii, de Pakot en de Turkana in het Westen, de Galla en Somali in het Zuidoosten en Noordoosten zich helemaal niet meer thuis zouden voelen in de regeringspartij, zou het gevaar van het ontstaan van eerste en tweederangs volken binnen de staatsgrenzen reëel worden. Onder de gegeven omstandigheden lijkt het aansturen van President Kenyatta en de zijnen op een éénpartijstaat, die dreigende kloven tussen de stammen overbrugt, noodzakelijk. Het hangt echter van het vermogen der Kikuyu, om met anderen verantwoordelijkheid te delen, af, of de pluraliteit van Kenia in de toekomst in de politieke structuur weerspiegeld zal blijven. Dit is altijd het eerste doel van Mboya geweest. In de komende maanden zal in Kenia beslist worden of Mboya's dood een vacature heeft opengelaten of een vacuum.

aeb

Oeganda Onder de naam 'het handvest van de gewone man' heeft Oeganda's President, Milton Obote, in oktober een plan geïnaugureerd dat de voorbode betekent van een nationalisatie van particuliere ondernemingen en een

door de regering geleide economie. Dit document, ter tafel gebracht in een kabinetszitting, is op de jaarvergadering die de regeringspartij, *Uganda People's Congress*, op 24 oktober heeft gehouden, aanvaard. In dit handvest wordt ge-

zegt dat de nieuwe socialistische politiek gericht is op het overbruggen van de afgrond tussen rijk en arm. Verder wordt de stelling erin naar voren gebracht dat Oeganda niet zeker kan zijn van voldoende buitenlands kapitaal voor zijn ontwikkeling en zich daarom de nodige financiën zal verschaffen door een systeem van 'gedwongen sparen'. Buitenlandse en binnenlandse investeringen zullen onder beheer worden geplaatst, om te verzekeren dat zij het prioriteitenschema van het land niet zullen doorkruisen. De President, die zijn plan naar voren had gebracht bij de achtste herdenking van de nationale onafhankelijkheid, gaf de verzekering dat de regering van Oeganda niet had besloten buitenlandse banken te nationaliseren. Op 13 oktober heeft het Parlement een wetsvoorstel goedgekeurd, waarbij alle buitenlandse banken, die in Oeganda werken, geafrikaniseerd worden, d.w.z. in Oeganda gevestigd moeten zijn. Het 'ammendement van de bankwet' waarbij deze afrikanisering wordt geregeld, bepaalt verder dat de 6 buitenlandse banken in Oeganda een minimum-kapitaal van 20 miljoen Oeganda-Shillings (ongeveer 10 miljoen gulden) moeten beleggen in investeringen, die door de regering zijn goedgekeurd.

Een nieuwe ontwerp-constitutie voor Moslims in Oeganda is, behoudens kleine wijzigingen, op 10 augustus door vertegenwoordigers van Moslim-gemeenten- secten- en verenigingen aangenomen. Doel van dit onderwerp is, de administratie der islamitische gemeenten te vereenvoudigen en het ambt van de Moslim-leiders te legaliseren.

De voorzitter van de Democratische Partij, die in Oeganda in oppositie is, de voormalige minister-president van Oeganda, Benedicto Kiwanuka, moest zich op 9 september voor de rechtbank verantwoorden wegens smaad. Hij zou een beledigend pamflet hebben geschreven over de president, de regering en de constitutie.

Somalië President Abdirashad Ali Shermarke van Somalië is op 15 oktober, toen hij een bezoek bracht aan de Noordoostelijke provincie, om het leven gebracht. Zijn moorde-

naar, een zekere Abdelkador Abdi is onmiddellijk gearresteerd. Het plaatje waar de moord werd gepleegd, was, naar via de radio werd meegedeeld, het dorp Lasanod. Volgens berichten van een Italiaans nieuwsbureau zou de Somalische president door verscheidene kogels zijn geraakt uit het vuurwapen van iemand die een politieuniform droeg. Dr. Shermarke werd in juni 1967 tot president van Somalië benoemd. Hij werd in 1917 in het gebied van Midiurtinia in het voormalige Somaliland, in de provincie waar hij om het leven kwam, geboren. Hij kwam in openbare dienst in 1948, tijdens de Britse bezetting en bekleedde ook een ambt tijdens het Italiaanse bestuur, dat van 1950 tot 1960 duurde. Toen zijn land onafhankelijk werd, was hij de eerste minister-president. Tot 1964 is hij premier gebleven. Dr. Shermarke was een fervent nationalist en een gelovig islamiet. Om verbetering te brengen in de economische toestand van zijn land heeft hij met westelijke landen betrekkingen aangeknoopt, nadat voorgaande kabinetten zich voornamelijk op het Oosten hadden georiënteerd. In de laatste maanden zijn al meer aanslagen op zijn leven gedaan. Hij vermeed het dan ook zo veel mogelijk in het openbaar te verschijnen. Op 21 januari, zes dagen na de moord op president Shermarke, heeft het leger in een goedvoorbereide staatsgreep zonder bloedvergieten de macht overgenomen. Dit gebeurde een dag nadat het lichaam van de president in aanwezigheid van duizenden rouwenden ten grave was gedragen. (Zambia's president, Kenneth Kaunda, had tezamen met het Somalische staatshoofd ad interim, Moktar Mohamed Hussein, de eerste aarde op de kist geworpen.) Op 24 oktober werd bekend gemaakt dat Somalië's nieuwe militaire regime zichzelf had voorgesteld als de Hoge Revolutionaire Raad en had medegedeeld te zijn begonnen aan de voorbereiding van een nieuwe constitutie voor het land, dat in de toekomst de Democratische Republiek Somalië zal worden genoemd.

Het nieuwe regime heeft bij decreet alle politieke partijen verboden en een nieuwe politieke organisatie in het leven geroepen die de revo-

lutionaire raden zal omvatten die in alle administratieve districten van het land zullen worden opgericht. Verder werd door de omroep, die zich de 'stem van het Somalische volk' noemde aangekondigd dat 'op een geschikte datum verkiezingen vrij van iedere politieke invloed' zullen worden gehouden. In een geheime stemming van de Hoge Raad zal deze zijn president kiezen, aldus dit radiobericht. De namen van de leden van deze raad werden echter niet bekend gemaakt. Op 24 oktober, nadat enkele dagen een bijzonder strenge avondklok van 16 uur per etmaal was ingesteld, werd gemeld dat de situatie rustig was en dat de mensen 'bijna voor 100% achter de nieuwe regering staan'. Op alle strategische punten hadden soldaten stellingen betrokken. Op 24 oktober werd de avondklok teruggebracht van 17.30 uur tot 6.30 in de morgen. 'De stem van het Somalische volk' heeft verder de staatsgreep toegelicht door er op te wijzen dat na langdurige vijandigheid tussen stammen, slecht beheer van staatszaken en minachting voor wet en constitutie door leger en politie, is besloten, in te grijpen. De identiteit van de leiders van de staatsgreep was toen nog niet bekend gemaakt. De stem van de opperbevelhebber van het leger, Mohamed Siat, is echter herkend bij het voorlezen van de eerste radioboodschap. Generaal Siat, die ongeveer 50 jaar oud is, staat bekend als gematigd. (Het leger, dat uit 15.000 man bestaat, is geheel bewapend door de Sowjet-Unie.) Tot de eerste daden van het nieuwe regime behoorde het ongeldig verklaren van de constitutie, het sluiten van het parlement en het arresteren van premier Ibrahim Egal, ministers van zijn kabinet en parlementsleden. Het wordt merkwaardig geacht dat de militaire leiders de corruptie onder het vorige regime in verband brengen met de moord op de president. De Junta heeft verklaard tot de staatsgreep te zijn overgegaan 'daar anarchie in het land begon te heersen en daar het civiele bestuur zich weinig had aangetrokken van de landswetten'. De militaire raad heeft bij verschillende gelegenheden aangekondigd een politiek van 'positief neutralisme' te zullen volgen,

hetgeen zou kunnen wijzen op een voortzetting van de tot dusver gevolgde koers van niet verbondenheid. Ook werd gezegd dat de regering met alle omringende landen goede relaties wilde onderhouden. Dit werd nog eens bevestigd door de Somalische ambassadeur in Parijs, die van de nieuwe regering opdracht had gekregen mee te delen dat het land betrekkingen van goede nabuurschap met Kenia, Ethiopië en Afar- en Issaland (het voormalige Frans Somaliland) wenst te onderhouden. De ambassadeur bevestigde dat leden van Ibrahim Egal's afgezette regering onder huisarrest waren geplaatst. Opmerkelijk in dit verband is een bericht dat in Addis Abeba van radio Mogadisjoe is opgevangen, waarin werd gezegd dat het nieuwe regime de steun had gekregen van de 'vrijheidsstrijders' in Westelijk Somalië. Hun activiteiten hebben namelijk betrekking op Ethiopië's provincie Ogaden en Kenia's Noordelijke grensdistrict. Op beide gebieden heeft Somalië aanspraak gemaakt, vooral in de periode die vooraf ging aan de vreedzamere koers van premier Egal.

Op een korte persconferentie, die hij in het hoofdkwartier van het leger heeft gehouden, geflankeerd door een zestal officieren, heeft generaal Siat op vragen van AFP naar Somalië's territoriale eisen t.a.v. Kenia, Ethiopië en Djiboeti gezegd: de Hoge Revolutionaire Raad gelooft in het principe van zelfbeschikking voor alle volken die onder vreemd bestuur leven. Het is bekend dat de vroegere koloniale mogendheden problemen in Afrika hebben achtergelaten. Wij geloven dat het in het belang van heel Afrika is als de betrokken partijen alle belangrijke vraagstukken aan de conferentietafel behandelen, op een verantwoordelijke en vriendelijke manier. T.a.v. de vraag van welke landen de Revolutionaire raad hulp zou vragen, werd geantwoord: 'om onze landbouw, veeteelt, mijnbouw en visserij te ontwikkelen, zijn we bereid van alle naties hulp te aanvaarden als de condities maar redelijk zijn'. Somalië's afgezette premier, Ibrahim Egal, verkeerde, naar werd meegedeeld, in een kritieke

toestand, nadat hij op 27 oktober een poging tot zelfmoord had gedaan.

Op 11 oktober heeft het hoofdkwartier van het Internationale Rode Kruis in Genève een dringend beroep gedaan op alle leden, voedsel bij te dragen voor 35.000 nomaden die in Noord-oost-Somalië met de hongerdood worden bedreigd. Deze oproep is de reactie op een verzoek van de Somalische Rode Halve Maan, het jongste lid van de bond van Rodekruisverenigingen.

Tanzania Het dagblad *Tanzania Standard* heeft op 1 september gemeld dat de voormalige vice-president van Zanzibar, Kassim Hanga en Tanzania's voormalige ambassadeur bij de Verenigde Staten, Othman Shariff, op het vaste land waren gearresteerd en per vliegtuig naar Zanzibar overgebracht. Tot de gearresteerden behoorde ook een vroegere onderminister voor buitenlandse zaken in Zanzibar, Ali Mwinyi Tambwe, Kassim Hanga was enkele maanden geleden vrijgelaten uit preventieve hechtenis. Hij had ongeveer 1 jaar in de gevangenis doorgebracht. Bij navraag hadden regeringsfunctionarissen geweigerd de arrestatie te bevestigen. De *Tanzania Standard* herinnerde eraan dat de eerste vice-president, Abeid Karume, tijdens de nationale conferentie van TANU had gezegd dat het ontoelaatbaar was voor hen die op het vaste land woonden, mensen betrekkingen te geven die wegliepen uit Zanzibar, of zelfs hen te verwelkomen. Hij voegde er aan toe dat zij moesten worden behandeld 'als vluchtelingen en in kampen gezet om hun eigen voedsel te verbouwen'. Op 26 oktober heeft de regering bekendgemaakt dat vier mensen die vergeefs hadden getracht de regering omver te werpen, ter dood waren veroordeeld. Van de 14 arrestanten naar aanleiding van deze mislukte staatsgreep waren er verder 9 veroordelingen tot een gevangenisstraf van 10 jaren uitgesproken. Eén beschuldigde werd vrijgesproken. Aan deze mededelingen die op een massabijeenkomst werden gedaan, werd toegevoegd dat de samenzweerders onder leiding van twee niet bij name genoemde personen, die op het

vaste land, Tanganyika, opereerden, hadden gewerkt. Deze twee leiders waren, zo werd medegedeeld, op het vaste land gearresteerd en per vliegtuig naar Zanzibar overgebracht. Volgens de procureur-generaal, Durado, zijn deze doodvonnissen uitgesproken op grond van een 35-jaar oud decreet dat werd uitgevaardigd toen het eiland onder Brits bestuur stond.

Op 11 oktober zijn de voormalige Tanzaniaanse minister van arbeid, Michael Kamaliza, Mrs B. Mohammed, een actieve politieke figuur in de jaren voor de onafhankelijkheid en 4 officieren van het leger gearresteerd. Als reden heeft de regering opgegeven 'dat hun gedrag niet heeft bijgedragen tot de rust en orde in het land'. Zij zijn gearresteerd onder de *preventive detention act*. Dit betekent dat zij zonder veroordeling, naar believen van de president kunnen worden gevangen gehouden.

Bij een dagblad in Dar es Salaam is een mededeling aan de pers binnengekomen waaraan bevestigd was het afschrift van een brief, geadresseerd aan de Israëliische ambassade te Nairobi. De brief luidde: 'Wij, de jonge Moslems van Oost- en Centraal-Afrika, hebben besloten, het gevecht op te nemen en alle nodige steun te verlenen aan Al Fatah in Jerusalem. Wij zijn niet in staat daarheen te gaan, maar we kunnen hier het een en ander doen. B.v. uw eigendommen in Kenia, Oeganda, Tanzania, Zambia, Rwanda en Boeroendi verwoesten. Wij delen u hierbij mede dat we gaan beginnen met het vernielen van al uw eigendommen en het doden van iedere Israëli. We zullen eerst uw bureau vernielen, dan uw eigen huis, uw motorvoertuig, we zullen u doden, uw zoon en uw vrouw'. Aan de brief was een ultimatum bevestigd, waarbij alle Israëli's het land op 14 oktober moesten hebben verlaten. De brief was ondertekend door iemand die zich noemde Sharrif Saidi Ben Swalekhe, secretaris-generaal. De brief zou zijn verzonden van een postbus nummer (2847) in Dar es Salaam. Dit bleek echter de nu niet meer gebruikte postbus van de *East-African Moslem-Welfare-Society* te zijn.

President Nyerere is op 28 september uit Dar es Salaam vertrokken voor een tournee van

bijna een maand naar Noord-Amerika en Europa. In de universiteit van Toronto, waar hij het eredoctoraat in de rechten ontving, zei hij dat wat nu nog een strijd voor de vrijheid van

Afrika is zou kunnen escaleren tot 'een confrontatie tussen de arme gekleurde wereld en de rijke blanke wereld'.

zuidelijk afrika

VN-commissie voor apartheid De zes leden tellende subcommissie van de Speciale Commissie van de VN voor de apartheid heeft in augustus een serie vergaderingen gehad met leiders van de bevrijdingsbewegingen en regeringsvertegenwoordigers in Zambia en Tanzania. Memoranda werden voorbereid door het ANC, PAC, FRELIMO en de SWAPO. De commissie verklaarde na afloop: *'We wish to emphasize, that, while the United Nations has a role to play in the campaign against the racist minority and the colonial regimes in Southern Africa, the leaders of the liberation movements have stressed that the main burden in the struggle falls on the people themselves'*. Het bezoek van de subcommissie aan Afrika, dat op 17 augustus begon, eindigde met een bezoek aan de OAU in Addis Abeba op 28 augustus.

Portugese gebieden De regering heeft op 17 oktober een eis tot schadevergoeding ingediend bij de Verenigde Naties van 25 miljoen gulden wegens bijzondere economische moeilijkheden die ondervonden worden door de sancties tegen Rhodesië. De eis is gebaseerd op artikel 50 van het handvest van de VN, dat schadevergoeding mogelijk maakt wegens economische moeilijkheden ontstaan door preventieve of dwangmaatregelen tegen een andere staat. Voor de verkiezingen van 26 oktober heeft de belangrijkste oppositiegroep, de Democratische Unie, gesteld dat de Portugese gebieden moeten worden ontwikkeld tot 'multiraciale samenlevingen met een zwarte meerderheid en een blanke minderheid'. Volgens de Democratische Unie worden het koloniale probleem en de Afrikaanse oorlog teveel verborgen gehouden. Ook werd kritiek geleverd op de toenemende invloed van Zuid-Afrika en Rhode-

sië op het Portugese beleid en de Portugese mentaliteit, die gedwongen werden 'de strategische verdediging van Zuid-Afrika's apartheid en Rhodesië's UDI' te verzekeren.

Een zegsman voor de oppositie in Angola verklaarde dat de oppositie niet deel zal nemen aan de verkiezingen, ten einde de eenheid te bewaren. De zeven oppositiekandidaten in Mozambique slaagden er niet in geregistreerd te worden als officiële kandidaten (zie verder onder Mozambique).

De Portugese minister van buitenlandse zaken, Dr. Nogueira, verklaarde op 7 augustus op een persconferentie dat de verhouding met Zambia goed was geweest, totdat president Kaunda onder druk van de OAU e.a. toegestaan had dat nationalistenvanuit Zambia opereerden. Als eerste teken van goodwill zou Zambia de twee Portugese soldaten moeten vrijlaten (zie KVA 1969/3, p. 201). Zambia's minister van buitenlandse zaken, Mudenda, ontkende daarna dat zijn land een vijandige houding aannam of dat vrijheidsstrijders kampen hadden ingericht in Zambia. Volgens hem moest Portugal de gekidnapte Zambianen terugsturen. Door interventie van Malawi's president Banda werden de twee Portugezen op 20 september geruild voor drie Zambianen die in Mozambique werden vastgehouden.

Angola Tijdens het congres van UNITA dat van 24 augustus tot 30 augustus 1969 ergens in Angola werd gehouden (waarvan het dagblad *Diario de Noticias* op 19 oktober melding maakte) werd Jonas Malheiro Savimbi herkozen als president van het Centrale Comité van UNITA. In het slotcommuniqué van het congres waaraan werd deelgenomen door 80 gedelegeerden (waarvan 25 militairen) werd ver-

klaard dat FALA (Bevrijdingsleger van Angola) effectief was gebleken in de districten Moxico, Lunda, Cuando-Cubango, Malanje en Bie. De vestiging van het hoofdkwartier van UNITA op Angolees grondgebied werd een juiste maatregel genoemd. De OAU wordt ervan beschuldigd vermeden te hebben de Angolese toestand in het licht van de nieuwe politieke en militaire ontwikkeling te zien. De bevrijdingsbeweging van Zuidelijk Afrika heeft een deel van zijn eigen identiteit verloren door het instrument te worden van ideologische disputen tussen grote mogendheden, maar UNITA verklaarde zich consequent onafhankelijk op te stellen. In het sloctommuniqué worden de progressieve Afrikaanse regeringen gegroet, evenals de voorlopige revolutionaire regering van Vietnam en het negende congres van de Chinese communistische partij. De invasie van Tsjechoslowakije wordt veroordeeld. Het congres sprak zich uit voor de vorming van een democratisch verenigd front, maar besloot eventuele aanvullers van andere bevrijdingsbewegingen te achtervolgen tot het naburige land waar zij gestationeerd waren. Deze waarschuwing aan de MPLA werd op 18 oktober in de *Times of Zambia* (groot opgemaakt) op de voorpagina gebracht. Dit dagblad had op 11 en 12 september het uitvoerige verslag afgedrukt van redacteur Steve Valentine, die vier weken rondtrok in het door UNITA bevrijde gebied.

Volgens een bekendmaking van de MPLA op 25 augustus in Brazzaville werd een Portugees T-66 militair vliegtuig boven Angola neergeschoten. Tien dagen later maakte de MPLA bekend dat een Harvard T-6 vliegtuig op 18 juli boven Cuando-Cubango was neergeschoten toen het op het punt stond de burgerbevolking aan te vallen. De twee gewonde bemanningsleden ontkwamen per parachute. In het wrak van het vliegtuig werd uitrusting gevonden met de kentekenen van de Amerikaanse luchtmacht. Volgens Portugese bekendmakingen werden in de verslagperiode 245 nationalisten gedood en veertien gewond. Twaalf Portugese militairen sneuvelen en 60 werden gewond. Tien burgers kwamen om en achttien raakten gewond.

Botswana Bij de algemene verkiezingen (voor 31 parlamentszetels en 165 districtcouncillors) op 18 oktober heeft de *Botswana Democratic Party* de meerderheid van de districten gewonnen: 24. In het op 4 september ontbonden parlement had de BDP van de 48-jarige Sir Seretse Khama 28 zetels. De oppositie die vroeger drie zetels had, won er nu zeven, waarvan drie voor de *People's Party*, drie voor het *National Front*, en één onafhankelijke. Aan de verkiezingen werd deelgenomen door 156 533 stemgerechtigde kiezers. Vice-president dr. Q. Masire, die door Bathoen van de NF verslagen werd, kreeg een van de vier benoembare zetels toegewezen en bleef in de nieuwe regering van Sir Seretse, die op 22 oktober werd beëdigd, in zijn functie gehandhaafd. Bij verschillende gelegenheden, zoals in zijn toespraak tot de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in New York op 24 september, verklaarde Sir Seretse dat zijn land een grotere onafhankelijkheid wil bereiken van Zuid-Afrika. Hij voorzag een grotere economische onafhankelijkheid in 1978 door de recente ontdekking van nieuwe minerale rijkdom. Hij verklaarde voorts: *'Botswana as a thriving, majority-ruled State on the borders of South Africa and Namibia will present an effective and serious challenge to the credibility of South Africa's racial policies and, in particular, its policy of developing so-called Bantu homelands and its stated goal of eventual independence for these Bantustans... Botswana could force them to abandon the policy or attempt to make it more immediate reality, and even face the prospect of surrendering sovereignty to genuinely independent states... A prosperous, nonracial democracy in Botswana, ... will add to the problems South Africa is already facing in reconciling its irrational racial policies with its desire for economic growth'*.

De regering wil actief steun blijven verlenen aan de internationale pressie op het onwettige bewind van Ian Smith in Rhodesië. De trek van Botswana's spaargelden naar Zuidafrikaanse investeringsbanken (in 1967 ging bijna

de helft naar het buitenland) zal gestopt moeten worden. De mijnrevenueen zullen gebruikt worden om de Britse hulp te vervangen, die momenteel meer dan de helft van Botswana's inkomsten bedraagt.

Het parlement heeft in augustus een amendement op de strafwet aangenomen dat het mogelijk maakt discriminatie op grond van ras, huidkleur, nationaliteit of geloof te straffen met maximaal zes maanden gevangenis en £ 250/-boete.

Volgens de *Rhodesia Herald* van 23 augustus is het amendement deels een antwoord op voorvallen van discriminatie tegen onderdanen van Botswana door de Rhodesische spoorwegen op treinen tussen Rhodesië en Zuid-Afrika.

Lesotho Minister-president Chief Leabua Jonathan op de eerste etappe van zijn reis naar Zuid-Korea en Taiwan verklaarde op 15 augustus in Loesaka, dat Zambia in Lesotho '*true brothers, true friends and true supporters of African unity*' had. Volgens hem maakte Lesotho's geografische positie als een enclave van Zuid-Afrika het voor hem zeer moeilijk te doen wat hij wilde.

Begin oktober protesteerde Jonathan bij de Zuidafrikaanse regering tegen het doodschieten van een burger van Lesotho door een Zuidafrikaanse politieman, die het schot loste op een boerderij bij de grens, wegens verdenking van veediefstal. Jonathan protesteerde scherp tegen deze en soortgelijke voorvallen, die 'volstrekt onverantwoordelijk' zijn. Het Amerikaanse congreslid, Charles Diggs, verklaarde op 20 augustus op een persconferentie in Maseru, dat hij zou proberen Amerikaanse toeristen af te doen zien van reizen naar Zuid-Afrika. Bovendien beloofde hij te zullen protesteren tegen bepaalde bezoekers uit Zuid-Afrika.

Malawi President Kamuzu Banda heeft een beroep gedaan op Aziatische zakenlieden om Afrikanen te helpen eigen zaken te beginnen. De Aziaten hadden Dr. Banda een diner aangeboden als blijk van waardering voor de veiligheid die zij in Malawi genoten. Dr. Banda

gaf de 200 Aziaten die aanwezig waren de verzekering dat er geen sprake was van het nationaliseren van particuliere ondernemingen. Geen Aziatische handelaar zou worden gedwongen staatsburger van Malawi te worden teneinde zijn zaak te kunnen voortzetten. 'De Aziaten verstaan de kunst met bijna niets een zaak op te bouwen', zei de President. Hij vroeg de aanwezigen 'mijn volk, de Afrikanen, te leren hoe zaken te doen met hun aardnoten, hun mango's en hun suikerriet'.

Mozambique Het FRELIMO heeft op 4 oktober per brief de kiezers in Lorenzo Marques opgeroepen de algemene Portugese verkiezingen van 26 oktober te verstoren, o.a. door middel van straatdemonstraties en onlusten. Deze brieven, die ondertekend waren door de drie leiders Simango, dos Santos en Michele Samora waren in het buitenland gedrukt maar in Lorenzo Marques gepost. Het dagblad *Noticias* meldde op 9 oktober dat twee van de zeven oppositiekandidaten zich openlijk hadden gedistancieerd van de FRELIMO-brief. De zeven oppositiekandidaten slaagden er niet in officieel erkend te worden door de Portugese autoriteiten. Op 26 oktober werden de zeven regeringskandidaten verkozen met 96.11% van de stemmen.

Op 2 september heeft de regering van Portugal het contract voor de aanleg van de Cabora-Bassadam en van hydro-electrische installaties gegund aan de ZAMCO-groep, bestaande uit vier Zuidafrikaanse maatschappijen (waaronder de Anglo-American) en maatschappijen uit West-Duitsland, Frankrijk en Zweden. De aanleg van de dam, die in 1968 klaar moet zijn, gaat 300 miljoen dollar kosten. Het contract werd op 19 september getekend. De voorzitter van het dagelijks bestuur van het ZAMCO-consortium, E.T.S. Brown, verklaarde vier dagen later in Johannesburg dat de kans op aanvallen door nationalistische zorgvuldig was overwogen voordat de inschrijving plaatsvond. De Portugese regering heeft in overweging genomen een politiekamp in te richten voor steun aan het politiekamp in Tete, ten noorden van de geprojec-

teerde dam. Volgens een militair communiqué dat op 15 oktober in Lorenzo Marques bekend werd gemaakt, was de aanleg van de dam de laatste zes weken niet gehinderd door de bevrijdingsbewegingen. Er was slechts guerilla-activiteit van een 'sporadisch karakter' geweest in een paar dorpen bij de grens met Zambia. Daarbij sneuvelden twintig nationalist en negen Portugese militairen.

Volgens een verklaring van FRELIMO op 10 oktober in Dar es Salaam hadden Portugese vliegtuigen op 4 oktober dorpen in Cabo Delgado met napalm bestookt, waarbij een moeder en drie kinderen waren gedood. Daags daarna was een Portugees vliegtuig neergeschoten, waarbij de vierkoppige bemanning om het leven kwam. In Algiers maakte FRELIMO op 4 oktober de vrijlating bekend van twee gevangengenomen en zes gedeserteerde Portugese militairen. De betrokken soldaten waren op de persconferentie aanwezig.

De Zweedse honoraire consul heeft zijn ontslag genomen uit protest tegen de Zweedse financiële hulp aan 'terroristische' organisaties in Mozambique en Guinee-Bissau, zo werd op 21 oktober in Lorenzo Marques bekend gemaakt.

Rhodesië Op een morgen in het midden van september reden enkele politieauto's en militaire vrachtwagens het land binnen dat vanouds aan de Tangwena toebehoorde. Deze hoge bergachtige streek dicht bij de grens van Mozambique, was door de rebellen-regering-Smith, op grond van de *land apportionment act* bij het aan de Europeanen toegewezen gebied getrokken. Dit betekende dat ongeveer 1000 mensen order hadden gekregen het gebied te verlaten. Een nabijgelegen gebied, deel van het areaal, dat voor Afrikanen bestemd was, was voor hen gereedgemaakt. De bedoeling van de regering was aanvankelijk, een klein aantal gezinnen te laten vertrekken naar het andere gebied, die dan hulp zouden krijgen bij het bouwen van hutten en bij de eerste noodzakelijke bewerkingen van de grond. Eerst daarna zouden de overige Tangwena worden overgebracht. *Chief* Rekayi had geweigerd, zijn voorvaderlijk land

aan de rivier Gaeresi te verlaten. Zijn voorouders hadden daar eeuwenlang gewoond voor de eerste blanken kwamen om hun gebied, dat oorspronkelijk veel groter was, voor zich op te eisen. De details van de voorgeschiedenis zijn niet helemaal duidelijk. Het staat echter vast dat volgens het Britse recht de Gaeresi Range Company eigenaar was van de Tangwena-landen. De onvermijdelijke botsing tussen Zwart en Blank, beide overtuigd van eigen recht, heeft, zoals te verwachten was, geleid tot een overwinning van het recht van de sterkste. In publicaties, geïnspireerd door de Rhodesische regering, is weleens de voorstelling gewekt, als zou Rekayi, wiens benoeming tot Chief nimmer is erkend, door de *districtsofficier*, zich deze titel zelf hebben aangemeten. Onder de Tangwena echter twijfelt niemand aan de autoriteit van Chief Rekayi. De weigering van de erkenning blijkt echter voort te vloeien uit een verzoek van een Mr. Hamner, directeur van de Gaeresi Range Co. Deze wilde de erkenning laten afhangen van het ondertekenen van arbeidscontracten door de stamleden, die in dit gebied woonden. Toen Chief Rekayi naar de *Provincial District Officer* ging, na overleg met en instemming van zijn mensen, om hier aan te voldoen, werd hem verteld dat er niet langer een Chieftaincy in dit gebied zou bestaan, daar de Tangwena het land zouden moeten verlaten. Na twee rechtsgedingen kreeg Chief Rekayi in hoger beroep gelijk. De rechtbank aanvaardde het feit dat de Afrikanen het gebied moeten hebben bezit van de Britse Kroon werd verklaard. Deze beslissing is echter met een pennestreek ongedaan gemaakt door Clifford Walter Dupont, door de rebellen-regering in de plaats gesteld van de High Commissioner, Sir Humphrey Gibbs. Dupont's officiële titel luidt: *Officer administering the Government*. De journalist, Anthony Schmitz, die de moeite heeft genomen met Chief Rekayi te gaan spreken, heeft dit onderhoud gepubliceerd in de *Guardian*. Hij beschrijft Rekayi als volgt: 'The Chief is a man of two worlds. He knows his own people, their history and traditions as

well as the facts of life in a modern city. Though not an educated man, he is one of the few chiefs with an insight into the implications of UDI and of alle the chiefs he is almost the only one to have ignored intimidation and spoken out for the rights of his people'. Naar uit de Engelse pers blijkt, is de gedwongen evacuatie op 18 september snel uitgevoerd. De vrouwen die zich aan de Chief vastklemden werden weggeslagen door politiemannen, de chief zelf werd geboeid, naar een Land-Rover gebracht en weggereden. Enkele uren later werd het gebied ten Oosten van de rivier tot *protected place* in de zin van de uitzonderingswet verklaard, wat betekende dat 'geen onbevoegde personen van dat ogenblik af de Tangwena-landen meer mochten betreden'.

Pat Bashford, voorzitter van de *Centre Party* in Rhodesië heeft in een rede te Salisbury verklaard dat de president in Rhodesië, na het van kracht worden van de constitutie, in januari even machtig zou worden in zijn land als 'Hitler in Duitsland'. Hij voegde hieraan toe: 'Dit kan ik nu nog zeggen, maar als het zover is zou het me een boete van duizend pond kunnen kosten of vijf jaren in de gevangenis'. Deze voorzitter van de gematigde *Centre Party* deed een beroep op de Afrikanen, hem te helpen de *race-mongering* van de regering te bestrijden. De *Declaration of rights* in de nieuwe constitutie noemde hij 'niet meer dan een vrome zo niet een huichelachtige, verklaring van goede trouw'.

Rhodesië koerst naar apartheid

Met de publicatie op 11 september van een document dat 'constitution bill' wordt genoemd, is Rhodesië een definitieve stap verder verwijderd van de mogelijkheid tot een accoord met Groot-Brittannië zelf. De voorstellen die in juni met ruime meerderheid door een overwegend blanke kiezersschare waren aanvaard, hebben nu in een duidelijke vorm hun neerslag gevonden. De constitutie die in het wetsvoorstel is befichaamd, betekent: een regelrecht aankoersen op apartheid, het opleggen van nagenoeg onoverkomelijke hindernissen aan de groei van Afrikaanse invloed, het perpetueren van de uitzonderingstoestand en het kortwieken van een onafhankelijke rechterlijke macht. Na langdurige debatten is tenslotte het wetsvoorstel aangenomen, waardoor 240 000 blanken de heersende kaste zullen vormen in een maatschappij die vijf miljoen zielen telt. Zodra dit wetsvoorstel van kracht zal worden, wat in de loop van januari 1970 wordt verwacht, zal Rhodesië een Republiek zijn met een President aan het hoofd die niet langer dan 10 jaar mag aanblijven. Zijn bevoegdheden zullen voornamelijk formeel zijn. Hij zal vrijwel gebonden zijn aan het advies van het kabinet. Wel heeft de President het recht zich direct tot het parlement te wenden indien hij dat wenst. Het parlement zal bestaan uit een Senaat en een Huis van Afgevaardigden. In de praktijk kan de Senaat niet veel meer doen dan het aannemen van wetsvoorstellen vertragen. Amendementen op de zogenaamde *entrenched clauses* van de constitutie (het punt waarop tot tweemaal toe onderhandelingen met de Britse regering zijn vastgelopen) zullen een meerderheid nodig hebben van tweederde van het totaal aantal leden van Huis van Afgevaardigden en Senaat tezamen. Beide lichamen zullen echter afzonderlijk stemmen. De nieuwe constitutie voorziet in een Senaat van 23 leden, 10 Blanken, 10 Afrikaanse *Chiefs* en 3 Senatoren die door de President worden aangewezen. Het Huis van Afgevaardigden zal uit 50 gekozen Europeanen bestaan, 8 gekozen Afrikanen en 8 *Chiefs*,

Headmen of Afrikaanse adviseurs, die door stamkieskringen zullen worden gekozen. De Afrikanen die in het Parlement zullen zitten, zullen gelijkelijk tot de Matabele en de Mashona behoren. Geen Rhodesiër mag onder de nieuwe constitutie zijn stem uitbrengen op een candidaat van een ander ras. De vertegenwoordiging van de overweldigende Afrikaanse meerderheid zal alleen kunnen worden versterkt naar rato van het bedrag aan inkomstenbelasting dat door de Afrikanen wordt betaald. Op het ogenblik dragen zij minder dan 1% tot het totaal van de belastingen bij. Dit zou hun theoretisch nog niet eens het recht op 1 zetel geven. De 16 zetels die zij in feite bezetten moeten dan ook beschouwd worden als een soort voorschot, dat zij moeten inlopen alvorens in staat te zijn in de volksvertegenwoordiging te groeien. De constitutie bepaalt dat de handelingen van de senaat in de twee voornaamste Afrikaanse talen gelijktijdig zullen worden vertaald, (Chishona en Sindabele). De voertaal in het Huis van Afgevaardigden (dat in feite de politiek zal bepalen) zal echter het Engels zijn. De constitutie bevat een *declaration of rights* waarin de individuele vrijheden, zoals in democratieën gebruikelijk, worden gegarandeerd. Het aantal uitzonderingen hierop is echter zo groot dat de *declaration* in de praktijk niet veel meer dan een dode letter betekent. Zo is 'gewetensvrijheid' in de constitutie verankert. Deze gewetensvrijheid omvat vrijheid van denken en religie voor iedereen. Dit zou prachtig zijn, als er niet aan ware toegevoegd dat deze vrijheden kunnen worden ingetrokken in het belang van: defensie, publieke veiligheid, openbare orde, goede zeden of volksgezondheid. De constitutie geeft de staat het recht de pers te reguleren, hetzij door censuur of door kranten over te nemen. Ook detentie en restrictie zonder akte van beschuldiging wordt onder de nieuwe constitutie mogelijk. De enige beperking is dat 'een onpartijdig tribunaal' ieder geval tenminste eens per jaar opnieuw moet bezien.

aeb

Swaziland De Zuidafrikaanse minister van binnenlandse zaken verbood op 17 augustus de voetbalwedstrijd tussen een blank en een Afrikaans voetbalteam, dat in Mbabane zou spelen ter gelegenheid van de eerste verjaardag van de onafhankelijkheid. Hij dreigde de paspoorten te zullen intrekken.

Zambia President Kenneth Kaunda van Zambia heeft op 26 augustus een kabinetswijziging bekend gemaakt. De voormalige minister van Buitenlandse zaken, Elyia Mudenda, wordt minister van Ontwikkeling en Financiën, een portefeuille die vroeger onder Simon Kapwepwe ressorteerde. Wel werd Kapwepwe als vice-president gehandhaafd. De president kondigde verder aan, een nieuw ministerie van staatsinvesteringen, te zullen leiden, om o.a. de overname van Zambia's kopermijnen admini-

stratief soepel te doen verlopen. Evenals het ministerie van Defensie zal ook het ministerie van Buitenlandse Zaken bij de president berusten. In oktober is een nieuw wetsontwerp aangenomen dat zwaardere straffen stelt op handelingen die de veiligheid van de staat in gevaar brengen. Tot dusverre bestonden in Zambia geen speciale wetten tegen spionnage en sabotage. De speciale bevoegdheden voor de staatsveiligheid, die bij de president berusten, maakte het slechts mogelijk dat mensen die verdacht werden van spionage voor korte periodes in hechtenis werden genomen, alvorens te worden uitgewezen. De nieuwe wet voorziet in gevangenisstraffen tot 25 jaar voor ieder die plaatsen of installaties die zijn aangeduid als 'protected', benadert, of er schetsen of plannen van maakt die bestemd zijn voor een buitenlandse mogendheid. Ook het in bezit hebben

van dergelijke schetsen of van codes, is hoogst strafbaar geworden.

De bemiddeling van president Banda van Malawi heeft ertoe geleid dat de twee Portugese soldaten die sinds juli in Zambia worden vastgehouden, op 20 september zijn uitgewisseld tegen drie Zambianen die in Mozambique gevangen zaten (Zie: *Kroniek* 1969/3).

De politie heeft alle toegangswegen van Zambia's Copperbelt naar de Republiek Congo van controleposten voorzien. Deze maatregel maakt deel uit van een actie om de golf van misdaden die op het ogenblik dit gebied onveilig maakt, tegen te gaan. Chauffeurs en passagiers moeten bij deze controleposten uitstappen opdat hun auto's kunnen worden onderzocht. Met deze maatregel heeft de regering gereageerd op berichten van toegenomen activiteiten van benden die aanvallen hebben gedaan op winkels en huizen in de Copperbelt. De politie beschikt over aanwijzingen dat de benden, na het plegen van overvallen, de wijk nemen naar het naburige Congo. In het parlement is een wet ingediend om de straf op gewapende overvallen te verhogen tot maximaal 15 jaar gevangenis. Begin oktober heeft de politie van Zambia een onverwachte inval gedaan in de *National Registration Office* in Loesaka. Dit bureau is belast met de uitgifte van identiteitskaarten voor alle Zambiaanse staatsburgers en vreemde ingezetenen. Het bureau is na de inval enige dagen gesloten gebleven, om politie en regeringsfunctionarissen gelegenheid te geven naar sporen van corruptie te zoeken. In de *Times of Zambia* werd gemeld dat nogal wat vreemdelingen er op de een of andere manier in waren geslaagd, groene registratiekaarten te bemachtigen op vertoon waarvan zij betrekkingen in het land kunnen aanvaarden.

President Kaunda heeft op 18 oktober aangekondigd dat de staat het beheer zal overnemen van de Nederlands-Engelse oliemaatschappij Shell-BP in Zambia. De staat, heeft een aanbod van Shell-BP-Zambia Ltd., 51% van de aandelen aan haar over te doen, aanvaard. Dit betekent dat de staat, door haar *Industrial Developments Corporation* (Indeco) nu een meer-

derheidsbelang heeft verworven in de twee grote firma's die de distributie van petroleumproducten in het land verzorgen, n.l. Shell-BP en de Italiaanse firma, AGIP. Het als gevolg van deze overname ontstane gemengde concern voor de distributie van aardolieproducten, maakt het nagenoeg onmogelijk voor andere firma's, op dit gebied in Zambia te opereren.

President Kaunda heeft voorts meegedeeld dat 'aanzienlijke vorderingen' zijn gemaakt met de overname van Zambia's kopermijnen, waar een belang van 500 miljoen pond sterling mee is gemoeid. De president zei dat de besprekingen bevredigend waren verlopen en dat de basis was gelegd voor een overeenkomst met de twee grote concerns, *Roan Selection Trust* en *Anglo-American Corporation*.

De president noemde het resultaat dat tijdens deze besprekingen is bereikt een 'rechtvaardige oplossing voor beide partijen'. Hij verwacht dat de overeenkomst die is afgesloten, gecombineerd met de nieuwe formule voor de belastingheffing aanzienlijk tot de welvaart van het land zal bijdragen en de uitbreiding van de mijnbouw zal bevorderen. In april van het vorige jaar had president Kaunda de overname van 25 maatschappijen op het gebied van transport, brouwerijen en handel in bouwmaterialen aangekondigd. De meeste van deze ondernemingen zijn nu geheel of voor een aanzienlijk deel in handen van de staat.

Op 20 oktober hebben *Anglo-American Corporation* en *Roan Selection Trust* hunnerzijds het bereiken van een accoord bevestigd. De maatschappijen hebben meegedeeld dat, zodra de details van de overeenkomst besproken en vastgelegd zijn, de contracten ter goedkeuring aan de aandeelhouders zullen worden voorgelegd.

Meer dan 14 000 Zambianen hebben zich illegaal gevestigd op ranches die in staatsbezit zijn en op particuliere landgoederen waarvan de eigenaren buitenslands wonen. Dit is gebeurd in drie districten van Zuid-Zambia. De regionale *Land Officer* heeft gezegd dat het aantal *squatters* steeds toeneemt.

Het schijnt dat de betrokkenen het referendum van 17 juni, waarin de regering de vrije hand

werd gegeven, veranderingen in de constitutie aan te brengen, verkeerd hebben uitgelegd.

Land Officer Bellington Kakauma zei: 'De mensen hebben president Kaunda's instructie, deze zaak aan de regering over te laten, niet gevolgd. Hij waarschuwde de *squatters* dat ze met de sterke hand zullen worden verwijderd als ze niet tijdig vertrekken.

Inmiddels beraadt zich het parlement over

een wetsvoorstel om de constitutie in die voege te wijzigen, dat de traditionele heerser van de Westelijke provincie, het vroegere Barotse, van zijn speciale rechten en privileges wordt ontheven.

Een lid van de oppositionele *African National Congress Party*, Mufaya Mumbuna, noemde deze plannen van de regering voor de provincie 'satanisch, boos en onmogelijk'.

Kaunda, de Atlas van Zambia

Vice-President Simon Kapwepwe is een vriend van President Kaunda sinds de tijd dat ze jongens waren. Toen hij dan ook op 28 augustus plotseling zijn ontslag nam als Vice-President van Zambia, luidde dit een politieke crisis van de eerste orde voor het land in. Het zou niet juist zijn de manoeuvre van Kapwepwe te zien als de oorzaak van de politieke moeilijkheden die volgden. Eerder kan gezegd worden dat dit aftreden het schot was, waardoor de lawine begon te glijden. Al lange tijd was de regering geen eenheid meer. Het besluit om de grote mijn-maatschappijen te naasten, had de verdeeldheid in kabinet en volksvertegenwoordiging doen toenemen. Door zijn daden in het verleden heeft Dr. Kaunda veelvuldig bewezen een tegenstander te zijn van autoritaire methoden. Toen echter Simon Kapwepwe eind augustus in een persconferentie de redenen voor zijn ontslag bekend maakte: 'De pers heeft met modder naar mij gegooid, de ministers van de regering waren onbeschoft en hebben mij uitgescholden'. En vooral: 'er wordt tegen Bemba gediscrimineerd', was het niet te verwonderen dat Kaunda, om een splijting van de natie langs tribale lijnen te voorkomen, radicaal ingreep. Allereerst nam hij persoonlijk de teugels van de *United National Independence Party* (UNIP) in handen. Het Centrale Comité schafte hij af en alle leden ervan zette hij aan de dijk. Tot die leden hoorde ook zijn plaatsvervanger, Simon Kapwepwe. Er kwam echter geen woord van afkeuring aan het adres van Kapwepwe over Kaunda's lippen. Integendeel, hij deed een beroep op hem – onmiddellijk nadat hij hem uit het partijbestuur had gebannen – aan te blijven als Vice-President. Kapwepwe heeft op dat ogenblik sportief zijn nederlaag-op-punten toegegeven en zijn ontslagname ingetrokken. De blauwdruk voor een herstructurering van Zambia's politieke apparaat omvat een omschakeling op het eenpartij-stelsel. Naar Westerse gezichtspunten zou deze maatregel gezien kunnen worden als een verarming van het politieke leven door vermindering van de politieke diversiteit. De andere kant van de medaille is, dat, als aan deze pluralistische tendensen de vrije loop zou worden gelaten, de bijna 70 stammen van dit voormalige Britse protectoraat, Noord-Rhodesië, spoedig tot onbestuurbaarheid zouden vervallen.

De United National Independence Party, steeds de regeringspartij en in de toekomst de enige partij van het land, vertoont zelf een grote barst. Ze loopt tussen de grootste stam van het land, de Bemba, die minstens 1 van de 4 miljoen inwoners van het land omvat, en de Lozi, de bewoners van Barotseland, die zich in de dagen voor de onafhankelijkheid het liefst hele-

maal hadden losgemaakt van Noord-Rhodesië. Na onderhandelingen met de Litunga (= de Paramount Chief van de ongeveer 300 000 Lozi) slaagde Kaunda erin, dit volk naast de Bemba tot de tweede pijler te maken waarop zijn UNIP rustte. Deze gastvrijheid van Kaunda tegenover de Lozi was alles behalve een formeel gebaar: hij verbreedde er niet alleen de etnische basis van zijn partij mee, maar verwierf tevens een soort braintrust achter zich, in de personen van de drie gebroeders Wina, van wie Arthur minister van Financiën werd, en Sipalo de ministeries van Arbeid en Landbouw onder zich verenigde. Ook minister Mundia was een Lozi. De laatste verliet in 1967 de partij en vormde de oppositionele *United Party*. Met de komst van Simon Kapwepwe, als Vice-President, een Bemba zoals Kenneth Kaunda, was het tribale machtsevenwicht in UNIP en daarmee in de regering verbroken. De Bemba, die zich hadden verbonden met Tonga-leiders in de partij, wisten de Lozi-politici langzaam uit hun invloedrijke posities in het Centrale Comité en de regering weg te manoeuvreren. Het gevolg was dat UNIP bij de eerste algemene verkiezingen sedert de onafhankelijkheid zijn aanhang onder de Lozi-sprekende volken nagenoeg had verloren. Dat Arthur Wina, die binnen en buiten de grenzen van Zambia een zeer bekwaam minister van Financiën werd geacht, om andere dan zakelijke redenen zijn positie moest prijsgeven aan de meer spectaculaire en met demagogische kwaliteiten toegeruste Simon Kapwepwe heeft niet alleen bij de Lozi kwaad bloed gezet. Zelfs onder de Bemba-arbeiders in de kopermijnen van de Copperbelt verloor Kapwepwe aanzienlijk aan aanhang. Daarbij kwamen nog zijn emotionele reacties op zakelijke kritiek. De verkiezingen van verleden jaar december waren voorafgegaan door zoveel tumult dat de *United Party* werd verboden. De oppositie kreeg haar zwaartepunt in de *African National Congress* (ANC) onder leiding van Harry Nkumbula. De aanhang van deze partij is voornamelijk te vinden in de Southern Province.

Er was nog een element dat tot de spanningen in en om president en regering heeft bijgedragen. Toen Chief Justice James Skinner, Ier van geboorte, zich achter een rechterlijke uitspraak van Justice Evans stelde in de kwestie van de twee Portugese soldaten, die de grens hadden overschreden, leek het even als of het ook tot een crisis tussen Zwart en Blank zou komen in Zambia. In UNIP-kringen bestond een emotionele geladenheid tegenover de Portugezen, ten eerste door hun niets-ontziende methoden van oorlogvoering en ten tweede door een reeks grensincidenten met Zambia in de afgelopen jaren. Het feit dat twee Portugese soldaten deze zomer grondgebied van Zambia hadden betreden, werd door de Afrikanen volkomen anders opgevat dan door de in Europa geboren rechter, al bezat deze dan ook het staatsburgerschap van Zambia. De eersten zagen er 'een slag in hun gezicht' in, de laatste een ongelukkig misverstand, een vergissing. Het resultaat was (zie: *Kroniek* 1969/3) dat Justice Skinner zijn ontslag heeft genomen, triest en teleurgesteld. Hem werd uitgeleide gedaan door een hoffelijke en niet minder trieste Dr. Kaunda. Het gebeurde was niet meer ongedaan te maken, terwijl niemand het zo had gewild.

Het bestuur van de enige partij die nu nog in Zambia bestaat en een aanzienlijk deel van de dagelijkse verantwoording voor de regering berusten nu bij de President. Het is een taak die

ook voor de zeer gezonde en bekwame man te groot zal zijn op den duur. De vraag is dan ook: tot wie van de bekwame politici, die ook in Zambia minder talrijk zijn dan de bladeren van de bomen, zal President Kaunda zich in de toekomst wenden om een deel van die taak over te nemen?

aeb

Zuid-Afrika Bij de verkiezingen voor de Kleurlingenraad, die op 24 september plaats vonden, heeft de *Labour Party* o.l.v. M.D. Arendse 26 van de 40 zetels gewonnen; de Federale Partij won twaalf zetels en de Republikeinse Partij evenals de Nationale Volkspartij ieder een. De twintig door de regering te benoemen zetels gingen naar de verslagen kandidaten van de Federale Partij (zie verder: Van Kleurlingen en verkrampes).

Vervroegde algemene verkiezingen voor blanken zullen op 22 april 1970 worden gehouden, aldus werd door minister-president B.J. Vorster in september bekend gemaakt. Op 4 oktober werd oud-minister dr. A. Hertzog samen met twee parlementsleden uit de regerende *Nasionale Party* gestoten. Drie weken later werd door hen de *Herstigte Nasionale Party* opgericht (zie verder: Van Kleurlingen en verkrampes).

Zuid-Afrika werd op het congres van de Universele Postunie in Tokio geschorst met 63 tegen 53 stemmen en tien onthoudingen. Een poging om Zuid-Afrika vervallen te verklaren van het lidmaatschap mislukte, want de daarvoor benodigde twee-derde meerderheid ontbrak (57 voor, 57 tegen). In het jaarlijkse rapport van de Speciale Commissie van de Algemene Vergadering (de elf leden zijn: Algerije, Costa Rica, Ghana, Guinee, Haiti, Hongarije, Maleisië, Nepal, Nigerië, Philippijnen en Somalië) wordt gepleit voor een alternatief voor de 'fruitless appeals' voor een handelsboycot: 'In view of the intransigence of the South African government the United Nations must give utmost priority to promoting assistance to the South African liberation movement in its legitimate struggle'. Aanbevolen wordt hulp in de vorm van voedsel, kleding, medicijnen, onderwijs, geld, reisdocumenten voor guerrilleros en verspreiding van informatie over de bevrij-

dingsbewegingen. Gepleit wordt voor een onafhankelijk radiostation gericht op Zuid-Afrika. Na zijn aankondiging dat rechter H.J. Potgieter benoemd is om een onderzoek in te stellen naar de Zuidafrikaanse veiligheidsdiensten, zei Vorster op 10 september dat het BOSS bedoeld is om subversie tegen te gaan, aangezien Zuid-Afrika vastbesloten is als bastion tegen het communisme te fungeren. Negen Afrikanen (waaronder een vrouw) werden op 10 september voorgeleid voor het hoog-gerechtshof in Pretoria op beschuldiging van terroristische activiteiten in de Elandsfontein-streek (Transvaal) tussen 1966 en 1968. Zij pleiten niet schuldig te zijn. Op 28 oktober werd bekend gemaakt dat drie blanken gearresteerd zijn in Mtunzini (Zululand) op een boerderij waar pistolen, geweren en ammunitie gevonden werden. De twee mannen en een vrouw zouden afkomstig zijn uit Oost-Europa. De politie handelde op inlichtingen dat het een basis voor stropers was, maar subversieve activiteiten zijn niet uitgesloten. Eveneens op 28 oktober werden voor het gerechtshof in Pretoria Winnie Mandela en eenentwintig anderen voorgeleid op beschuldiging de wet op het communisme te hebben overtreden. Hun ten laste gelegde samenzwering had tot doel de 'subversieve doelstellingen van het verboden marxistische Afrikaans Nationaal Congres te verbreiden'. Zij zouden gezocht hebben naar geschikte spoorweginstallaties voor sabotage-doeleinden. Zij zouden gezocht hebben ondernomen om het lidmaatschap van het ANC uit te breiden, gevangenis bezocht hebben om 'informatie en instructies' te krijgen en met de Brit, Philip Golding en Lukas Operman plannen besproken hebben om fondsen in te zamelen voor het ANC. De leider van de Moslim-gemeenschap in Kaapstad, de 44-jarige Iman Abdullah Haron, is op 27 september plotseling overleden in de gevangenis waar hij

sinds 28 mei werd gedetineerd krachtens de wet op het terrorisme. Hoewel hij volgens de politie aan natuurlijke oorzaken was overleden, werd een onderzoek ingesteld. Rechter Jan H. Steyn van het hoog-gerechtshof heeft in een radio-uitzending op 16 augustus gepleit voor de instelling van een commissie van onderzoek naar Zuid-Afrika's strafsysteem, dat volgens hem radicaal verkeerd is. Stey verklaarde dat het aantal gevangenen tussen 1965 en 1967 was gestegen van 284 000 tot 568 000. Tussen 1950 en 1966 was het aantal moorden gestegen met 377% terwijl het aantal geweldsmisdaden steeg van 2544 tot meer dan 8000.

De in 1967 gearresteerde Russische spion Yuri Loginov is overgeleverd aan West-Duitsland, vanwaar hij waarschijnlijk via Oost-Duitsland naar de Sovjet-Unie is gereisd in ruil voor tien Westduitsers in de DDR, aldus werd officieus

bericht op 24 augustus. Volgens de *Guardian* van 25 augustus had Zuid-Afrika toegestemd in deze ruil wegens de aanzienlijke militaire voordelen in de vorm van vitale militaire uitrusting en een gecompliceerd geheim wapen van een niet nader genoemde westerse mogendheid. Gedacht wordt aan West-Duitsland, dat hulp biedt bij atoom- en raketonderzoek en biologische en chemische wapens.

De formele opening van de Lebowa territoriale autoriteit vond plaats op 14 augustus in Seshogo bij Pietersburg. Deze autoriteit over een miljoen Sotho in Noord-Transvaal bestaat uit een executief comité van zeven Sotho-leden onder leiding van de Chief councillor, die verantwoording schuldig is aan een blanke Chief Director. De zes departementen staan onder leiding van blanke directeuren.

Van Kleurlingen en Verkramptes

De uitslag van de verkiezingen voor de Kleurlingenraad betekent een tegenslag voor minister-president Vorster. De kiezers hebben zich met hun voorkeur voor de *Labourparty* duidelijk uitgesproken tegen de apartheid voor Kleurlingen. Dat op zichzelf is al een gevoelige klap voor de nu al ruim twintig jaar regerende *Nasionale Party*. Maar deze anti-apartheidsuitslag zal ongetwijfeld ook worden aangegrepen door de *Herstigte Nasionale Party* van de 70-jarige, verkrampde politicus, Dr. A. Hertzog, om de vorming van afzonderlijke politieke organen voor de gekleurde bevolkingsgroepen af te wijzen en een onverbloemder beleid van blanke baaschap na te streven.

Wel werd nog gepoogd om het prestige-verlies voor Vorster en zijn regering te bagatelliseren, zoals gebeurde door de minister van binnenlandse zaken, S. L. Muller, die de aanhang van de *Labourparty* verklaarde uit onwetendheid: *'Maar in het algemeen zijn zij (de Kleurlingen-klr) nog steeds kinderen in de politiek'*. Ook werd geprobeerd (o.a. in uitzendingen van de *Suid-afrikaanse Uitsaai Korporasie*, de SAUK, op 26 en 27 september) de uitslag voor te stellen als een feitelijke overwinning voor de apartheidsgedachte: 55% van alle uitgebrachte stemmen bleek voor de apartheid te zijn en 45% slechts daartegen, zodat de apartheid in wezen een comfortabele meerderheid van 10% kreeg. Nog bonter is de redenatie: van de 614 865 kiesgerechtigde Kleurlingen hebben slechts 251 040 gestemd en van hen heeft de enige anti-apartheidspartij, de *Labourparty*, slechts een 120 000 stemmen gekregen. M.a.w. volgens deze redenering heeft nog geen 20% van de stemgerechtigde Kleurlingen zich tegen de apartheid verklaard en dus werd de grotendeels zwijgende meerderheid van 80% geacht vóór de apartheid te zijn. Deze redenatie kan geen stand houden, want ook het niet opkomen van de meerderheid

van de kiezers (in sommige districten was de opkomst beneden de 20%; in één zelfs zo laag als 12,9%) betekent eerder een afwijzing dan een aanvaarding van de Kleurlingenraad – en daarmee van het regeringsbeleid. In de districten van Kaapstad, waar de meeste Kleurlingen met een sterk politiek bewustzijn wonen, is de boycot al van jaren her een door hen gebruikte demonstratieve methode tegen de afzonderlijke vertegenwoordiging.

De kans op een voor de apartheid teleurstellende uitslag was kennelijk voorzien door de regering, die zich het recht voorbehield nog eens twintig leden (de helft van het aantal gekozenen) te benoemen. Hiermee gaf de regering al impliciet toe dat dergelijke afzonderlijke instellingen voor gekleurde bevolkingsgroepen bedoeld zijn als gewillige uitvoerders van het regeringsbeleid en dat eventuele andere neigingen constitutioneel de kop ingedrukt moeten kunnen worden, zoals o.a. werd toegegeven door minister Muller (*Sunday Times*, Johannesburg, 28-9). De regering maakte zodanig gebruik van deze benoemingsmogelijkheid, dat de verkiezingen voor deze toch al zo omstreden Kleurlingenraad vrijwel iedere betekenis verloren. De regering benoemde namelijk twintig aanhangers van de *Federale Party*, waarvan n.b. dertien verslagen kandidaten waren, zoals de zelfs tot voorzitter benoemde Tom Schwarz (die 1 667 stemmen kreeg en verloor van de Labourparty-kandidaat die 5 632 stemmen kreeg). De pro-apartheidsgroepen kregen aldus tesamen 34 zetels. Deze eenzijdige aanvulling was volgens minister Muller (van binnenlandse zaken) nodig om ervoor te zorgen dat de raad 'niet uit de hand zal lopen'.

Overigens moet het belang van deze verkiezingen om een aantal redenen niet overschat worden. De nieuwe raad krijgt slechts enkele adviserende bevoegdheden op het gebied van onderwijs, gemeenschapszaken, welzijnszorg, pensioenen en financiën (voorzover deze zaken Kleurlingen betreffen). Maar geen enkel wetsvoorstel kan worden ingediend zonder de toestemming van de (blanke) minister van Kleurlingzaken, die slechts gegeven wordt na raadpleging van de minister van financiën en van de administrateurs van de vier provincies. In de praktijk betekent dit dat geen enkel wetsontwerp zal kunnen worden besproken dat in strijd is met de regeringspolitiek. En zelfs al zou desondanks de raad eens lastig kunnen worden, dan heeft de regering altijd nog het dwangmiddel van achterhouden van de fondsen (zoals door Muller werd gesuggereerd – *Sunday Times*, Johannesburg, 28 september). Bovendien hoeft de regering zich niet te storen aan een gekozen meerderheid. Vandaar dat M. D. Arendse van de winnende *Labourparty* te optimistisch was toen hij zich bereid verklaarde een dialoog met de regering te willen openen. De regering heeft er al voor gezorgd – door de benoeming van 'oom' Tom Schwarz tot voorzitter (die zijn jaarinkomen daaruit ter grootte van f 32 500,- redelijk noemde) – dat Arendse's partij alleen nog maar een oppositie kan voeren. Arendse had gehoopt op de goede trouw van de regering, die de twintig benoemingen wel evenredig zou verdelen over de raadsfracties en de raad dus wel onder leiding van de *Labourparty* zou stellen. Maar de regering rechtvaardigde zijn handelwijze door aan te voeren dat het totaal aantal uitgebrachte stemmen op de drie pro-apartheidspartijen groter was dan voor de *Labourparty*. Een dubieus argument, zeker voor de *Nasionale Party*, die in 1948 met slechts 36% van de stemmen aan de macht kwam. Arendse noemde de aanwijzing van 20 leden van de FP eufemistisch 'niet in overeen-

stemming met de beginselen van democratie'. Hij achtte het moment gekomen om de hele conceptie van de raad op te schorten en een referendum onder de Kleurlingen te houden (*Rand Daily Mail*, 9 oktober). Nu er binnen de LP al stemmen opgaan om uit protest tegen deze manipulatie van een duidelijke uitslag, de raad te verlaten, staat de speciaal voor deze verkiezingen opgerichte, onervaren *Labourparty* voor een levensgroot conflict. Hoe dan ook, de LP heeft zijn korte bestaan nu al gerechtvaardigd door aan Vorster's bewind een morele nederlaag toe te brengen.

De (Londense) *Times* (27 september) noemde het '*possibly the heaviest discomfiture that the Nationalist Party has suffered in any constitutional process since it took power in 1948*'. De NRC van 26 september noemde de uitslag: '*een grote tegenslag voor het prestige van premier Vorster*' en het maandblad *Zuid-Afrika* (oktober 1969, nr. 10, p. 136) sprak van '*een demonstratie . . . tegen het apartheidsbeleid en vóór integratie*'. Hoewel Arendse de uitslag een totale verwerping van de apartheid noemde, stelde de (Londense) *Times* (27 september) niet ten onrechte dat de uitslag eigenlijk beter gezien kan worden als de uitdrukkelijke wens van de Kleurlingen deel van de blanke gemeenschap te zijn – hetgeen ironisch genoeg juist een versterking van de blanke minderheid zou betekenen. Hoezeer de LP eigenlijk alleen maar de apartheid voor Kleurlingen afwijst, blijkt ook uit Arendse's verzoek om een commissie in te stellen ter bestudering van het voorstel de Kleurlingen hun vroegere politieke rechten terug te geven; hen weer op de gemeenschappelijke kiezerslijst te plaatsen en hen direct te laten vertegenwoordigen, eventueel door blanken (*Sunday Times*, Johannesburg, 28 september).

Het maandblad *Zuid-Afrika* (a.w.) meent ondanks alles dat het feit van de verkiezingen op zichzelf roemenswaardig is: '*In vele landen, die Zuid-Afrika zo sterk veroordelen, komen de stembussen er nooit op die manier aan te pas*'. Maar deze apartheidsverkiezingen en de openlijke, cynische negering van de uitslag hebben weinig met vrijheid of democratie te maken: de Zuidafrikaanse regering doet wat zij wil, ongeacht de wensen van welke groep kiezers ook (met uitzondering van de eigen aanhang). Vóór de verkiezingen schreef de *Rand Daily Mail* op 23 september: de Kleurlingen '*are to take part, however reluctantly, in a new, makeshift and probably unique political dispensation that offers them nothing more than permanent second-class citizenship*' en op 9 oktober schreef hetzelfde blad: '*The succession of betrayals the Coloureds have suffered as their political rights have been steadily whittled away has conformed to as low a standard as can have been set anywhere in the history of political infamy*'. Deze onverbloemde manipulatie met de raad toont eens te meer aan dat de regering Vorster geen enkele wezenlijke modernisering heeft aangebracht op het traditionele apartheidsbeleid. Ook uit het conflict met Hertzog c.s.; hun uitstoting uit de NP en hun oprichting van de HNP kan niet zonder meer worden geconcludeerd dat Vorster wezenlijk afwijkt van zijn voorgangers.

De strijd tussen de politieke groeperingen binnen het Afrikanerdom is altijd gevoerd over de mate waarin de Afrikaner-identiteit bedreigd wordt door samenwerking met engelstalige Zuidafrikaanse blanken – een strijd tussen de extreme polen van '*verligtes*' en '*verkramptes*'. Een

'verligte' was oorspronkelijk (in de woorden van Prof. W. G. de Klerk van Potchefstroom) kritisch t.o.v. *'de fundamentele, traditionele beginselen van het Afrikanervolk, door onverschilligheid waar het de identiteit van de Afrikaner betreft. En in politiek opzicht . . . bestaat bij hen de neiging een zekere integratie van blank en zwart goed te keuren'* (NRC 1-11-1969). Inderdaad kan Vorster er toe zijn overgegaan de Kleurlingenraad openlijk aan te vullen met verslagen kandidaten uit vrees te worden aangezien voor een 'verligte'. Maar de buitenwereld zal Vorster toch als verligt in tegenstelling tot verkramppt willen blijven zien. Maar dan betekent verligte politiek niet meer dan een zwakke poging om het traditionele beleid van handhaving van blanke meerderheidspositie een schijn van respectabiliteit te verlenen door aaneensluiting van alle blanke groepen, de Bantoestan-conceptie en de uitwaartse politiek na te streven. Dit element zal door Hertzog worden uitgebuit. De naamgeving van zijn partij: de *Herstigte Nasionale Party*, wijst hier al op: de zuiverheid is onder Vorster verloren gegaan. Bovendien wordt met deze naam de herinnering opgeroepen aan Malan's uittreden in 1937, die met zijn toen opgerichte Gezuiverde NP in 1948 de verkiezingen won. Tijdens de oprichting van de HNP op 25 oktober zei Hertzog: *'Wij hebben het punt bereikt, waar een machtige politieke machine zich leent voor de vernietiging van de Afrikaner. Dat kunnen we niet tolereren. Als wij niet willen handelen omdat wij bang zijn voor een breuk in het Afrikanerdom dan zijn wij geen waardige afstammelingen van onze voorvaders, die hun bloed gaven om dit ons land te maken . . . Niet alleen de gebeurtenissen van de laatste maanden, maar ook gebeurtenissen van jaren her hebben diepe bezorgdheid gewekt onder Afrikaners'*.

Bij de komende verkiezingen van 22 april 1970 zal het er dus voor een belangrijk deel om gaan of Vorster zal kunnen aantonen, dat hij de belichaming is van de Afrikaner-idealen. Het gaat er niet alleen om aan te tonen dat de regering sterk staat en ondanks druk van buitenaf en ondanks binnenlandse ondermijning het vertrouwen blijft verdienen – het gaat vooral om Vorster zelf: *'ek stel myself op die spel'*.

Hertzog kan rekenen op een aantal voordelen: zijn verzet tegen het sportbeleid van de regering (toelating van Maori's tot het Nieuwzeelandse All Blacks rugbyteam) zal, zeker nu de Springboks een vernederende toernooi door Groot-Brittannië moeten ondergaan, grote instemming vinden. Hertzog wordt bovendien gesteund door een aantal invloedrijke organen, zoals *die Kerkbode* van de Nederduits Gereformeerde Kerk, door rechtse periodieken als *SA. Observer* en *Veg*, terwijl de HNP het blad *Ster* heeft opgekocht. De *Republikeinse Party* met zijn (naar eigen zeggen) 60 000 leden olv. Prof. S. E. van der Merwe heeft zichzelf ontbonden na steuntoezegging aan de HNP. De HNP beweert zeker honderd kandidaten in het veld te kunnen brengen, maar het wordt onwaarschijnlijk geacht dat de NP de komende verkiezingen niet glansrijk zou winnen. Een andere vraag is, in hoeverre de *Verenigde Party* gebruik zal kunnen (en weten te) maken van deze splitsing in de regeringspartij. Gezien de weinig overtuigende wijze, waarop deze kameleontische partij de laatste twintig jaar geprobeerd heeft zijn wezenlijke instemming met discriminatoire politiek te verbergen, hoeft hier weinig van verwacht te worden. Bovendien vallen de verkiezingen van 22 april samen met het joodse paasfeest. Welis-

Africa's quest for an identity

A. E. Bayer*

The *Premier Festival Culturel Panafricain*, which from the 21th to the 31st of July had transformed Algiers into an African International Centre, was not all revelry. The representatives of the 31 independent African countries and the six freedom movements contributed not only to the rhythm, the colour, the drama and the pathos which filled concert halls, theatres and overcrowded humid cinema's, but also to many serious discussions.

Far from the mealding crowd, there was a symposium on African culture at the 'Palais des Nations'. This imposing building, erected on the initiative of Ben Bella, recalls the hey days of Islam, the Bagdad of Haroun al Rashid and the Istanbul of Suleiman the Great. Report has it that the sober Haouri Boumediène objected to its lavishness. Now that an ever increasing number of congresses are being held here, it seems to fit in excellently with the role which Algier has apparently inherited from Accra i.e. to be the focal point for a new Africa. The symposium had set itself three tasks. The first was to subject the reality of the African culture to close scrutiny. Secondly the delegates intended to occupy themselves with the role of culture in the emancipation and the unity of Africa. Lastly the function of culture in the economic and social development of Africa would be traced. The sponsors of this symposium, found themselves in the tenuous position of having chosen a theme which would highlight the contradictions between the various delegations. They therefore, rather prudently dedicated the first few days of the symposium to general discussions on the concept of culture, (and to African culture in particular). Only afterwards did the meeting split into three groups with the express purpose of dissecting the three aims enumerated. If we take the official pronouncements of the symposium at face value, two things immediately emerge. Firstly that, considering the duration of the deliberations and the number of experts present, the general conclusions were remarkably vague. Secondly, that concrete and constructive propositions were mooted with the aim of making up for the leeway between the African continent and the rich industrial countries. It is understandable that such a diverse gathering found it easier to indicate the way in which to create an infrastructure for a new African culture than to agree on a concept as comprehensive as the reality of culture. Here we can only present the views of participants in a synopsised form. Official pronouncements such as 'Culture a vision of man and of the world, is not received, but created by the people, because the people are the creators of themselves and the recreators of their environment' were the order of the day.

Unanswered questions

At a press conference the deputy secretary of the A O U, Sahnoun, who also functioned as secretary of the symposium, summarized the culture concept as follows: 'The mouth piece through which expression can be given to *Africanité*, the process of becoming, in an own specific way a part of the universal. *Africanité* entails a communal fate and a brotherhood in the freedom struggle. Africans are faced with the same future and have similar responsibilities towards

* Editor-in-chief of the *Kroniek van Afrika*.

their own development. Sometimes a dominant class usurps a culture. The people must be provided with the means to stave off such a situation'.

What is the essence of *Africanité*? That the participants have chosen to leave it open to interpretation is no mere coincidence. It is striking that neither the word *négritude* nor the latest concept – Melanism – were ultimately accepted. Militant politicians visualized culture as a concept which must have an ideological basis. In the last decennia culture has assumed so many interpretations that some speakers at the symposium could go as far as to call it 'a weapon in the freedom struggle, a weapon in the struggle against colonialism'.

Phrased thus, it does not become clear what is the weapon, the realisation that one has a certain culture, or this culture itself? Various speakers gave their own definition of culture and these showed a wide range. Thus it was not easy to make an inventory of divergent African viewpoints at the symposium. A sentence such as 'culture a vision of man, a vision of the world . . .' reveals this. This symposium has obviously opted for a concept of culture which would not conflict with an ideological interpretation. An examination of some of the points raised at the symposium will bring this out more clearly. The delegates unanimously agreed on the steps that should be taken on a short-term basis to stimulate in Africans a feeling of pan-African identity. Cultural magazines would be established, a few publishers geared to an exclusive African market, a pan-African film institute and a pharmaceutical and medical research institute would be set up. The delegations also agreed on the need to establish an encyclopaedia of Africa for Africans. Exhibitions, discussions between artists and scientists would be organized. Attempts would be made to retrieve those works of art pilfered from Africa during the colonial period. Moreover, it was decided to give a new lease of life to the cultural commission of the AOU which in essence only existed on paper. Finally a scheme to grant cultural help to those African cultures in need of it, was drawn up. In essence these are the findings of the first commission (concentrating on the reality of African culture).

On behalf of the second group which occupied itself with the role of culture in the emancipation of Africa, secretary Sahnoun said that culture 'is always a weapon in the struggle and that the freedom struggle is a cultural fact'. Interpreted freely, this statement means that a people with a culture of their own are not confused about their system of values and are better fortified against the onslaughts of the oppressor. The statement that the freedom struggle is a cultural fact should be taken to mean that a people engaged in the struggle for freedom are by that very fact conscious that they cannot live according to their systems of values without expunging the oppressor. Thus the delegations have determined that the freedom struggle reinforces culture and that a cultural certitude contributes to the manner in which a war is waged. They all agreed that independent African countries should give stronger support to freedom movements. The third commission, which concerned itself with the relation between culture and the process of socio-economic development was of the opinion that colonization only developed those walks of life in a colonized country which promised to be advantageous and profitable to the colonial country. The commission advised 'that those imported values

which prove obstacles to the evolution process, be rejected. Where these values are already incorporated as cultural assets, efforts must be made to transcend them. It is imperative to regain the own authenticity and to rediscover in the own culture that which would facilitate adaptation to the modern world'. In practical terms the commission advised 'that the people must participate in the decisions affecting the organization of the economic and social growth. There must be a program responsible for the spreading of African languages. Measures must be taken to provide all African children with a primary education. Large scale programs to implement literacy amongst the people must be drawn up'. By couching these propositions in as vague terms as possible, the formulators succeeded in making them generally acceptable. Concrete questions however reveal concrete problems, for example participation of the people in the decisions . . . Which people? The African people? Even if one so wished, it would be extremely difficult and far-fetched to speak of an African people at this stage. It is not so difficult to foresee and understand that decisions on the economic and social plane will differ according to country, situation and people. For example, Guinea would give a totally different interpretation to such a sentence than the administrators of Ghana. This is also true of African languages. From the pinnacles of abstraction, the horizon seems clearly visible. The moment however one probes into the 'what' and 'how', then it becomes impossible to see the wood for the trees. Only Dakar had staged an event of like quality and proportion. Three years later this festival of African Art was still referred to in both Africa and outside as 'The Festival of Negritude'.*

Is negritude dead?

In Dakar already, negritude as the key to a pan-African development had been written off by various speakers. In Algiers an attempt was made to sign its death warrant. At the most, one could possibly say that negritude had gone under like a phoenix, with just a hint of a resurrection in another form more suitable and adaptable to a radical and militant Africa. The questions posed during the first days of the symposium are symptomatic of those Africans themselves ask. These questions express what Africans themselves understand under African culture. In the colonial period and after the second world war, German, French, Portuguese and

* The word *négritude* was in all probability first used in a poem by Aimé Césaire. Leopold Sédar Senghor, the literary exponent of this genre which flourished in the thirties and produced literature of a high standard, both in Paris and West Africa, succinctly characterises it as follows: 'Négritude c'est l'ensemble des valeurs du monde noir'. Sartre sees negritude in the Heideggerian jargon of those days 'as a process of being-in-the-world of the negro. In content, certain attitudes are ascribed to this mode of being which are juxtaposed to certain comparable dispositions in the West. Thus purportedly, in contrast to the rationality of the West, the negro would be imbued with a strong intuition. Against the Western tendency towards abstraction, there would be a stronger emotionality in the negro. As opposed to the Western penchant for order and regularity, the negro is possessed of a greater feeling for rhythm. Lastly, in contrast to the individualism and materialism of the Western mind, the negro shows a closer affinity with nature and a stronger involvement in the community in which he lives'.

especially English and American anthropologists, or more correctly ethnologists as they were then known, produced a spate of literature on African culture. All their ideas in the eyes of Africans, hark back to ignominious times. Undoubtedly the opinions and ideas of Africans will determine the future face of Africa. And possibly some of these Africans were at the symposium. For a more detailed impression of the subject, the contributions of a few speakers who had made their impress on the conference will be dealt with. Invariable, the African speakers present pointed to the importance of the community instead of to the African as an individual, and the alienation he experienced in European cities. The latter phenomenon especially had once proved a rewarding theme to the poets of the negritude movement. 'Algiers' on the other hand, tried to come to grips with an understanding of the pan-African ideology. The opening speech of president Houari Boumediène paved the way. 'Culture in its broadest and most complete sense is that which enables a person to organize his life'.

He stressed the importance of culture to the protracted Algerian freedom struggle. 'The preservation of our culture has enabled us to foil all attempts to turn us into people without souls or any history. Culture will be a necessary tool to us in our endeavours to achieve progress and development. If culture is called permanent and continued creation, if it is a means of forging a link, if it determines personalities, then it will also provide the necessary stimulus to progress'. This speech and many another which concentrated on culture, stressed the necessity of cultural and political freedom. Culture was seen as being inextricably bound up with politics. 'The political social and cultural life of people formes a whole which cannot be mutilated. Otherwise wounds are inflicted which cannot be healed by simple giving a verbal assurance or applying measures of a purely political nature'. The Algerian president espies elements of the Western lust for power in aid and development programs.

The debate on the status of the Third World, the world of the underdeveloped territories 'very often reveals a change in the technique of exploitation. Dealing with this form of exploitation is then the essence of the problem and the second stage we will have to traverse in order to become truly free. The cultural development must keep pace with economic development'. Boumediène warns Africans not to come to a standstill after having achieved independence. 'We Algerians could have left it at that and given our language and art in custody to those who have had the chance to undergo a harmonious internal development. We could have been satisfied with the folkloristique aspects of our cultural past, with the culture of the poor. Culture is a whole which has not been given on a platter but has been created by the people. Language is one of the very important instruments which people have created, manipulated and adapted to their thoughts'.

Adotevi: Melanism

President Boumediène as host and first speaker at the symposium, could not clearly outline the ideological flag under which Africa should take up the cudgels. The protagonist of a radical revolutionary orientation did not suffer such a disability, however. Stanislas Adotevi, the

minister for culture and youth for Dahomey and one of the exponents of this revolutionary radicalism went over to the ideological attack at once. 'Culture', he said, 'is the immediate form of a way of life, the transfiguration of that which occupy people'. This formulation proved a strategic springboard from which to launch a frontal attack on *négritude*, which to some was sacrosanct and to others a source of inspiration in the aftermath of colonialism. The militant rejection of the contemplative and more literary orientation of the negritude-school by youthful Africans is understandable. Judiciously, the attack did not come from the Maghrebians. Such an attack might have incurred the displeasure of Black Africa. Adotevi however, could get away with it. 'Negritude would no doubt want to be a purely literary movement. In reality it is a political mystification at present'. Adotevi claims that negritude has reached an impasse. To him, 'the philosophical verbiage of the protagonists of negritude seems but a camouflage for their rejection of a certain development in Africa. He cites a writer who expresses doubt about the ability of the African to surpass the Europeans in mathematics in the following words: 'With a few exceptions, this only confirms that we are not an abstract race'. The minister reprimands apologists of negritude that they 'in order to preserve their vision, willy nilly pit the black continent against rational and industrial Europe. He accuses them of vague thinking fed by their anger. They not only wish to transform the African world but also the rest'. His reference to ethnologists and 'anthropographes' may possibly be an ironic way of slating anthropologists and ethnographers. Summing up, Adotevi concludes 'Africa does not have a place for literature outside the revolutionary struggle. Negritude is dead'. He regards the movement as a necessary but primitive stage in the African regeneration. Lastly, Adotevi points out that the problems indicated by negritude have remained unsolved. The prices for African products are fixed in the Western capitals. These prices decline on the Western markets. He quotes Che Guevara who fumed that 'developing countries had to dispose of their raw materials at world market prices to the rich industrial countries only to buy back at world market prices articles processed in automatic factories. He accuses the socialist countries of complicity to a certain extent in such imperialistic exploitation. 'In the long run radical changes are only possible', he says, 'through an action which renews itself continually and which is carried out in a disciplined way. The difficulties must be clearly mapped out, there must be no resignation if the ultimate goal is to be obtained'. He proposes calling his ideas 'Melanism'. The emphasis here is not on a new racism but on an identification. He calls Melanism 'an acceptance of a state of war which must be conducted with weapons other than negro spirituals and prayers. The aim is to negate the negation and to assign positive tasks to every negro'. Melanism is thus not an 'attitude' but 'a plan for action'. Adotevi warns that Melanism must not be confused with African socialism. He describes African Socialism as 'the ideological expression of a social group which in a backward country with a backward economy attempts to install capitalism'. He opts for Marxist-Leninist socialism, proposing the following programme as a basis for future development.

1. The formation of a collective national melanistic will.

2. New mental structures.

On the political plane, he suggests the formation of a modern state. On the economic plane he envisages a national peoples-economy.

He advocates a philosophy of history which rejects all systems which are so bold as to interpret history in terms of cyclical processes, thereby denying progress. Adotevi's one-man-attempt to provide Africa with a creed received general acclaim not only from his ideological comrades-in-arms but also from many people who certainly cannot be regarded as his ideological allies.

Both the Maghrebians and the representatives of Middle and East Africa had an ambivalent attitude towards a political course which would force them to choose sides. The minister however cast caution to the wind. His attack on negritude was expertly timed. His attempt to cut the Gordian knot and provide Africa with a new and a more militant banner, that is, *Melanism* is an understandable reaction to the continual and continued oppression in Southern Africa, Rhodesia and the Portugese colonies. A representative of an East African country who for understandable reasons chose to remain anonymous said: 'No two people think alike. If however our antagonists in Salisbury, Pretoria and Lisbon are capable of working together despite mutual differences, we cannot allow ourselves to wallow in subtleties'. Invariably all the speakers who spoke on the reality of African culture exposed the twin evils of dehumanization and alienation which accompanied white overlordship. Everyone of them attacked the notion ascribed to Europeans that there are peoples without a culture. The symposium debunked the division of peoples into civilized and primitive. They exposed such concepts as 'colossal heresies, devoid of scientific truth'. From an anthropological point of view such an attack gives the impression of kicking in an open door. In reality however colonial policy were hardly ever determined by anthropologists.

Sékou Touré: Universalism

President Sékou Touré, of Guinea, in a written contribution also launches an attack on negritude. 'There is', he says, 'no such thing as a black or a white or a yellow culture. There are people with different pigments, various religions who give vent to their thoughts in diverse ways. They use divergent methods which agree with the level of intellectual technical and moral development of their people. Negritude is an erroneous concept, an irrational weapon playing in the hands of racial discrimination, which is indiscriminately applied to the people of colour in Africa, Asia, America and Europe'.

As an answer to negritude, Sékou Touré forsees a 'universalism' which through its rediscovery of the concepts of freedom, democracy, brotherhood, justice progress and peace, will become the cornerstone of the just aspirations of all peoples and all human beings who are conscious of the demands of their human existence . . . Sékou Touré adjures the people of Africa 'to march resolutely under the banner of African culture of which the humanistic values and the moral and material riches constitute their contribution to the inheritance'.

One cannot but escape the feeling that we are here confronted with a reference to a general African mode of being which is strongly reminiscent of negritude. A comparison is difficult. The advocates of negritude clearly indicate what they understand under the concept. The melanists (and the universalists) summarize a few general concepts e.g. freedom, democracy, justice and brotherhood which are supposed to act as *pass-partouts* for everything imaginable. In a private conversation, an African writer objected to this definition of universalism. 'I can't even disagree with it because it does not offer a basis for discussion'. Probably an able politician such as Sékou Touré knows this very well. In subtle cases such as these, the tendency to vagueness generally means that what one propounds is acceptable to everybody. It is difficult to assess the concept of 'African culture' and compare it with negritude as long as it has not yet been clearly defined. One should not forget that negritude has in the course of time become somewhat enshrined. The many manifesto's commentaries and counter-commentaries have helped towards its maturation. Both the pioneers of negritude and the concept itself have undergone a change. In their youth, Senghor and Césaire called themselves Marxists.

Negritude is no unknown concept any more. Melanism however is a newcomer as yet. It has no great past. It is difficult to comprehend Adotevi's 'new mental structures'. Is he referring to a Marxism-Leninism of which he says he is a follower? Do we take 'new mental structures' to mean the interiorization of a system of values and thought-processes as propagated by Marx and Lenin? If so, in what way does Melanism differ from communism? At this stage one can only hazard a guess.

Urbanization, the trek from the rural areas to the urban areas, has saddled Africa with further problems. Sociologists are deeply interested in this migration process. President Julius Nyerere of Tanzania has shown that the rural areas profit less from aid and development and progress through own initiatives than the city. This seems to explain the movement towards the cities. Nyerere tries to combat this urbanization process by concentrating on measures which would open up the rural areas.

President Sékou Touré of Guinea approaches the problem differently. He turns it into a moral question, in the hope that those people who succumb to the call of the city and the intellectuals who depart for Europe would feel a sense of shame. Touré called upon those present in the congress hall 'not to confine themselves to learned expositions on revolution'. He calls upon them 'to struggle resolutely against systems of exploitation and suppression against the errant and brutal ways of imperialism, colonialism and capitalism'. He emphasizes 'that the revolutionary concept of happiness is based on the harmonious relationship between an individual and his people, between each people and the rest of the world. If there is something wrong with this unity and harmony, it will adversely effect individuals and human groups. At this point, he raises the question of the trek from the interior to the city and from the city to countries in Europe. Intellectuals especially are prone to leave for Europe. (In a few North African countries, unskilled labourers also leave for Western Europe.) 'These intellectual elements', says Touré, 'have become merchandise'. He accuses them of 'cowardice, of pusill-

animity of a fear for creative exertion and an inability to shoulder responsibilities in order to raise the level of the people. Capitalism has preferred Mammon to the human being. Certain African intellectuals and technicians are trying their best to emulate their capitalist masters by throwing Africa to the financial wolves. There is no place in the African culture for the African other than that in the struggle for freedom and unity'.

National and continental culture

Wisely all the speakers despite their fierce attacks appeared to have omitted a few very contentious issues. Not so however, the Belgian Africanist Jaques Maquet, author of the celebrated work 'Les civilisations noirs'. He set out by placing a national culture against a continental culture. 'A national culture surrounds an individual throughout his whole life. It forms the framework for all his activities. It is sustained by the combined efforts of the community'. Maquet traces a culture model on three levels. The first embraces that which enables an individual to live with in his own primary group and which enables the group to maintain itself in its physical environment. On the second plane we find the social organization, the institutions which regulate stratification. Professor Maquet reserves the third level for collective ideas e.g. philosophical concepts, systems of knowledge, religious doctrines. The concept of *Africanité* will presumably fall under the last category. He considers it in the first place applicable to Africa below the Sahara. According to Maquet 75 years of exploitation by industrial Western Europe constitutes a possibly common basis for development and oneness. At present African states are trying to present a common front against neo-colonial tendencies. There is a constant process of intercultural diffusion. In the nineteenth century tropical Africa was but little known to the rest of the world. According to his argument, 'Africa had the disadvantage of being isolated from the big cultural mainstreams, and the advantage that in this marginal position it could retain its identity for a long time'. Maquet is of the opinion that in the future Islam may forge a greater cultural link between Middle Africa and the Maghreb. The measure of contact will be dependent on the extent to which it is desired'. The presence of all these delegations in the village of 'Club des Pins' is definite proof of communal aspirations.

It is of course not the first time that Africans have expressed the desire to implement pan-African ideas. One could go back to the first Pan-African Congress held in Paris as early as 1919 or examine the proceedings at the Manchester conference shortly after the second world war. More recently, in 1958, Accra staged the first conference of independent African states. After pledging loyalty to the Charter of the United Nations Organization, the conference immediately declared: 'We further assert and proclaim the unity among ourselves and our solidarity with the independent peoples of Africa as well as our friendship with all nations. 'Two years later, we had the Brazzaville declaration: The emphasis was an inter-African co-operation, good neighborliness, cultural and communal interests.

1961 saw the African charter of Casablanca. The first paragraph stated: 'We, the Heads of the African States meeting in Casablanca from January 3rd to January 7th 1961, conscious of

our responsibilities towards the African Continent, proclaim our determination to promote the triumph of liberty all over Africa and to achieve its unity. We affirm our will to preserve and consolidate our identity of views and unity of actions in international affairs . . .' Furthermore the delegates pledged themselves 'to liberate the African territories still under foreign domination'. Meanwhile African unity remains a problem. Ironically, we find the strongest collaboration in Southern Africa between those powers which already in 1961 were hostile to an independent Africa. Juxtaposed to South Africa, Rhodesia and the Portuguese colonial rule in Angola and Mozambique, we find the organization of African Unity. The repressive regimes in the South jointly oppose the freedom movements and guerrilla-activities. The OAU is a common expression of the ideals of independent African states. From the arguments in Algiers it was clear that Africa favoured a radical political line of action to a policy of gradualism. As a positive gesture, support was guaranteed to the freedom movements. (For Mozambique Frelimo, for Portuguese Guinea PAIGC, for Angola MPLA, for South Africa ANC.)

No mention was made however of the many points of friction between Islamic and non-Islamic Africa. The Nigerian-Biafran war posed one of these difficulties, which never came up for discussion or were tactfully ignored. (Among the delegates there were some, whose countries had recognized Biafra and others who supported a one and indivisible Nigeria). Others were the fixing of boundaries which were cutting across ethnic and cultural lines, armed conflict in Chad between the Southerners and the Islamic nomads in the North, war between Black Africans and Arabs in Sudan, with as a consequence, the huge African refugee-problem. There is a long way between the desire for unity as experienced during moments of exhilaration and an acceptance of existing painful obstacles blocking the road to such a unity. The African delegations have at least agreed on a few practical suggestions. They have tried to pave the way for later generations and hopefully indicated a way out of the morass which the present rulers have not succeeded in finding.

Boekbespreking

W. F. Heinemeyer *Nationale Integratie en Regionale Diversiteit, (dissertatie), Amsterdam 1968, 282 p.*

De problematiek van versnelde overgang van traditionele levensvormen naar moderne maatschappij-structuren vormt de laatste jaren vanwege haar actuele karakter onderwerp van velerlei studies. Heinemeyer heeft met zijn dissertatie een waardevolle bijdrage geleverd tot de kennis van deze problematiek door in een *case-study* over Marokko de processen van modernisering en nationale integratie in hun onderlinge samenhang te onderzoeken. De eigenlijke probleemstelling van deze studie is de wijze waarop zich in Marokko het proces van nationale integratie voltrekt, de samenhang van dit proces met het factorencomplex der sociale mobilisering en de verhouding van dit proces tot het vraagstuk van interregionale ontwikkeling.

Het boek bestaat uit drie delen.

Deel I bevat een verkenning van het probleem, de probleemstelling en een theoretische beschouwing over het nationalisme. In dit deel gaat de schrijver nader in op het begrip 'sociale mobilisering' dat hij in navolging van Karl Deutsch definieert als het veel-omvattende proces van verandering dat een samenleving op weg van traditionele naar moderne levensvormen doormaakt.

Deel II, dat het hoofdbestanddeel van het boek vormt (133 van de 212 pagina's tekst), bestaat uit een beschrijving en analyse van een aantal van de voornaamste sectoren waarop in Marokko sociale mobilisering plaats vindt. De voornaamste demografische veranderingen (alsmede de urbanisatie), verandering op het gebied van onderwijs en massamedia, verandering in de bestuurlijk-politieke structuur en verandering in de sociaal-economische structuur worden achtereenvolgens behandeld. Het historisch descriptieve element komt in dit deel wel het meest naar voren maar ook worden een aantal penetrerende analyses gegeven. Voor degenen die Heinemeyer's eerste boek ('Marokko, in de hete schaduw van de Islam') gelezen hebben zal veel van wat in dit deel van

zijn dissertatie voorkomt reeds bekend zijn, zij het dat hier verschillende nieuwe ontwikkelingen en veel cijfermateriaal verschaft worden. Helaas waren sommige van die ontwikkelingen op het moment van verschijnen van deze studie (eind 1968) al weer enige jaren daarvoor achterhaald. Zo wordt bijvoorbeeld op pagina 168 gesproken over het *Office Nationale de la Modernisation Rurale* (ONMR) dat belast zou zijn met de modernisering van de traditioneel agrarische sector, terwijl een ingrijpende wijziging van het Ministerie van Landbouw al in 1965 (sindsdien gevolgd door twee andere) tot ontbinding van deze organisatie geleid had.

In deel III wordt het in deel II verkregen inzicht in de veranderingen op het gebied van de verschillende institutionele sferen toegespitst op de problematiek van de institutionele ontwikkeling en wordt het vraagstuk van de regionale diversiteit en de nationale integratie behandeld. Heinemeyer tracht in dit deel een aantal gemeenschappelijke elementen in de veranderingen op demografisch, sociaal-economisch, politiek en cultureel gebied op te sporen en geeft een zeer interessante beschouwing over het spanningsveld van traditie en moderniteit. De schrijver stelt hier dat het traditionele Marokko wel moderne instellingen kreeg (grondwet, verkiezingen, modern bestuur) maar dat er bijna geen nieuwe instituties tot ontwikkeling kwamen. Daarbij wijst hij erop dat in de provincie het niet ontstaan van nieuwe institutionele kaders of een nieuwe ideologie een der belangrijkste oorzaken is van stagnatie (politieke verhoudingen, communicatie, economie) en hij zoekt de verklaring vooral in de interne structuur van de verschillende sociale groeperingen en strata die een hoge mate van geslotenheid en 'self centredness' aan de dag leggen. Dit zou dan hebben geleid tot een bestendiging van traditionele vormen van sociale relaties, blijkens de paternalistische houding van bestuurders, politici etc. Dit lijkt ons een wat te éénzijdige verklaring. In plaats van alleen de oorzaken te zoeken in sociaal structurele factoren geloven wij dat ook traditioneel politiek-bestuurlijke elementen hier een rol spelen. In tra-

ditioneel en modern Marokko speelt namelijk de tegenstelling makhzen (centrale macht) versus de bled (de stammen) een belangrijke rol en de centrale overheid die het rurale bestuur voert heeft een uitgebreid systeem van sociale beheersing ontwikkeld dat de *status quo* in de sociale orde handhaaft. Een van de belangrijkste elementen hiervan is de politiek die organisatievorming tegengaat. Wel zijn er communes, boerenbonden, coöperaties etc. gekomen, maar deze vormen allerminst nieuwe sociale structuren die de functies van de traditionele groeperingen vervangen. In de rurale gebieden wordt dit door allerlei ingrepen voorkomen, voornamelijk om politieke- en potentieel segregationistische - bewegingen tegen te gaan. De vrees voor de oude siba (opstandige beweging in de rurale streken) blijft tamelijk levendig bij het centrale gezag.

Tenslotte een opmerking over Heinemeyer's eigen schrijfwijze van de Arabische woorden. Men kan bij het nut hiervan mijns inziens wel een vraagteken plaatsen, zeker als het persoonsnamen betreft (Jidira voor het algemeen gebruikte Guedira, p. 145), immers alle aardrijkskundige en eigen namen hebben in Marokko onder de Europese invloed van de laatste 50 jaar een eigen Franse (of soms Spaanse) schrijfwijze gekregen. Nieuwe schrijfwijzen die niet in Marokko gebruikelijk zijn leiden mijns inziens slechts tot verwarring. Helaas is de schrijfwijze ook niet overal consequent doorgevoerd (bijv. p. 203: Chechaouane; op het kaartje: Chechawen).

De enkele hier gesignaleerde tekortkomingen nemen echter niet weg dat het geheel zeer lezenswaard is.

H. van der Kloet

documenten

manifesto on Southern Africa

1. When the purpose and the basis of States' International policies are misunderstood, there is introduced into the world a new and unnecessary disharmony. Disagreements, conflicts of interest, or different assessments of human priorities, already provoke an excess of tension in the world, and disastrously divide mankind at a time when united action is necessary to control modern technology and put it to the service of man. It is for this reason that, discovering widespread misapprehension of our attitudes and purposes in relation to Southern Africa, we, the leaders of East and Central African States meeting at Lusaka, 16th April, 1969, have agreed to issue this Manifesto.
2. By this Manifesto we wish to make clear, beyond all shadow of doubt, our acceptance of the belief that all men are equal, and have equal rights to human dignity and respect, regardless of colour, race, religion, or sex. We believe that all men have the right and the duty to participate, as equal members of the society, in their own government. We do not accept that any individual or group has any right to govern any other group of sane adults, without their consent, and we affirm that only the people of a society, acting together as equals, can determine what is, for them, a good society and a good social, economic, or political organization.
3. On the basis of these beliefs we do not accept that any one group within a society has the right to rule any society without the continuing consent of all the citizens. We recognize that at any one time there will be, within every society, failures in the implementation of these ideals. We recognize that for the sake of order in human affairs, there may be transitional arrangements while a transformation from group inequalities to individual equality is being effected. But we affirm that without an acceptance of these ideals – without a commitment to these principles of human equality and self-determination – there can be no basis for peace and justice in the world.
4. None of us would claim that within our own States we have achieved that perfect social, economic and political organization which would ensure a reasonable standard of living for all our people and establish individual security against avoidable hardship or miscarriage of justice. On the contrary, we acknowledge that within our own States the struggle towards human brotherhood and unchallenged human dignity is only beginning. It is on the basis of our commitment to human equality and human dignity, not on the basis of achieved perfection, that we take our stand of hostility towards the colonialism and racial discrimination which is being practised in Southern Africa. It is on the basis of their commitment to these universal principles that we appeal to other members of the human race for support.
5. If the commitment to these principles existed among the States holding power in Southern Africa, any disagreements we might have about the rate of implementation, or about isolated

* This manifesto is a joint statement by the participants of the Lusaka Conference of East and Central African States (April 1969). It was adopted at the OAU-Conference of Heads of States and Governments in September 1969 as the OAU-point of view on this question and as such laid down before the VN-Assembly and adopted (South Africa and Portugal voted against).

acts of policy, would be matters affecting only our individual relationships with the States concerned. If these commitments existed, our States would not be justified in the expressed and active hostility towards the regimes of Southern Africa such as we have proclaimed and continue to propagate.

6. The truth is, however, that in Mozambique, Angola, Rhodesia, South-West Africa, and the Republic of South Africa, there is an open and continued denial of the principles of human equality and national self-determination. This is not a matter of failure in the implementation of accepted human principles. The effective Administrations in all these territories are not struggling towards these difficult goals. They are fighting the principles; they are deliberately organizing their societies so as to try to destroy the hold of these principles in the minds of men. It is for this reason that we believe the rest of the world must be interested. For the principle of human equality, and all that flows from it, is either universal or it does not exist. The dignity of all men is destroyed when the manhood of any human being is denied.

7. Our objectives in Southern Africa stem from our commitment to this principle of human equality. We are not hostile to the Administrations of these States because they are manned and controlled by white people. We are hostile to them because they are systems of minority control which exist as a result of, and in the pursuance of, doctrines of human inequality. What we are working for is the right of self-determination for the people of those territories. We are working for a rule in those countries which is based on the will of all the people, and an acceptance of the equality of every citizen.

8. Our stand towards Southern Africa thus involves a rejection of racialism, not a reversal of the existing racial domination. We believe that all the peoples who have made their homes in the countries of Southern Africa are Africans, regardless of the colour of their skins; and we would oppose a racist majority government which adopted a philosophy of deliberate and permanent discrimination between its citizens on grounds of racial origin. We are not talking racialism when we reject the colonialism and apartheid policies now operating in those areas; we are demanding an opportunity for all the people of these States, working together as equal individual citizens, to work out for themselves the institutions and the system of government under which they will, by general consent, live together and work together to build a harmonious society.

9. As an aftermath of the present policies it is likely that different groups within these societies will be self-conscious and fearful. The initial political and economic organizations may well take account of these fears, and this group self-consciousness. But how this is to be done must be a matter exclusively for the peoples of the country concerned, working together. No other nation will have a right to interfere in such affairs. All that the rest of the world has a right to demand is just what we are now asserting – that the arrangements within any State which wishes to be accepted into the community of nations must be based on an acceptance of the principles of human dignity and equality.

10. To talk of the liberation of Africa is thus to say two things. First, that the peoples in the

territories still under colonial rule shall be free to determine for themselves their own institutions of self-government. Secondly, that the individuals in Southern Africa shall be freed from an environment poisoned by the propaganda of racialism, and given an opportunity to be men – not white men, brown men, yellow men, or black men.

11. Thus the liberation of Africa for which we are struggling does not mean a reverse racialism. Nor is it an aspect of African Imperialism. As far as we are concerned the present boundaries of the States of Southern Africa are the boundaries of what will be free and independent African States. There is no question of our seeking or accepting any alterations to our own boundaries at the expense of these future free African nations.

12. On the objective of liberation as thus defined, we can neither surrender nor compromise. We have always preferred and we still prefer, to achieve it without physical violence. We would prefer to negotiate rather than destroy, to talk rather than kill. We do not advocate violence; we advocate an end to the violence against human dignity which is now being perpetrated by the oppressors of Africa. If peaceful progress to emancipation were possible, or if changed circumstances were to make it possible in the future, we would urge our brothers in the resistance movements to use peaceful methods of struggle even at the cost of some compromise on the timing of change. But while peaceful progress is blocked by actions of those at present in power in the States of Southern Africa, we have no choice but to give to the peoples of those territories all the support of which we are capable in their struggle against their oppressors. This is why the signatory states participate in the movement for the liberation of Africa under the aegis of the Organization of African Unity. However, the obstacle to change is not the same in all the countries of Southern Africa, and it follows therefore, that the possibility of continuing the struggle through peaceful means varies from one country to another.

13. In *Mozambique* and *Angola*, and in so-called *Portuguese Guinea*, the basic problem is not racialism but a pretence that Portugal exists in Africa. Portugal is situated in Europe; the fact that it is a dictatorship is a matter for the Portuguese to settle. But no decree of the Portuguese dictator, nor legislation passed by any Parliament in Portugal, can make Africa part of Europe. The only thing which could convert a part of African into a constituent unit in a union which also includes a European State would be the freely expressed will of the people of that part of Africa. There is no such popular will in the Portuguese colonies. On the contrary, in the absence of any opportunity to negotiate a road to freedom, the peoples of all three territories have taken up arms against the colonial power. They have done this despite the heavy odds against them, and despite the great suffering they know to be involved.

14. Portugal, as a European State, has naturally its own allies in the context of the ideological conflict between West and East. However, in our context, the effect of this is that Portugal is enabled to use her resources to pursue the most heinous war and degradation of man in Africa. The present Manifesto must, therefore, lay bare the fact that the inhuman commitment of Portugal in Africa and her ruthless subjugation of the people of Mozambique, Angola and the

so-called Portuguese Guinea, is not only irrelevant to the ideological conflict of power-politics, but is also diametrically opposed to the politics, the philosophies and the doctrines practised by her Allies in the conduct of their own affairs at home. The peoples of Mozambique, Angola, and Portuguese Guinea are not interested in Communism or Capitalism; they are interested in their freedom. They are demanding an acceptance of the principles of independence on the basis of majority rule, and for many years they called for discussions on this issue. Only when their demand for talks was continually ignored did they begin to fight. Even now, if Portugal should change her policy and accept the principle of self-determination, we would urge the Liberation Movements to desist from their armed struggle and to co-operate in the mechanics of a peaceful transfer of power from Portugal to the peoples of the African territories.

15. The fact that many Portuguese citizens have immigrated to these African countries does not affect this issue. Future immigration policy will be a matter for the independent Governments when these are established. In the meantime we would urge the Liberation Movements to reiterate their statements that all those Portuguese people who have made their homes in Mozambique, Angola or Portuguese Guinea, and who are willing to give their future loyalty to those states, will be accepted as citizens. And an independent Mozambique, Angola, or Portuguese Guinea may choose to be as friendly with Portugal as Brazil is. That would be the free choice of a free people.

16. In *Rhodesia* the situation is different insofar as the metropolitan power has acknowledged the colonial status of the territory. Unfortunately, however, it has failed to take adequate measures to re-assert its authority against the minority which has seized power with the declared intension of maintaining white domination. The matter cannot rest there. *Rhodesia*, like the rest of Africa, must be free, and its independence must be on the basis of majority rule. If the colonial power is unwilling or unable to effect such a transfer of power to the people, then the people themselves will have no alternative but to capture it as and when they can. And Africa has no alternative but to support them. The question which remains in *Rhodesia* is therefore whether Britain will re-assert her authority in *Rhodesia* and then negotiate the peaceful progress to majority rule before independence. Insofar as Britain is willing to make this second commitment, Africa will co-operate in her attempts to re-assert her authority. This is the method of progress which we would prefer; it could involve less suffering for all the people of *Rhodesia*, both black and white. But until there is some firm evidence that Britain accepts the principle of independence on the basis of majority rule and is prepared to take whatever steps are necessary to make it a reality, then Africa has no choice but to support the struggle for the people's freedom by whatever means are open.

17. Just as a settlement of the *Rhodesian* problem with a minimum of violence is a British responsibility, so a settlement in *South West Africa* with a minimum of violence is a United Nations responsibility. By every cannon of international law, and by every precedent, *South West Africa* should by now have been a sovereign, independent State with a Government based

on majority rule. South West Africa was a German colony until 1919, just as Tanganyika, Rwanda and Burundi, Togoland, and Cameroon were German colonies. It was a matter of European politics that when the Mandatory System was established after Germany had been defeated, the administration of South West Africa was given to the white minority Government of South Africa, while the other ex-German colonies in Africa were put into the hands of the British, Belgian, or French Governments. After the Second World War every mandated territory except South West Africa was converted into a Trusteeship Territory and has subsequently gained independence. South Africa, on the other hand, has persistently refused to honour even the international obligation it accepted in 1919, and has increasingly applied to South West Africa the inhuman doctrines and organization of apartheid.

18. The United Nations General Assembly has ruled against this action and in 1966 terminated the Mandate under which South Africa had a legal basis for its occupation and domination of South West Africa. The General Assembly declared that the territory is now the direct responsibility of the United Nations and set up an *ad hoc* Committee to recommend practical means by which South West Africa would be administered, and the people enabled to exercise self-determination and to achieve independence.

19. Nothing could be clearer than this decision – which no permanent member of the Security Council voted against. Yet, since that time no effective measures have been taken to enforce it. South West Africa remains in the clutches of the most ruthless minority government in Africa. Its people continue to be oppressed and those who advocate even peaceful progress to independence continue to be persecuted. The world has an obligation to use its strength to enforce the decision which all the countries co-operated in making. If they do this there is hope that the change can be effected without great violence. If they fail, then sooner or later the people of South Africa will take the law into their own hands. The people have been patient beyond belief, but one day their patience will be exhausted. Africa, at least, will then be unable to deny their call for help.

20. *The Republic of South Africa* is itself an independent sovereign State and a Member of the United Nations. It is more highly developed and richer than any other nation in Africa. On every legal basis its internal affairs are a matter exclusively for the people of South Africa. Yet the purpose of law is people and we assert that the actions of the South African Government are such that the rest of the world has a responsibility to take some action in defence of humanity.

21. There is one thing about South African oppression which distinguishes it from other oppressive regimes. The apartheid policy adopted by its Government, and supported to a greater or lesser extent by almost all its white citizens, is based on a rejection of man's humanity. A position of privilege or the experience of oppression in the South African society depends on the one thing which it is beyond the power of any man to change. It depends upon a man's colour, his parentage, and his ancestors. If you are black you cannot escape this categorisation; nor can you escape it if you are white. If you are a black millionaire and a

brilliant political scientist, you are still subject to the pass laws and still excluded from political activity. If you are white, even protests against the system and an attempt to reject segregation, will lead you only to the segregation and the comparative comfort of a white jail. Beliefs, abilities, and behaviour are all irrelevant to a man's status; everything depends upon race. Manhood is irrelevant. The whole system of government and society in South Africa is based on the denial of human equality. And the system is maintained by a ruthless denial of the human rights of the majority of the population and thus, inevitably of all.

22. These things are known and are regularly condemned in the Councils of the United Nations and elsewhere. But it appears that to many countries international law takes precedence over humanity; therefore no action follows the words. Yet even if international law is held to exclude active assistance to the South African opponents of apartheid, it does not demand that the comfort and support of human and commercial intercourse should be given to a government which rejects the manhood of most of humanity. South Africa should be excluded from the United Nations Agencies, and even from the United Nations itself. It should be ostracized by the world community. It should be isolated from world trade patterns and left to be self sufficient if it can. The South African Government cannot be allowed both to reject the very concept of mankind's unity, and to benefit by the strength given through friendly international relations. And certainly Africa cannot acquiesce in the maintenance of the present policies against people of African descent.

23. The signatories of this Manifesto assert that the validity of the principles of human equality and dignity extend to the Republic of South Africa just as they extend to the colonial territories of Southern Africa. Before a basis for peaceful development can be established in this continent, these principles must be acknowledged by every nation, and in every State there must be a deliberate attempt to implement them.

24. We re-affirm our commitment to these principles of human equality and human dignity, and to the doctrines of self-determination and non-racialism. We shall work for their extension within our own nations and throughout the continent of Africa.

the Nigeria/Biafra crisis*

In arguments about the Nigeria/Biafra conflict, there has been a great deal of talk about the principles of national integrity and of self-determination; many analogies have been drawn with other conflicts in the world, and particularly in Africa; and finally, there has been a considerable amount of discussion about the role of the OAU and other international organizations

* This document was given to the participants of the OAU-conference of Heads of States and Governments in September 1969.

in relation to the present conflict. It is my purpose to discuss some of these problems and to examine the lessons which are, and which I believe should be, drawn from the analogies. Let me look first at the analogies and their relevance to the principles which are under discussion.

Gibraltar

The British give three reasons for their opposition to the demand for the incorporation of Gibraltar into the Spanish State. First is the Treaty of Utrecht 1713 (to which the Gibraltarians were not a party), second is the opposition of the Gibraltarians; and third is the dictatorship in Spain.

It is the second reason which Britain mostly uses to justify her position, and indeed it is the more important one. For if the Gibraltarians wished, they could say: 'To hell with the Treaty of Utrecht: we were not party to it anyway'. If, after that, the territory were incorporated, Britain would not be able to do anything about it, unless she was to come out openly in favour of imperialism. Yet I believe that Britain is simply using the fact of the Gibraltarians opposition to incorporation, just as she is using the legalities of the Treaty. When Britain feels that it is in her interests to come to terms with Spain. I doubt that either the Treaty or the Gibraltarians' feelings will prevail – indeed this doubt is buttressed by the fact that Britain will not accept the 'integration with Britain' policy. But this is not the point I want to argue. My point is that two quite separate arguments are used by Britain in this dispute: one, an imperialist Treaty between several powers, including Britain and Spain; and two, the feelings of a group of people who were the object of that Treaty.

In the political climate of the modern world, the opposition of the Gibraltarians is the more important matter for winning world support for Britain's case. But the Treaty argument also has an importance.

Look now at the analogy with the Nigeria/Biafra issue. Britain appears to be arguing that she is helping Nigeria to stop the Ibos from unilaterally breaking the 'Treaty' under which all the peoples of Nigeria agreed to accept independence as a single Federation. In this case, in other words, she is leaving out the question of self-determination, although it is the main plank of her argument on the Gibraltar question.

But in the case of Nigeria and Biafra, the issue is not some minor, technical issue about the legalities or morality of a Treaty. It is an issue of life and death, involving a massacre by one party to that Treaty of more people among another party to the Treaty than all the inhabitants of Gibraltar. After the failure of several serious attempts to secure reassurance for the resultant fears, the People who had been the victims decided to break away to form their own State. If the principle of self-determination is relevant in the case of Gibraltar – as it is – then surely it is relevant under these circumstances? But the rest of Nigeria objects, and says: 'These Ibos must remain part of Nigeria'. Surely we should be saying to Nigeria: 'Get their consent'. Instead, what we are saying is: 'Shoot and starve them into submission'.

It may be argued that all those involved in a Treaty should be consulted about any change in it, and that therefore in this case the Nigerians should be consulted as well as the Biafrans. That is not actually my argument, but let us look at it in these two cases. Consult the People of Spain about the incorporation of Gibraltar: I do not know what their verdict would be. Consult the People of Britain: they will vote against Spain – not because of the Treaty of Utrecht but because the Gibraltarians do not want to be part of Spain. They would vote, I hope – indeed I am sure – in support of the self-determination of the people of Gibraltar as it has been so freely expressed, not for Spain's claims. Then ask the Nigerians about the forcible incorporation of the Ibos. At worst their answer would be equivalent to that of the Spanish Government, and of their own Government now: 'Keep them part of Nigeria, even against their will'. Ask the people of Britain about this issue: in this case I am not sure what their verdict might be, in spite of the clear determination of the 8 million Biafrans to be left alone. But neither is Wilson sure, so we shall never know. What we do know is that the 29 000 Gibraltarians have been asked their opinion about the dispute in which they are involved, and they have given their answer. The 8 million Biafrans have not been asked, and will not be asked their opinion on their conflict; but they have given their answer nevertheless – with their blood.

Britain invokes the principle of self-determination in the case of Gibraltar, because it serves her interests to do so. She must justify her stand on some acceptable principle (international law, plus self-determination) because she still wants the Rock. Nevertheless, the principles she advances are valid. I am not going to say that they are not valid because they are advanced by Britain. In the case of Nigeria, Britain invokes a different principle – the principle of territorial integrity – because it suits her own interests to do so. The choice of principle is the result of a decision taken on the basis of British interests, not because one principle is more valid than another. If British interests had been different, we would have self-determination being advanced as a reason for supporting Biafra.

If the dictatorship of General Franco is an additional reason for supporting the Gibraltarians, one may rightly ask for similar consideration to be given to the people of Biafra. They object to incorporation because before secession 30 000 Easterners were massacred without anyone being punished; and the same regime threatens them with complete extermination through starvation unless they surrender. Are not such actions, and the attitudes they reveal, at least as good a reason as Franco's dictatorship for the Biafrans opposition to being incorporated into Nigeria? Have the Gibraltarians so much reason to fear General Franco?

The American Civil War

What, then, about the analogy which is sometimes drawn to the American Civil War? Like the Nigerian Civil War, it was about secession. Like that in Nigeria it caused very dreadful suffering. But we do justify wars, or condemn them, because of what they are about. And in

America, the South was not trying to break away because Southerners had been rejected in the North, and had been massacred in their thousands with the connivance or the assistance of the forces of law and order. The Southern States were not swarming with millions of refugees who had fled from the North, leaving their property behind, in order to save their skins. Of course it is true that Lincoln fought to save the Union. But he believed, even before the war, that that Union could not last half free, half slave. He was concerned to make it what it had proclaimed itself to be – a society of free and equal men. Had there been a Lincoln in Nigeria, he would have fought the prejudices which led to that inordinate and almost pathological hatred of the Ibos which made secession inevitable and justifiable.

Katanga as a Comparison

A politically more serious comparison, however, is made between the secession of Biafra and that of Katanga. Tanzania, in particular, is accused of the most blatant inconsistency because it opposed Katanga and recognizes Biafra. I know that there are similarities between Katanga and Biafra. But these similarities can be grouped into those which are superficial and irrelevant and those which are real and crucial. An examination of the real and crucial similarities reveals some apparently unnoticed facts.

First, let me acknowledge the similarities which are advanced by the opponents of Biafra, but which I believe to be superficial and irrelevant to the main issue. Katanga was part of a United Congo; Katanga decided to secede; the Centre objected; a war then broke out between secessionist Katanga and the Centre. (Notice that I am not trying to say 'why' Katanga decided to secede; I am merely stating the fact of secession). Similarly, Biafra (or the Eastern Region of Nigeria) was part of a federated Nigeria; Biafra decided to secede; the Centre objected; (this is not quite correct, but I must admit a few similarities); a war broke out between secessionist Biafra and the Centre.

Now for a different and more fundamental group of similarities. Katanga had vast copper resources; the former colonial power was very much interested in this vast amount of wealth; her economic interests were threatened by Lumumba at the Centre; when war broke out between Katanga and the Centre, Belgium supported one side in an effort to safeguard her economic interests; she joined *the side supported by the copper companies*. No need to go further.

Now for the conflict in Nigeria. Biafra had vital oil resources; the former colonial power was vitally interested in this vast amount of oil; her interests were threatened in the conflict; (the really vital matter was the threat, not whether the threat came from the Centre or the periphery; this is only important in deciding who is going to be ally and who enemy); but in this case, due to relations between the British and the Ibos, the threat came from the secessionists. When war broke out between Biafra and the Centre, Britain, like Belgium, *was on the same side as the Foreign Companies* – in this case the Oil Companies.

Let those who love the superficial similarities of secession have the courage and honesty to accept this unpleasant fact also. In Katanga, Belgium and the Copper Companies were on one side; in Nigeria, Britain and the Oil Companies are on one side. This is the one constant and crucial factor in both cases, around which everything else can be variable. In both cases, the former colonial power and the vested economic interests are on one side. Tshombe was a stooge of the Copper Interests. They filled his coffers with their vast financial resources. Ojukwu is not a stooge of these interests; they refuse to pay him a penny from the wealth they derive from Biafran oil. This vital contrast is the corollary to the decision to support the Centre instead of secession. In the one case it was the Centre under Lumumba which was the threat to the economic interest if the Congo remained united; and therefore it was the Centre which had to be starved of Revenue. In the other case it was a separate Ibo state which was the threat, and it was Biafra, therefore, which had to be strangled. Is this really so difficult to see? Only great simplicity – or even extreme naivety – could lead anyone to accept that Britain is defending the unity of Nigeria, or African Unity in general. She is defending her own economic interests. That may be natural and even understandable, but it is as well that it should be understood and not camouflaged by talk of a particular principle.

The Netherlands decision to stop the supply of arms to Nigeria after the capture of Port Harcourt and its oil-rich surrounding areas is a reflection of her assessment that the oil supplies were then assured. But the British wish to be more certain. I am told that Britain expects to get 25 per cent of her oil supply from Nigeria by 1972. With her traditional Middle East suppliers being (in her view) unreliable, this is a very serious matter indeed for industrial Britain.

From Britain's point of view, what is vital is her oil interests; as she decides on her own policy, this is what the war is about. The Biafrans are fighting a most unequal war, and if they go on fighting. God alone knows what their end will be. Completely blockaded as they are, Nigeria no longer needs to shoot them into submission. Starvation and disease can fight for Nigeria, and Britain can go on explaining to the world that this is inevitable and justifiable because it is part of warfare. Those who want peace before the Biafrans are wiped out must convince the British of one of two things. They have to be convinced that, in their present helpless position, the Biafrans are no longer a threat to British interests. And truly, the Biafrans know how weak they are; they are less interested in the oil than in their lives. This is the relatively easier thing to try and convince the British. The more difficult one is to try and convince Britain that her oil interests would be safe in an independent Biafra. But how could they know that Russia would not help Federal Nigeria to win total victory against the Biafrans? And if that happened, where would Britain be?

These are the vital issues, and those who are saying that OAU can solve this problem are being fooled, or are conveniently fooling themselves. Britain is the vital force in this conflict; more important even than Federal Nigeria. The Biafrans believe they are fighting for their very survival; they are fighting to live in freedom and security. The Nigerian people are not quite

sure what they are fighting for. Some of their leaders hate the Ibos; some may have ambitions of being Lincolns; some may even believe that they can force others into a United Nigeria and still have a meaningful nation. But that is all. Without Britain's military and – in particular – her diplomatic support, the Nigerians would have no hope of winning against the Biafrans. The Soviet Union would not have been able to help them secure victory. Indeed, without Britain the Soviet Union would have become a huge diplomatic embarrassment to the Nigerians; (and Nigeria would have become a wee embarrassment to Russia). For if Russia had supported Lagos and Britain did not, most of the Western world would have been anti-Lagos; since there is so much popular sympathy for Biafra in many Western countries, it is hard to think of a reason which would have prevented Western Governments supporting Biafra. After all, they would be fighting against communism. Under these circumstances it would not have mattered whether African Heads of Government had continued to fear the effect of an example of successful secession; the Western powers, the only ones who have real power in Africa, would be fearing a different example, and one more vital to their own interests.

But if this argument is not convincing, those who believe that there is a direct and valid comparison between Katanga and Biafra must be able to answer some few questions. Which tribe in Katanga is the equivalent of the Ibos? Azikiwe, an Ibo at the Centre, was trying hard, under very difficult circumstances, to co-operate with the dominant North to build a United Nigeria; who was his equivalent in the Congo? The Ibos, because of their education, industry, enterprise (and consequent arrogance?) were almost universally hated in Nigeria. Who in Katanga represented this educated, industrious, enterprising, arrogant and almost universally hated People? Who in the Congo represented the 30 000 massacred Easterners? Who in Katanga represented the 1,5 or 2 million refugees? What in the Congo represented the National Council for Nigeria and the Cameroons (NCNC), a partly led mainly by Ibos it is true, but one which was nevertheless truly aimed at Nigerian Unity? Who in the Congo was the equivalent of the Sardauna of Sokoto, so powerful that he did not even bother to go to the Centre but governed the Federation through lieutenants while he himself governed the vital North? What in Katanga was the equivalent of the Northern People Congress (NPC)?

Or again, who is Biafra's Tshombe? Who in Biafra represents the Copper Companies? Africa appealed to the United Nations to support Patrice Lumumba; why are we not appealing to the United Nations to support General Gowon, who on this analogy would be Nigeria's Lumumba? Perhaps the true answer is that it is not necessary; he already has strong support. But why is it not necessary? Because the Ibos are simply fighting for their own survival and therefore have no strong supporter. That is their strength and weakness; it is the major difference between Katanga and Biafra. In the one case, foreign economic interest was on the side of the secessionists and that made them very strong; in the other case, foreign economic interest is on the side of the Federalists, and makes them too very strong. They can even quote the OAU Charter on non-interference in the internal affairs of a member state. The devil can quote Scripture – when it suits him. In the one case, a despicable African stooge allowed himself to

be used as a tool of foreign economic interests; in the other case, a brave African people are fighting against immense odds purely and simply for their own survival and their own self-respect and dignity. How does this analogy stand up to examination?

The break-up of Nigeria is a terrible thing. But it is less terrible than that cruel war. Thousands of people are being shot, bombed, or seeing their homes and livelihood destroyed; millions, including the children of Africa, are starving to death. (It is estimated that possibly more people have died in this war in the last two years than in Vietnam in the last ten years.) We are told that nothing can be done about this. It is said that the sufferings of the Biafrans in the war are regrettable, but that starvation is a legitimate war weapon against an enemy. Yet by this statement you have said that these people, the Nigerians and the Biafrans, are enemies, just as Britons and Germans in Hitler's war were enemies. If that is the case, is it rational to imagine that, once a Federal victory is obtained, they can immediately be equal members of one society, working together without fear? Or is the logic of being enemies not a logic which leads to conquest and domination when one side is victorious?

We are told that Ojukwu should end the terrible sufferings of his people by surrender. We are told that he should reason thus: 'The Nigerians are stronger than we are and they have stronger friends than we could ever hope to get. If we go on resisting, a combination of bombing, starvation and the inevitable epidemics, would exterminate us'. Perhaps he should add, kindly: 'Even if the Nigerians never intended to exterminate us'. He should then convince the Biafran people about the wisdom of surrendering and then duly send the appropriate notice to the Nigerians. When the Federal Government gets this note, they presumably say: 'At last you have come to your senses. As you rightly say, we never intended to exterminate you; but had you gone on resisting we would have continued the bombing and the blockade and the result would have been exactly the same as if we had intended to exterminate you'. Perhaps they would add, kindly: 'But, of course, the fault would have been yours'. Then the Biafrans surrender and all is well.

Historically and logically, however, surrender on such terms as these – with the alternative being extermination – is for the purpose of creating empires. Surrender to an implacable enemy on his own terms, with the only condition being that you should not be killed, cannot lead to any kind of friendship, or even toleration. If it is a battalion which surrenders, the soldiers become prisoners-of-war; if it is a People, they become a colony, or an occupied territory, or something like that. Those who surrender cannot become an integral part of the conqueror's territory because they did not do so of their own free will; they did so as the only alternative to death.

The Internal Domino Theory

The argument is being advanced that if Biafra is allowed to exist, Nigeria cannot exist. Nigerian leaders themselves have advanced this argument. If the Ibos are allowed to go, so the argument runs, Nigeria will break up completely, for the others will also go. To deal with this

argument seriously, let us assume the worst; let us assume that, if the Biafrans leave the Federation, all the others will also secede and set themselves up as separate States. What this argument amounts to is that only two things bind the Hausas and the Yorubas (these being the major elements) together. These two facts are, firstly, the recent historical accident that all (plus the Ibos) were conquered by, and then governed by, the British; and secondly, the more recent historical fact that, when the British left, they left these Peoples as one Nation. If these accidents of history were in fact the only reason for Nigeria, and if there is no feeling of mutual benefit arising from the political unity, then the secession of the Biafrans would certainly and inevitably lead to the break-up of the Federation as the Yorubas – and the Hausas? – secede. In using this argument, therefore, we are in effect saying: 'The Yorubas, the Hausas (and the others) cannot remain together without the Ibos; we want the Yorubas and the Hausas to remain together; therefore we must forcibly prevent the Ibos from breaking away – even if this attempt to prevent them, together with their stubborn resistance, may lead to their extermination'.

This is an extremely logical and nice argument. But it must be directed to people other than the Biafrans. They cannot be asked to sacrifice their freedom in order that two Peoples, who are not otherwise willing to attempt the building of a nation together, may carry on a precarious united existence. It is bad enough to force the Biafrans to make immense sacrifices for their own freedom; it would be worse than absurd to expect them to surrender the freedom for which they are dying in order to maintain a precarious unity among other Peoples – whose own commitment to that unity must be very slight if this argument has any validity at all.

In fact, the argument 'If you allow the Ibos to go, the others will also go', inevitably provokes the question: 'Who are these others, and where will they go?' For properly considered, this argument is an Imperialist argument. I can well imagine Winston Churchill saying: 'If I allow India to go, the others will go, and I was not appointed the King's First Minister in order to preside over the liquidation of the British Empire'. But how can this kind of thing be said of Nigeria – most of all by Nigerians? Who in the Nigerian issue represents Churchill? And who represents the 'Others' who would break away if the Ibos are allowed to go? And who is the imperialist metropolitan power in Nigeria?

Those who advance this argument assume the Hausas to be the Churchill and the 'Others' to be the Yorubas in particular, and also the smaller groups. They assume that the Hausas would like to complete their conquest of the South, which was interrupted by the British, and are saying that the only way the Hausas will be able to continue to dominate the Yorubas and the smaller ethnic groups is if they also succeed in dominating the Ibos.

If this is the basis of the argument, and if it stated the actual position, I would be amazed at Africa's reaction to an African Imperialism abetted and supported by British Imperialism. Indeed, it would be very shameful if Africa, which is still groaning from the yoke of European Imperialism, was to make a cynical distinction between that and an internal African Imperialism. Such an argument must be rejected by the whole of Africa. Not only would it make

nonsense of the principles we have been proclaiming; it is also an insult to the people of Nigeria – the Hausas, the Yorubas, and the others.

Let us reject the Internal Domino Theory in relation to the Nigerian question. For it assumes that the people now in the Federation of Nigeria are, and wish to be, imperialists. I cannot believe that. I still believe that they are capable of recognizing the tragedy which has caused one part of the Federation to break away, and of acknowledging that very different tactics are necessary if the old Nigeria is ever to be re-created. For surely they could decide to leave the Biafrans to go their own way and, by the kind of Nigeria which they create, to show the Biafrans what they are losing by remaining separated from their brethren. For if the other peoples of Nigeria decide to work together, they will continue to be a strong and powerful force in Africa; they really have the opportunity to build a good nation of which every Nigerian – indeed every African – can be proud. Then it may be that at some time in the future the Biafrans will wish to rejoin the peoples from whom they now wish to part; if this happens, it will be the accession of a free people to a large and free political unit. For if the secession of Biafra is a setback to African Unity – as of course it is – no one is suggesting that we should consequently stop working for African Unity on the basis of willing commitment. Why then are suggesting that our Nigerian brethren have a different conception of unity, and that they want a unity of conquest only? I am not making such an argument; I am saying that, although our Nigerian brothers want to maintain one Nigeria, including Biafra, on the basis of equality of citizenship, they are wrong in thinking that this can be done now. I refuse to impute bad motives to General Gowon; I believe he is mistaken in his judgment and that Africa must not make the same mistake.

The African Domino Theory

There is another Domino Theory which relates to the rest of Africa. We are told that, if we allow 'tribalism' to break up Nigeria, no African country would be safe; for every African nation consists of tribes which find themselves in the same country by an accident of history and by the grace of the Imperialists. I fully accept the danger of tribalism in Africa. When we started TANU in 1954, the first of the objectives of our Party was preparation for independence, and the second was 'to fight against tribalism'. We have not completely succeeded in eradicating tribalism from our society; indeed I was recently forced to remind our people of this objective, and to warn them about certain tendencies.

But the dangers of tribalism are so well-known that, although I would never wish to minimize them, I do not think it is now necessary to expound them afresh. There is, however, a different fact which can be equally dangerous. Sometimes, indeed very often, the spectre of tribalism is raised by the enemies of Africa against Africa. It is dangerous for Africa to accept the argument of tribalism without examining its relevance in every given case. Indeed to the extent that we need to learn from Nigeria's 'tribalism', I have a feeling that Africa is being bamboozled or mesmerized into learning the wrong lesson.

But first, what is a Tribe? And how comparable is Nigeria's position to that which exists elsewhere in Africa? Are the Hausas a tribe? Are the Yorubas a tribe? Are the Ibos a tribe? It may be said that they are not 'Nations'; but are they Tribes? There are Scottish clans, but the Scots are not a Tribe simply because of the fact that they are not a Nation. The Welsh: are they a Tribe? Are the Protestants of Northern Ireland a tribe? The Hausas, the Ibos, and the Yorubas, are not Nations in the legal sense; but they are not Tribes either. Each one of them is a 'People' which could easily become a very coherent Nation. Each one of these 'Peoples' of Nigeria has a better chance of forming a really viable and stable Nation than many of the legal Nations of Africa and other parts of the world.

Indeed, those who glibly compare Nigeria with other African countries show that they did not begin to understand the immense significance for the rest of Africa of the Nigerian experiment. Nigeria was trying (and if they do not allow themselves to be convinced by the internal Nigerian Domino Theory, they may continue trying) to building a Nation which incorporates several Peoples who could have become Nations on their own. Had Nigeria succeeded (and Nigeria can still succeed if she rejects the argument of all or none), Africa would have a great example before it. We would be able to say: 'Within Nigeria there are several Peoples, each conscious of itself and conscious of its ability to be a Nation on its own. If they have nevertheless succeeded in submerging their natural unity into a larger artificial unity, for the greater benefit of them all, then the rest of Africa can submerge its smaller artificial units into that greater artificiality (indeed that more natural unit of all Africa) which holds greater promise for all the peoples of Africa'. In other words, any success in Nigeria – even if partial – is a demonstration of the practicability of our declared aim of Africa Unity – even though a Nigerian failure would not make this aim impossible of achievement. This, I repeat, is Nigeria's real significance to Africa.

No other political unit in our continent has the same significance for Africa; not even the Sudan, although the two cases are similar in one respect. Both have a basic problem of 'Peoples' in the sense that the North of Sudan is different from the South, racially, religiously, culturally, and socially – although the one 'People' of the South are divided into several different tribes. The Sudan's problem, therefore, is very serious – just as Nigeria's problem is.

But fortunately for the Sudan, and for Africa, Southern Sudan is not blessed (or cursed) with immense mineral wealth. As a result, foreign economic interests are not involved in this conflict. However agonising the problem may be for the authorities in Khartoum – and for the people of the country – the former Colonial Power is most unlikely to pour arms into the Sudan to help maintain Sudanese unity. It is also unlikely to intervene in support of any attempt at secession. This situation will continue irrespective of the ideological leanings of the Government in Khartoum, and irrespective of what Russia does. In this case Sudanese leaders, and African leaders, have a real chance of solving the problem – provided we do not make the same mistake as we made in Nigeria and act as if there is no genuine problem to be solved.

The solution, as the present Government in the Sudan has rightly foreseen, lies in a constitu-

tion which recognizes both the unity of the Sudan, and the legitimate interests of the South. This is what Eastern Nigeria was asking for before it seceded; this is what the Aburi Agreement was all about. It was the refusal, by Lagos, to accept this necessity that finally led to secession and the present situation.

The fact is that the Peoples of Nigeria have less in common, historically, linguistically, culturally, and as regards religion, than the Peoples of Scandinavia. The only thing that the Peoples of Nigeria have in common is that they are all Africans and all have been under British rule for a few decades – and Britain governed them virtually separately. It would be infinitely easier for the Peoples of Scandinavia to form one nation than for the Peoples of Nigeria. Those who do not see this do not understand Nigeria's significance for Africa.

One final point must be made about this tragedy. In spite of attempts on both sides of the quarrel to bring in religion, the conflict between Nigeria and Biafra is not a religious one. Yet if it were, that would be simply an additional complication; it would not justify the war. In fact, however, there are Christians and Muslims on both sides; religion cuts across the divisions between the Peoples.

The True Lesson for Africa

I said earlier that Africa is learning the wrong lesson from the Nigerian tragedy. We are saying that if Biafra is allowed to secede, every country in Africa is going to have its own Biafra. But what we are doing is looking at results without looking at the cause of those results, and then saying that the same results will happen elsewhere without there having been any causes. That is nonsense. But there is a very serious lesson to be learned from the present tragedy. We should learn that where in any African state there is a dominant group, whether that group is ethnic, religious or otherwise, it must wield its power and influence on behalf of all the elements which go to form that country. In particular, it should be very solicitous of the interests of the minorities, because they are the ones which need the protection of the State. If a dominant group does not act in this protective manner, then civil strife and consequent Biafras become inevitable. That is the lesson Africa should learn from the Nigerian tragedy. We African leaders had a golden opportunity at the OAU Summit Conference in Kinshasa, but we missed it because we were confused by the tribal domino theory. At that time the Ibos had not declared their secession; at that time the whole of Africa, including those countries which now recognize Biafra, supported the territorial integrity of Nigeria. Yet I believe that all States had some sympathy for the Easterners, who had already experienced a massacre of some 30 000 of their brethren, and who were trying to absorb nearly 2 000 000 refugees in the Eastern Region. And, I repeat, at that time they were not asking for an independent Eastern Region; they were simply asking for a loosening of the constitutional structure so as to maintain the Unity of Nigeria and still meet the understandable fears of the Peoples from that Region. Africa should have accepted the legitimacy of this demand. Since we were all supporting Nigeria in its main objective of maintaining national unity, we should have used our

moral strength to urge Nigeria to listen to those demands. We should have pointed out that under the circumstances of the two coups and the massacres, what they were asking was not only understandable but was also justifiable. Since we were supporting the Nigerian authorities in their efforts to keep Nigeria one, and since by that very support we were rejecting any claim by the East to secede, we were in a very strong position. We did not have to worry about Domino Theories and the Charter of the OAU. But we were so obsessed, bewitched and terrified by the Domino theory that we did not dare raise a voice for the Ibos even when we all supported the Federal Authority.

That opportunity was lost. But we must not therefore even appear to acquiesce in the present situation of war and suffering. The least we can do is now to ask our brethren in both Nigeria and Biafra to stop fighting and to begin talking about their future relations. It is being said that the situation has changed from what it was two years ago, and that Biafrans need no longer fear for their future. If that is the case, we should ask Nigeria to convince the Biafrans of it at a conference table. You cannot convince people that they are safe while you are shooting and starving them.

The OAU was established by Heads of African States. But it is intended to serve the Peoples of Africa. The OAU is not a trade union of African Heads of States. Therefore, if it is to retain the respect and support of the People of Africa, it must be concerned about the lives of the People of Africa. We must not just concern ourselves with our own survival as Heads of State; we must even be more concerned about peace and justice in Africa than we are about the sanctity of the boundaries we inherited. For the importance of these lies in the fact that their acceptance is the basis for peace and justice in our continent, and we all have a responsibility to the whole people of Africa in this regard.

Many African Governments, some of them very good governments, have been overthrown through coups. Some countries have had more than one coup; but none of them has broken up. Only the Nigerian Federation is in danger, and this from the effects of a failure to meet the legitimate interests of the Easterners not directly because of the coups. And the fall of African Governments, however regrettable, is not the same thing as the disintegration of African countries. We must not be like the French monarch who said: 'L'état c'est Moi' – 'I am the State'. The OAU must *sometimes* raise a voice against those regimes in Africa, including independent Africa, who oppress the Peoples of Africa. In some countries in Africa it might be the only voice that can speak on behalf of the people. If we dare not do that, even in private, we shall deserve the scorn of those who accuse us of double standards.

In this connection we would learn a good lesson from our former masters. For European Governments are not often very polite to European regimes which fail to show respect for basic human rights within their own countries. Europeans do care about what happens to Europeans. (Sometimes, as in the case of Stanleyville, we are reminded of that fact rather unpleasantly.) I think that is a lesson worth learning.

Thus, for example, European Governments do not invade Greece, for they respect the ter-

ritorial integrity of fellow European States; but they have not left, and will not leave, the Greek regime in any doubt at all about what they think of it. Yet what have the Greek Colonels done? They have carried out a military coup against a constitutionally established government, and are detaining and persecuting the supporters of the constitution – an occurrence so familiar in young Africa that it is hardly considered wrong any more.

If we do not learn to criticise injustice within our continent, we will soon be tolerating fascism in Africa, as long as it is practised by African Governments against African Peoples. Consider what our reaction would have been if the 30 000 Ibos had been massacred by whites in Rhodesia or South Africa. One can imagine the outcry from Africa. Yet these people are still dead; the colour of those who killed them is irrelevant. We must ask Nigeria to stop more killing now, and to deal with the problem by argument, not death.

Justice is indivisible. Africa, and the O A U, must act accordingly.

4th September, 1969.

Julius K. Nyerere

landen van afrika

staat	opp. in km ²	inwonertal	onafhankelijk sinds	regeringsleider/ staatshef
noordelijk afrika				
Algerije	2 381 741	12 000 000	4- 7-1962	Haouri Boumediène
Libië	1 759 540	1 600 000	24-12-1951	Moammar El Gaddafi
Marokko	443 680	11 625 000	2- 3-1956	Hassan II
Mauretanië	1 085 805	1 100 000	28-11-1960	Moktar Ould Daddah
Soedan	2 505 823	12 800 000	1- 1-1956	Jaafar Mohammed Nimeiry
Spaanse Sahara	262 920	19 000	Spanns	
Tunesië	164 000	4 458 000	20- 3-1956	Habib Bourguiba
VAR (Egypte)	1 000 000	30 800 000	28- 2-1922	Gamal Abdel Nasser

westelijk afrika

Boven-Volta	275 000	4 550 000	5- 8-1960	Sangoulé Lamizana
Dahomey	115 762	2 300 000	1- 8-1960	Emile Derlin Zinsou
Gambia	10 369	326 000	18-12-1965	Sir Dawda Jawara
Ghana	237 873	7 945 000	6- 3-1957	Kofi Busia
Guinee	245 857	3 700 000	2-10-1958	Sékou Touré
Guinee (Port.)	36 125	608 000	Portugees	
Ivoorkust	322 463	3 700 000	7- 8-1960	Félix Houphouët-Boigny
Liberië	111 370	1 100 000	26- 7-1847	William V.S. Tubman
Mali	1 204 021	4 307 000	20- 6-1960	Moussa Traoré
Niger	1 188 794	3 100 000	3- 8-1960	Diori Hamani
Nigerië	923 317	55 653 000	1-10-1960	Yakubu Gowon
Senegal	197 161	3 400 000	20- 6-1960	Léopold Sédar Senghor
Sierra Leone	73 326	2 800 000	27- 4-1961	Siaka P. Stevens
Togo	57 000	1 600 000	27- 4-1960	Etienne Eyadema

midden-afrika

Centraalafrikaanse Rep.	617 000	1 140 000	13- 8-1960	Jean Bedel Bokassa
Congo (Brazzaville)	342 000	900 000	15- 8-1960	Marien Ngouabi
Congo (Kinshasa)	2 344 932	15 400 000	30- 6-1960	Joseph Mobutu
Gaboen	267 000	600 000	17- 8-1960	Bernard-Albert Bongo
Guinee (Equatoriaal)	28 000	270 000	12-10-1968	Francisco Macias Nguem
Kameroen	475 000	5 150 000	1-10-1961	Ahmadou Ahidjo
Tsjaad	1 284 000	2 750 000	11- 8-1960	François Tombalbaye